

Koiraa sommittelemassa

Koira, ihminen ja koiravaate osana neuvottelua lajien välisistä suhteista

Annukka Maaria Paajanen

Pro gradu -tutkielma

Ohjaaja Elina Penttinen

Helsingin Yliopisto

Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Sukupuolentutkimus

Helmikuu 2017

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos	
Tekijä – Författare – Author Annukka Maaria Paajanen			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Koiraa sommittelemassa. Koira, ihminen ja koiravaate osana neuvottelua lajien välisistä suhteista.			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sukupuolentutkimus			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma		Aika – Datum – Month and year Helmikuu 2017	Sivumäärä– Sidoantal – Number of pages 86
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani koiran ja ihmisen välistä suhdetta ja koiran toimijuutta koiriin liittyvän kulutus-kulttuurin kontekstissa. Tutkielmani aineiston muodostavat lemmikkieläintarvikeketju Mustin ja Mirrin sekä vaatemerkki Urban Suburban Apparelin koirille ja ihmisille suunnatut vaatteet ja niiden markkinointiin liittyvät mainoskuvat ja -tekstit.</p> <p>Tutkielmani tavoitteena on tehdä näkyväksi sitä, miten ihminen ymmärtää koiraa kulttuurisesti ja käsitteellistää koiraa osana kulttuuria. Toisaalta haastan tutkielmassani ihmisen ja eläimen, luonnon ja kulttuurin sekä subjektin ja objektin välillä länsimaisessa ajattelussa vallitsevia dualismeja ja niihin liittyviä näkemyksiä ihmisestä ja muista lajeista suhteessa toisiinsa ja muuhun maailmaan. Teoreettisilta lähtökohdiltaan tutkielmani paikantuu osaksi posthumanistista ja queer-teoreettista tutkimusperinnettä, joita yhdistää tässäkin tutkielmassa esiintyvä essentialismin ja lukkoon lyötyjen määritelmien kritiikki sekä eettinen ja poliittinen lataus.</p> <p>Käsitteellistän tutkielmassani koiraa ja koira-ihmis-suhteita sommitelmina yhdistelemällä aineistooni liittyviä erilaatuisia elementtejä materiaalis-semioottisella tasolla luontokulttuureissa rakentuviksi posthumanistisiksi ihmis-ei-ihmis-pastpresent-sommitelmiksi Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin sekä Jane Bennettin ja Donna Harawayn teorioiden innoittamana. Sommitelmien avulla pyrin kiinnittämään huomiota koiriin liittyvän kulutustoiminnan moniulotteisuuteen; koirien, ihmisten ja ei-inhimillisen materian yhteenkietoutuneisuuteen ja koiran toimijuuteen. Tuon sommitelmien avulla esiin sitä, miten ymmärrykset koirista ja ihmisistä rakentuvat tarkastelemani kulutus-kulttuurin kontekstissa suhteessa toisiinsa sekä tarkastelemieni yritysten tuotteisiin ja kuvastoon ja sitä, miten tuotettu koirakuva on yhteydessä koirien ja koirien ihmisten kohteluun, asemaan ja oloihin osallistuen vuorovaikutteisesti myös itse olentojen tuottamiseen kuvien ja tekstien takana. Tarkastelemillani sommitelmilla on toimijuutta ja ne ottavat samanaikaisesti osaa sekä normien vahvistamiseen että purkamiseen – kategorisoituvien erojen ylläpitämiseen ja niiden rajoista neuvottelemiseen.</p> <p>Lähestymällä koiraa ja koira-ihmis-suhteita sommitelmina avautuu tutkielmassani mahdollisuus poistaa ihminen analyysin keskiöstä ja havaita myös ei-ihmiseläinten toimijuus näennäisesti puhtaan ihmislähtöisessä toiminnassa. Metodologisesti tutkielmani tarjoaa näin mahdollisuuden tarkastella ihmistä yhtenä toimijana muiden joukossa ja ajatella lajien välisiä suhteita, ihmisyyttä ja ihmisen paikkaa maailmassa tavalla, joka haastaa ajatusta ihmisen kaikkivoipaisuudesta ja ylivertauisuudesta suhteessa muuhun olevaan.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords sommitelma, toimijuus, sukupuoli, laji, koirat, pitbullit, sukupuolentutkimus, posthumanismi, queer, figuuri			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingin yliopiston pääkirjasto			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisälllys

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkielmani lähtökohdat.....	1
1.2 Tutkielmani metodologiset valinnat ja miten analysoin aineistoani.....	6
2. Taustaa: ei-inhimillinen toimijuus ja ihmis-ei-ihmis-suhteet.....	13
2.1 Sommitelma ja jakaantunut toimijuus.....	13
2.2 Eläinten asema, toimijuuden tulkinta ja paikantuneet tiedot.....	20
2.3 Koiran ja ihmisen yhteinen taival.....	27
3. Musti ja Mirri ja Urban Suburban Apparel tapausesimerkkeinä koiriin liittyvästä kulutusilmiöstä.....	32
3.1 Tarkastelemani yritykset osana lemmikkeihin liittyvää miljoonabisnestä.....	34
3.2 Kulutuskulttuurin analyysi tapana tehdä selkoa koiran ja ihmisen välisestä suhteesta.....	38
3.3 Musti ja Mirri.....	41
3.4 Koiravaatteet elinvoimaisena materiaana.....	44
3.5 Urban Suburban Apparel.....	46
4. Koiriin liittyviä käytäntöjä paikantamassa.....	50
4.2 Koira Suomessa – sukupuolta, statusta ja kansallisuutta ilmentävä kumppani.....	50
4.3 Pitbullit ja ”vaarallisen koiran moraalikategoria”.....	55
5. Verkkosivustojen analyysiä.....	60
5.1 Urban Suburban Apparelin koiravaatteet ja kuvasto apuna ennakkoluulojen purkamisessa.....	61
5.2 Ihmisen ja koiran välistä rajaa rikkomassa – koiravaatteet ja koiriin liittyvät käytännöt tapana purkaa ihmis-eläin-hierarkiaa.....	65
5.3 Risteäviä eroja ja lajienvälisiä identiteettejä koira-ihmis-koiravaate-sommitelmissa.....	70
5.4 Rakkaus ja toimijuus ihmis-ei-ihmis-sommitelmissa.....	74
6. Lopuksi.....	78
Kirjallisuus.....	81

Franny is listening to a program on wolves. I say to her, Would you like to be a wolf? She answers haughtily, How stupid, you can't be a wolf, you're always eight or nine, six or seven. Not six or seven wolves all by yourself all at once, but one wolf among others, with five or six others.

(Deleuze & Guattari 1987, 29)

To be one is always to *become with* many.

(Donna Haraway 2008b, 4)

1. Johdanto

1.1 Tutkielmani lähtökohdat

Jane tuli meille, kun olin kymmenen. Olin aina toivonut koiraa. Jane oli sekarotuinen, pieni ja karvainen ja sillä oli pitkät ripset. Jane tarvitsi paljon omaa aikaa, mikä oli kymmenvuotiaalle itselleni välillä hankalaa. Joskus Jane hermostui ja meni auton alle piiloon. Kun Jane kasvoi, se oppi pitämään puolensa. Helteellä se meni auton etupenkille makaamaan. Auto kuumeni, mutta jos Janen koetti nostaa ulos autosta, se suuttui ja ärähti, saattoipa joskus jopa irvistää oikein rumasti. Janen kanssa oli harvoin helppoa. Uuden vuoden tienoolla se kieltäytyi lähtemästä lenkille ja monesti lenkkeillessä se saattoi kesken kaiken kääntyä kotiin ihan muuten vaan. Minkäänlainen neuvottelu ei auttanut. Mutta minä rakastin Janea. Jane osasi myös nauttia elämästä. Jane juoksi paljon ja lujaa ja juostessaan sen suupielet venyivät hymyyn ja sen silmät loistivat. Kesäisin teimme Janelle seppeleitä ja söimme samasta jäätelötuutista. Kerran Jane ryömi aidan ali, eikä tullut takaisin moneen tuntiin. Sitten parin kuukauden kuluttua tuli Karhu. Ja myös Karhua minä rakastin.

Paneudun pro gradu -tutkielmassani vahvoja tunteita herättävään teemaan, nimittäin koiriin liittyvään kuluttamiseen ja koirien pukemiskäytäntöihin. Keskustellessani lähipiirini kanssa aiheesta, on kyseistä toimintaa kuvailtu muun muassa ”objektivoivaksi”, ”koiran arvoa alentavaksi” ja ”sairaaksi inhimillistämiseksi”. Vaikka aihe ei koskaan ole herättänyt itsessäni yhtä vahvoja negatiivisia reaktioita, voin jossain määrin ymmärtää, mistä mainitun kaltaiset näkemykset kumpuavat. Eläinten kaikenlainen inhimillistäminen, jos asian niin tahtoo nähdä, tuntuu monille

edustavan ihmisen äärimmäistä itsekkyyttä, joka kätkee alleen näiden erilaisten olioiden erityisyyden ja yksilöllisyyden. Ainakaan ensi näkemältä koirien pukemiskäytäntöjen onkin hankala ajatella palvelevan ensisijaisesti koira. Näin ollen koirien vaatettaminen ja asustaminen on helppo tulkita toiminnaksi, jossa ihminen omista tarkoituspäristään lähtöisin redusoi koiran leluksi, objektiksi tai asusteeksi (ks. Vänskä 2014, 263–4, 268–9). Helppoudestaan huolimatta kyseisen kaltaiset tulkinnat herättävät itsessäni vastareaktion, eivätkä lopulta riitä selittämään asiaa. Koiran leimaaminen pelkäksi uhriksi tuntuu riistävän koiralta toimijuuden ja mahdollisuuden ilmaista omia tarpeitaan ja tuntemuksiaan. Näkemys on ristiriidassa omien koirakokemusteni kanssa. Kuten Erica Fudge (2014, 263) toteaa, kuka tahansa joka on työskennellyt tai elänyt eläimen kanssa tietää, etteivät eläimet ole pelkkiä objekteja, joita ”siirrellään ympäriinsä”, vaan pikemminkin subjekteja, joiden kanssa käydään neuvotteluja. Ajatuksen hyväksyminen tarkoittaa Fudgen (2014, 263) mukaan eläinten toimijuuden tunnustamista.

Karhu ja Jane piti ottaa huomioon arkipäiväisissä askareissa alkaen siitä, kuka oli milloinkin kotona ja mihin aikaan; mitä kaupasta ostettiin ja miten kotia sisustettiin. Kotiin tullessa ne olivat yleensä ensimmäisenä vastassa ja usein myös ne viimeiset, joille toivotettiin hyvää yötä. Kasvoin aikuiseksi Janen ja Karhun seurassa ja nämä vuodet jättivät jälkensä meihin kaikkiin, jotka heidän kanssaan elämiämme jaoin. Lienee ilmeistä, että myös meidän, Janen ja Karhun ihmisten, teot, tekemättä jättämiset, tunteet ja tulkinnat vaikuttivat siihen minkälaiset koiraelämät Jane ja Karhu elivät ja minkälaiseksi koiriksi niiden oli mahdollista tulla. Jane ja Karhu tekivät yhteisistä vuosistamme värikkäämpiä, eläväisempiä ja lämpimämpiä kuin mitä ne olisivat muutoin olleet. Hankaluuksineen kaikkineen nämä vuodet opettivat minulle kunnioitusta, ymmärrystä ja rakkautta koiria, mutta myös muita lajeja kohtaan.

Karhu kuoli kuusitoistavuotiaana tätä pro gradu -tutkielmaa kirjoittaessani ja ikävä on edelleen kova. Myös Jane eli vanhaksi, melkein kuusitoistavuotiaaksi. Kuollessaan Jane oli kovin lihava. Synnytyksen jälkeen siltä oli poistettu kohtu. Se oli sairastanut kaihin ja sen sokeutuneet silmät oli leikattu jälleen näkeviksi. Piikkejä diabetekseen oli annettu aamuin illoin jo parin vuoden ajan. Karhu otti yleensä asiat lunkimmin, mutta ottaen huomioon Janen neuroottisen mielenlaadun ja terveysongelmat olen usein miettinyt, minkälaista Janen elämä olisi ollut jossain toisessa kodissa. Miten se olisi pärjännyt ja olisiko sen erityistarpeisiin osattu ja kyetty vastaamaan. Janen kuoleman

jälkeen totuin vastaamaan enemmän tai vähemmän hienovaraisiin kysymyksiin siitä, mikä tolkkua on pitää hengissä sairasta vanhaa koira, joka ”luonnostaan” olisi jo kuollut pois, vieläpä keinoin, jotka vaativat huomattavasti aikaa ja rahaa. Vaikka Janen kuolema ei lopulta sekään ollut ”luonnollinen”, koen koiran eläneen vahvaa elämää ihan viime metreille asti. Silti koiran sairauksien hoito, kuten myös saattohoito, on aihe, joka selvästi herättää ihmisissä vahvoja tunteita, epämurkavuutta, epäluuloa ja paheksuntaakin.

Pyrin tutkielmassani pääsemään tyypillisen, oman kokemukseni perusteella usein jopa pöyristyneen, ensireaktion ja ehkä kaikkein ilmeisimmän tulkinnan yli. Vaikka koira ei sinällään nauttisikaan tai hyötyisikään pukemisestaan, voisivatko koirien pukemis- ja asustamiskäytännöt avata mahdollisuuksia toisenlaiseen lajien väliseen kohtaamiseen ja ymmärryksen laajentamiseen? Ehkäpä lemmikkien ihmistyyppistä asustamista ja koristamista olisi mahdollista tulkita kohtalaisen harmittomana keinona lähentää ihmistä ja eläintä korostamalla näiden samanlaisuutta erojen sijaan. Siitä huolimatta, että koirien pukeminen herättää monissa ihmisissä kummastusta ja vaivaantumista, voivat nämä käytännöt olla hyvinkin arkipäiväisiä, kuten omat kokemukseni hyvän ystäväni karvattoman Tara-koiran kanssa ovat osoittaneet. Taraan eivät vaatteet (tai edes Supermiehen siivet) tunnu vaivaavan. Sitä paitsi koiran ollessa karvaton tulevat ne hänelle paikoin ihan oikeaan tarpeeseen.

Tutkielmani tavoitteena on tehdä näkyväksi sitä, miten koira kulttuurisesti ymmärretään ja miten käsitteellistämme koira osana kulttuuria. Etsin vastausta seuraaviin kysymyksiin: Mitä aineistoni välittämät representaatiot ja koiraan liittyvät kulutus- ja vaatetusikäntännöt kertovat ihmisen ja koiran välisestä suhteesta? Minkälaista koirakuvaa ja koiruutta ne välittävät ja tuottavat ja mitä (hetero)normatiivisia oletuksia koiraan liitetään? Keskityn erityisesti koiran toimijuuteen ja tarkastelen sitä, missä määrin koiran itsensä voidaan ajatella osallistuneen ja osallistuvan lajienvälisen suhteen muotoutumiseen sellaiseksi, millaisena se aineistoni välittämien käytäntöjen valossa näyttäytyy. Ottaen huomioon koiran (ja muiden ei-ihmisten) yhteiskunnallisen aseman ja riippuvuuden ihmisestä pohdin aineistoni kontekstissa, onko koiran toimintaa historiassa mahdollista tarkastella pyrkimyksenä parantaa omia elinolojaan ja vastustaa alisteista asemaansa.

Käytän lemmikkieläintarvikeketju Mustia ja Mirriä sekä vaatemerkki Urban Suburban Apparelia tapausesimerkkeinä koiriin liittyvästä kulutusilmiöstä. Tutkimusaineistoni koostuu yritysten koirille ja ihmisille suunnatuista tuotevalikoimista, joita tarkastelen valikoiduin osin liikkeiden Facebook-, Instagram- ja verkkomyyntisivustojen kautta tutkielmani kirjoitusajanjaksona. Tässä tutkielmassa rajaan aineistoni käsittämään yritysten koirille ja ihmisille tarjoamaa vaatetusta ja muotia. Tutkielmani aihe- ja aineistovalintaan vaikutti osallistumiseni Annamari Vänskän keväällä 2014 järjestämälle kurssille *Feminismi, queer ja visuaalinen kulttuuri*, jonka yhteydessä oivalsin, että eläimiin liittyvää kulutuskulttuuria tutkimalla on mahdollista tehdä näkyväksi sitä, miten ihmisen kulutusvalinnat vaikuttavat ihmisen ja toisen lajin suhteeseen ja ohjaavat tietynlaisiin tulkintoihin lajien ominaisuuksista. Tehdessäni alustavaa aineistovalintaa tutkielmaani varten oli taustaoletuksenani, Tuija Kokkosen (2014, 179) ilmaisua käyttäkseni, että ilmiötä on mahdollista tarkastella eräänlaisena ”’meidän’ keskustelemisena uusiksi”.

Musti ja Mirri on suomalainen 1988 perustettu lemmikkieläintarvikkeiden erikoisliikeketju, jolla on yli sata liikettä ympäri Suomea ja joka on samalla koko Skandinavian suurin lemmikkieläintarvikeketju. Vaikka Mustin ja Mirrin tuotevalikoima pitää sisällään eläintuotteita monille eri lemmikkieläinlajeille, on suurin osa sen tuotteista kohdistettu kissoille ja koirille. (Musti ja Mirri 2016d) Koirille suunnatut tuotteet ja palvelut ovat kasvava bisnes, johon taantuma ei juuri ole vaikuttanut ja Suomen kontekstissa Musti ja Mirri on tästä hyvä esimerkki, sillä yritys on taantumasta huolimatta pystynyt laajentamaan toimintaansa (Vänskä 2015; Lyytinen 2016).

Kalifornialainen vuonna 2009 perustettu vaatemerkki Urban Suburban Apparel valmistaa tuotteita sekä koirille että ihmisille. Koska kyseessä on vaatemerkki, ei lemmikkieläintarvikeliike, koostuu yrityksen tuotevalikoima lähinnä vaatteista ja asusteista. Urban Suburban Apparelin tuotevalikoima ei myöskään ole tarkoitettu keille tahansa koirille ja ihmisille, vaan nimenomaan ”pitbull-koirille” ja niiden ihmisille. Yritys tekee paljon hyväntekeväisyyttä, joka kohdistuu pääasiassa ”pitbullien” pelastus- ja suojakotitoimintaan. Urban Suburban Apparelin verkkomyyntisivustoa selatessa on helppo tulla johtopäätöksen, että toiminnan taustalla vaikuttaa halu taistella ”pitbull-koiriin” liittyviä ennakkoluuloja vastaan. ”Pitbulleja” on median ja poliitikkojenkin toimesta kritisoitu ”ennustamattomina”, ”tappavina” ja ”luontaisen tai ainutlaatuisen vaarallisina” (Delise 2007, 96, 104) ja pahimmillaan ”pitbulleihin” on kohdistettu

rotuspesifiä lainsäädäntöä (ks. esim. Collier 2006). Lainsäädännön seurauksena esimerkiksi joissain Australian ja Yhdysvaltain osavaltioissa ”pitbulleja” muistuttavia koiria on määrätty pakkosteriloitaviksi ja 1989 Denverissä ”pitbullit” jopa kiellettiin lopettamisen uhalla (Collier 2006, 18; Delise 2007, 101–2). ”Rodun” puolustajien mielestä kyseessä on yksittäisiin purematapauksiin liittyvä mediaryöpytys ja median luoma myytti (ks. esim. BADRAP 2011; SATHY ry. 2006).

Käytän ilmaisua ”pitbull” tässä tekstissä jatkossa selkeyden vuoksi ilman lainausmerkkejä tai vaihtoehtoisesti kirjoitan pitbull-tyyppisistä koirista viitatessani tietyn taustan omaaviin ja pitbulleiksi ymmärrettyihin koiriin, joiden asiaa tulkitsen Urban Suburban Apparelin osaltaan lähteneen ajamaan. Vaikka termi ”pitbull” on laajassa käytössä, ei pitbulleja oikeastaan ole olemassa (Weaver 2013, 691). Harlan Weaver (2013, 692) kytkee sekaannuksen koirarotupoliittisiin muutoksiin historiassa. Biologien sijaan koirarotuja säätelevät erilaiset kennelklubit. Johtuen pitbullien maineesta tappelukoirina ja siitä, että niitä ei ole yhdistetty halutulla tavalla yläluokkaan, on pitbull-tyyppisiä koiria rekisteröity eri kennelyhdistysten toimesta useillakin eri rotunimikkeillä, kuten esimerkiksi staffordshirenterriereinä (emt., 691; Coile 2002, 10–12). Tapahtumien seurauksena pitbullit ovat ajautuneet eriskummalliseen tilanteeseen, jossa sama koira voidaan luokitella kuuluvaksi useaan eri rotuun. Ei siis ole suinkaan yksiselitteistä, mihin pitbulleilla oikeastaan viitataan. Kuten Malcom Gladwell (2006) toteaa, pitbullit ovat koiria, joilla on kategoriaongelma.

Koiriin liittyvästä kuluttamisesta ja koirien pukemisesta on jonkin verran aiempaa tutkimusta. Annamari Vänskä sivuaa teemaa kirjassaan *Muodikas lapsuus* (2012, 231) ja toteaa, että etenkin pikkukoirien pukeminen pikkulasten tavoin on yleistynyt trendi lemmikkieläinmaailmassa. Vänskän (2012, 231–3) mukaan ”vauvuudesta” ja ”lapsenomaisuudesta” on tullut yleispäteviä visuaalisia merkkejä, joiden avulla koirasta tehdään söpöä ja hellyttävää, ihmismäistä olentoa: koirista on seuraeläinten ja lemmikkien sijaan tulossa vauvoihin vertautuvia sijaiskuluttajia ja täysvaltaisia perheenjäseniä. Vänskä (2014) jatkaa temasta artikkelissaan *New kids on the mall: babyfied dogs as fashionable co-consumers* ja esittää, että koira näyttäisi olevan prosessissa, jossa se lemmikin sijaan lähestyy henkilöä, jolla on oikeuksia (emt., 266). Samalla ymmärrys siitä, mitä on ihmisyys, näyttäisi laajentuvan (emt., 266). Eliisa Kylkilähti, Henna Syrjälä, Jaakko Autio, Ari

Kuismin ja Minna Autio (2016) täsmentävät sijaiskulutuksen (co-consumption) käsitettä ja toteavat, että kyseessä on toiminta, jossa sijaiskuluttajana toimivat lemmikit osallistuvat vuorovaikutteisesti kulutusprosessiin yhdessä asiakkaiden ja tuotteiden tarjoajien kanssa. Tässä roolissa lemmikit voivat toimia hyvinkin aktiivisesti, toimintaa määrittäen ja toimijuutta harjoittaen (emt., 2). Myös Mindy Blaise (2013) kehottaa ottamaan ”enemmän-kuin-ihmisten” toimijuuden huomioon. Paikantamalla koiriin liittyviä käytäntöjä Blaisen analyysi osoittaa, miten kyseiset käytännöt ovat osana kulttuurisia virtauksia ja miten eri kulttuurien ja aikakausien, mutta myös ihmisen ja toisen lajin välinen vuorovaikutussuhde ei ole yksisuuntainen. Niin Blaisen (2013) kuin myös Vänskän (2014) mukaan nykyiset koiriin liittyvät (kulutus)käytännöt ja niiden vaikutussuhteet saattavat kertoa murroksesta ihmisen ja toisen lajin välisessä suhteessa.

1.2 Tutkielmani metodologiset valinnat ja miten analysoin aineistoani

Kirjoitan tutkielmaani sukupuolentutkimuksen oppiaineeseen. Sukupuolentutkimus on moni- ja poikkitieteinen ala ja tapoja tehdä sukupuolentutkimusta on monia. Koirien vaatteissa ja asusteissa on merkkejä sukupuolittamisesta, mutta työni paikantuu sukupuolentutkimukselliseen perinteeseen kysymyksenasettelunsa lisäksi myös metodologisten valintojeni, työni taustalla vaikuttavien teoreetikoiden sekä käyttämäni käsitteistön kautta.

Teoreettisesti pro gradu -tutkielmani kiinnittyy ensisijaisesti posthumanistiseen tutkimusperinteeseen. Posthumanismi on 1990-luvun aikana yleistynyt filosofis-tutkimuksellinen suuntaus, jota Karoliina Lummaa ja Lea Rojola (2014) kuvaavat humanistis-rationalistisen projektin uudelleen arvioinniksi ”teknologisen kehityksen, eläinetiikan, globaalien ympäristöongelmien sekä poliittisen ja taloudellisen epävakan kehityksissä”. Posthumanistisessa ajattelussa haetaan ”vaihtoehtoisia, ei-essentialistisia ja ei-hierarkkisia tapoja ymmärtää erilaisten olioiden ominaisuuksia ja keskinäisiä suhteita”, lähtökohtana ajatus ihmisestä, joka ei määriyt vastakohtaisessa suhteessa ei-inhimilliseen tai ole ”kaiken mitta” (emt., 14). Kriittinen posthumanistinen ajattelu pyrkiikin haastamaan ajatuksen ihmisestä ”planeettamme tärkeimpänä lajina” ja asettaa ihmisen tavat tietää ja olla maailmassa samalle viivalle niiden tapojen kanssa, joilla muut ei-ihmisentiteetit kohtaavat maailman ja ovat kytköksissä siihen (Chiew 2014, 52). Posthumanistisen ajattelun keskiössä on luonto-kulttuuri-erottelun problematisointi ja tähän

liittyen eläin- ja ympäristökysymyksiin keskittyvässä posthumanismissa eläimen ja ihmisen välisen dualismin haastaminen (Lummaa & Rojola 2014, 19–20). Tässä pro gradu -tutkielmassa posthumanismi tarkoittaa sitä, että lähestyn tutkimusaineistossani esiintyviä olioita lähtökohtaisesti keskenään samanarvoisina toimijoina sitoutumatta ihmiskeskiseen maailmankuvaan ja ilman etukäteisoletuksia olioiden olemuksellisista ominaisuuksista.

Teoreettiset valintani kertovat suhteestani tutkimaani aiheeseen. Itse en identifioidu, enkä ole koskaan identifioitunut varsinaiseksi eläinoikeusaktivistiksi, mutta koska olen aina pitänyt eläimiä suuressa arvossa ja kokenut eläinten oikeuksien toteutumisen ja niistä huolehtimisen itseisarvona ja tärkeänä asiana, on kiinnostukseni sekä akateemisesti että emotionaalisesti motivoitunutta.¹ Tutkielmani lähtökohtana on ajatus eläimistä ihmisen tavoin itseisarvon omaavina olentoina, joiden hyvinvoinnista huolehtiminen tulisi nähdä eettisenä tehtävänä. Ymmärrys lisää kunnioitusta ja toivon oman pro gradu -tutkielmani tuovan osaltaan uutta näkökulmaa siihen, miten ihmisten ja ei-ihmisten keskinäisiä suhteita hahmotetaan ja miten ja miltä pohjalta niitä arvotetaan. Eläinten asian ajaminen ei kuitenkaan koske ainoastaan ei-ihmiseläimiä. Kirjoitan tutkielmaani aikana, jona hallinnasta karannutta ilmastonmuutosta ja lajien massasukupuuttoa voidaan pitää myös ihmiskunnan suurimpana, vaikkakin vakavasti aliarvioituna uhkana (Kokkonen 2014, 179).

Orientaatio tutkielmassani on queer-teoreettinen. Samalla, kun queer-teoria tunnustetaan nykyään myös akateemiseksi oppiaineeksi, on sen keskiössä kamppailu kaikenlaiseen institutionalisoitumiseen liittyviä yhdenmukaistavia ja lamaannuttavia vaikutuksia vastaan (Sullivan 2003, v). Usein queer-teorian tarkastelemat teemat ovat kytköksissä sukupuoleen ja seksuaalisuuteen. Kuitenkin, jos queer-teorialla tarkoitetaan sellaista tulkitsemistapaa tai positiota, joka kritisoi ja pyrkii horjuttamaan yhteiskunnassa normaaleiksi tuotettuja tapoja olla ja tietää, ovat sen käyttömahdollisuudet laajennettavissa valta-asetelmien tutkimiseen ja kyseenalaistamiseen ylipäätään. (Sullivan 2003, vi; Dell’Aversano 2010, 74–5.) Tässä tutkielmassa queer-teoreettinen näkökulma tulee ilmi ensisijaisesti siinä, että pyrin purkamaan koiruutta ja samalla ihmisyyttä eräänlaisina normatiivisina ja kiinteinä ”identiteetikategorioina” suhteessa toisiinsa (ks. emt., 74–

¹ Lähestymistavat eivät ole toisensa poissulkevia. Tunteiden merkityksestä feministisessä tutkimusetiikassa, metodologiassa ja tieto-opissa katso esimerkiksi Doucet & Mauthner (2002).

5) ja kyseenalaistamaan ”normaaleja” näkemyksiä luonto/kulttuuri, eläin/ihminen ja objekti/subjekti -jaotteluista. Tutkielmani kontekstissa posthumanistinen ja queer-teoreettinen lähestymistapa ovat lähellä toisiaan ja esimerkiksi posthumanismin uranuurtajana pidetty Donna Haraway suhtautuu jakoon kriittisesti (ks. esim. Haraway 2008b, 19). Haraway (2008, xxiv) toteaaakin, että ihmis/ei-ihmis-kategorioiden uudelleen järjestäminen on queeryttämisen ehkä tärkein tehtävä.

Menetelmällisesti ensisijainen pyrkimykseni ei ole sisällönanalyysihengessä paloitella, käsitteellistää ja uudelleen järjestää aineistoa loogiseksi kuvaukseksi (Tuomi & Sarajärvi 2002, 108), vaikka sitäkin toki hieman teen. Sen sijaan pyrin takertumaan aineistossani niihin kysymyksenasetteluni kannalta merkityksellisiin kohtiin tai ”hetkiin”, joissa aineistoni ”objektit” puhuttelevat minua tavalla, jota Jane Bennett (2010, xiv–xv) kutsuu vastakulttuuriseksi havaitsemiseksi ja jota ilman ”maailma näyttäytyy ainoastaan aktiivisina ihmissubjekteina, jotka kohtaavat passiivisia objekteja ja niihin liittyviä lakien säätlemiä mekanismeja”. Bennettin elinvoimaisen materian teorian näkökulmasta aineistoni onkin erilaisten elinvoimaisten toimijoiden (tai Bennettin termein *aktanttien*) sekamelska: epävakaa sekoitus värejä, pikseleitä, sähkövirtaa sekä erilaisia olioita kuvien takana omine taustoineen, historioineen ja intentioineen (vrt. Bennett 2010, 23, 25).

Lähestyn aineistoani kahdesta osittain päällekkäisestä näkökulmasta. Tarkastelen aineistoani yhtäältä representaatioina koirista ja koiran ja ihmisen välisestä suhteesta. Aineistoni koostuu mainoskuvista, jotka Vänskän (2006, 12–13; 2012, 26) mukaan ovat visuaalisia representaatioita: luettavia ja tulkittavia tekstejä, jotka kielen tavoin ovat ”diskursiivisia muodostelmia, jotka tuottavat ja muokkaavat todellisuuskäsityksiämme”. Kuvat välittävät arvoja, arvostuksia ja ihanteita, joita koiruuteen liitetään ja jotka koiriin liittyvän kulutuksen myötä muokkaavat koirakuvaamme ja lisääntyvien mainoskuvien kautta arkipäiväistyvät (vrt. Vänskä 2012, 21–2). David Redmalmin (2014, 97–8) mukaan analysoitavat tekstit tulevat tuotetuiksi, uusinnetuiksi, kierrätetyiksi ja sisäistetyiksi järjestelmässä, joka pitää sisällään oikeita eläviä koiria ja ihmisten vuorovaikutusta näiden olioiden kanssa. Näin ollen koirat ”ovat sekaantuneet omiin representaatioihinsa” (emt., 98 [Hayward 2010, 584]).

Toisaalta aineistoni voidaan ajatella kertovan koiriin ja ihmisiin liittyvistä kulttuurisista käytännöistä, jotka pitävät sisällään tuotteiden kaupallisen kuluttamisen sekä tuotteiden käytön koiran ja ihmisen yhteistyössä. Ne käytännöt, joista aineistoni kertoo, eivät sijaitse kielessä tai kuvissa, vaan materiaalisessa maailmassa, jossa näillä käytännöillä vastaavasti on myös konkreettista ja materiaalista vaikutusta (vrt. Lummaa 2014, 269 [Soper, 1995, 151]). Arkiset käytännöt ilmentävät tapoja tuottaa sosiaalista tai sosiomateriaalista todellisuutta, mutta niillä on myös valtaa horjuttaa rakenteellisia ja institutionaalisia järjestyksiä (Homanen 2014, 63 [Latour 2004; Moser 2008]).

Haraway (1991, 200–1) kuvaa tiedon kohteina olevia ruumiita materiaalis-semioottisiksi solmuiksi, joiden rajat aineellistuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja ovat erilaisten inhimillisten ”kartoituskäytäntöjen” seurausta: objekteja sinällään ei ole olemassa, vaan ne tulevat jatkuvasti tuotetuiksi merkitysten ja ruumiiden kautta. Täten koira on samanaikaisesti sekä sosiaalinen konstruktio että biologinen organismi (Redmalm 2014, 98). Erilaiset ruumiit ja merkitykset muokkaavat toisiaan materiaalis-semioottisissa solmuissa tai takuissa, joista Haraway (2008b, 4) käyttää termiä *figuuri*. Mindy Blaisen (2013, 382) mukaan Harawayn itsensä teoretisoimat eläinfiguurit eivät nekään ole palautettavissa metaforiksi tai esimerkeiksi. Pikemminkin ne ovat *luontokulttuurin* (natureculture) eläinhahmoja, joiden elämät eivät ole erotettavissa meidän ihmisten elämisestä. Näin ajateltuna myös tutkija on aina sotkeutunut osaksi tarkastelemaansa ”luontokulttuurin hybridejä” figuureita. (Blaise 2013, 382.)

Luontokulttuurin käsitteellä tarkoitetaan luonnollisiksi ja kulttuurisiksi ymmärtämiemme asioiden ja olioiden sekoittumista ja yhteenkietoutumista (Haraway 1997, 56, 102, 148–9, 209; Haraway 2008b, 14–15, 25, 261; Latour 2004, 29). Tämä yhteenkietoutuminen on myös oman pro gradu -tutkielmani lähtökohta sen sijaan, että ymmärtäisin luonnon ja kulttuurin toistensa vastakohtiksi: purkavathan koirat, erityisesti pitkälle jalostetut ja ”puhdasrotuiset” koirat, jaottelua jo olemassaolonsa kautta.

Keskeinen pyrkimys työssäni on paikantaa (situate) ja selvittää aineistoni välittämiä koiriin liittyviä (kulutus)käytänteitä. Paikantaminen on tärkeää, sillä Harawayn (1991, 188) mukaan feministinen objektiivisuus yksinkertaisesti tarkoittaa tietojen paikantamista. Blaisen (2013, 382) mukaan

Harawayn itsensä kertomat tarinat ”enemmän-kuin-ihmisistä” ovat osa hänen paikantamisen metodologiaan ja osoittavat, miten ihmiset ja enemmän-kuin-ihmiset jakavat yhteisen maailman ja ovat sulautuneet ja yhteydessä toisiinsa. Samalla ne ”leikkaavat maantieteellisiä paikkoja ja aikaa yhdistäen ajatuksia ja tehden tilaa erilaisuudelle ja monimutkaisuudelle” (emt., 382). Harawayn (Potts & Haraway 2010, 320) pyrkimys ei ole niinkään tehdä analogioita erilaisten ”sorrion muotojen” välillä, vaan hakea todellisia ja yllättäviäkin historiallisia solmukohtia koiran ja ihmisen välillä suhteessa erilaisiin binaarisiin oppositioihin, jotka Harawayn mukaan elävät vahvoina politiikan, filosofian, tieteen, talouden ja kulttuurin kentillä.

Blaisea (2013, 388) mukaillen totean, että tarkastelemanani koiriin liittyvät kulutus- ja pukemiskäytännöt voivat toimia esteinä tai irtaantumina (disjuncture) kulttuurisissa virtauksissa. Rodanthi Tzanellin (2011, 384) mukaan kulttuurisilla virtauksilla tarkoitetaan ihmisten, tuotteiden ja ideoiden monisuuntaisia liikkeitä ja uusjakoja kulttuurin globaalilla, kansallisilla ja alueellisilla tasoilla. Käsitteellä pyritään kuvaamaan sitä, miten muuttoliikkeet ja liikkuvuudet luovat jatkuvasti muuttuvia kulttuurisia muodostelmia pyyhkien pois kuviteltuja ja alueellisia rajoja, joiden välityksellä kansallisvaltiot legitimoivat valtaansa. Termi on Tzanellin (2011, 384) mukaan laajassa käytössä kulutuskulttuurin analyysissä erityisesti suhteessa tuotanto- ja kulutusprosesseihin ja tuotteisiin. Sen avulla on pyritty valaisemaan kulttuuristen kehityskaarten tai liikeratojen moninaisuutta läpi eri aikojen ja paikkojen sekä yksilöiden ja yhteisöjen voimaa luoda, tuhota ja keksiä uudelleen kulttuureita (emt., 384).

Harawayn (2008b, 292) mukaan menneisyys on aina läsnä myös nykyhetkessä. Hän nostaa esiin Katie Kingin käsitteen *pastpresent*, joka toimii maailman ”uudelleen esittämisen” ja menneisyyden, nykyhetken ja tulevaisuuden ”solmuisuuden” osoittamisen teoreettisena työkaluna (emt., 292). Kulttuurisina muotoina koiriin liittyvät käytännöt ovat Blaisen (2013, 388) mukaan *pastpresent*. Ne ovat osa laajempia kulttuurisia virtauksia, mutta matkustavat moniin suuntiin ja paikoista toisiin eri aikaraameista riippuen ja eri vahvuisina. Näissä virtauksissa ja irtaantumisissa sukupuolitetut, rodullistetut ja muut kulttuuriset arvot menneisyydestä ja eri paikoista paikantuvat ja kiertyvät osaksi nykyhetkeä (nykyhetkessä). (Emt., 388.) Tutkimusaineistoni välittämät koirien pukemis- ja asustamiskäytännöt ovat siis jatkumoa tietyille koira-ihmis-kulttuurisille virtauksille, mutta irtaantuvat toisista. Se, että tarkastelemiani internetsivuja ylläpitävät yritykset sijoittuvat

länsimaihin, tarkemmin sanottuna Suomeen ja Kaliforniaan, ja tarjoavat tuotteitaan juuri tässä ajassa, on aito osa monimutkaista koirakäytäntöihin liittyvää merkityksenteon prosessia ja tarkastellessani tilanteen paikantuneisuutta otan yritysten ajallisen ja paikallisen sijoittumisen myös huomioon. Koska yritykset ja niiden tuotteet eivät ole ilmaantuneet tyhjästä, vaan ovat kulttuuristen virtauksien kautta kytköksissä menneisyyteen, vaatii tilanteen hahmottaminen myös historiallista näkökulmaa ja pyrkiessäni paikantamaan aineistooni liittyviä käytänteitä, on historian uudelleen tulkinta ja järjestäminen osa tämänkin työn metodia.² Vaikka aineistoni pohjalta keskityn työssäni tarkastelemaan ensisijaisesti koiran ja ihmisen, vieläpä aivan tietynlaisessa asemassa elävien koirien ja ihmisten, suhdetta nykypäivänä ja lähihistoriassa, tahdon nostaa esiin myös näiden historioiden laajemmat kehityskaaret.

Käsitteellistän pro gradu -tutkielmassani koiraa sommitelmana (assemblage) yhdistelemällä Harawayn feminististä posthumanistista metodologiaa Gilles Deleuzen ja Félix Guattarin alun perin lanseeraamaan ajatukseen sommitelmasta, jota sovellan lähinnä Jane Bennettin (2010) ajatteluun nojaten. Sommitelma tarjoaa uudenlaisen tavan käsitteellistää toimijuutta. Sommitelma voidaan ymmärtää erilaisten elementtien epähierarkkiseksi ja epäsäännönmukaiseksi kokoonpanoksi, jossa eri elementit yhdistyvät samalla tasolla (Deleuze & Guattari 1987, 90) ja jossa se tehokkuus tai vaikuttavuus, johon termillä toimijuus yleensä viitataan, jakaantuu ontologisesti heterogeeniselle kentälle sen sijaan, että se olisi ihmiskehon tai (ainoastaan) ihmisponnistelujen tuottaman kollektiivin ominaisuus (Bennett 2010, 23). Deborah Luptonin (2013, 6) mukaan sommitelman käsitettä on sosioteknisessä teoretisoinnissa käytetty tiivistämään ajatusta ihmiskehoista monimutkaisina ja dynaamisina rakenteina, jotka koostuvat lihasta, muista kehoista, diskursseista, käytännöistä, ajatuksista ja materiaalisista objekteista. Koen sommitelman hyväksi työkaluksi, sillä se rikkoo perinteisiä jaotteluja objekteihin ja subjekteihin ja esimerkiksi yksilön sisä- ja ulkopuoliseen mahdollistaen toimijuuden käsitteellistämisen näiden kategorioiden ulkopuolelta. Toimija on se, jolla/millä on vaikutusta.

² Lähestymistapa on johdonmukainen suhteessa posthumanistiseen tutkimusperinteeseen laajemminkin. Filosofiana ja metodina posthumanismi tuottaa poststrukturalismin tavoin myös menneisyydestä uusia tulkintoja (Lummaa & Rojola 2014, 14).

Vaikka Haraway (2008, 27–29) kritisoikin sommitelman ”vanhempien” Deleuzen ja Guattarin työtä yleveydestä, maallisuuden kieltämisestä ja epäkiinnostuksesta ja -kunnioituksesta todellisia eläimiä kohtaan, hän silti myöntää heillä kolmella olevan yhteisiä tavoitteita. Deleuzen ja Guattarin (1987, 233–309) tavoin Haraway (2008b, 2) ei kuitenkaan puhu ”eläimeksi tulemisesta” (becoming-animal), vaan tulemisesta jonkin *kanssa* (become with). Deleuzen ja Guattarin (1987, 237) eläimeksi tulemisessa on kyse olemassaolosta, joka ”läpäisee ihmiset ja vie heidät mennessään vaikuttaen eläimeen ja ihmiseen yhtä lailla”. Harawayn (2008, 19) mukaan oleminen on tulemista kumppanilajien kanssa, jossa se keneksi tai miksi tullaan sekoittaa suvun ja lajin kategorioita. Harawaylle (2008, xxiii) laji ei koskaan olekaan ”yksi”, vaan ”olla laji on olennaisesti olla osana joukkoa, symbiogeneettisissä luontokulttuureissa, ilman päätepistettä” (ks. myös Haraway 2008b, 165). Niin ”eläimeksi tulemisessa” kuin myös ”tulemisessa joksikin kumppanilajin kanssa” on kyse liikkeestä, jossa subjektia ei nähdä vakaana, vaan kietoutuneena liikkuviin olemassaolon muotoihin ja jossa ”yksi” on aina jotain säännötöntä ja määrittelemätöntä. Tästä on sommitelmassakin kysymys ja vaikka Haraway ei itse ensisijaisesti käsitteellistäkään eläintä sommitelmana, ei ole yllättävää, että termi nousee esiin myös hänen työssään: Harawayn (2008, 88) mukaan ”eläinyksilöt, inhimilliset ja ei-inhimilliset, ovat itsessään kietoutuneita sommitelmia, jotka vuorovaikutteisesti muodostavat solmuja muiden orgaanisten ja ei-orgaanisten sommitelmien kanssa monissa asteissa ja ajoissa”.

Koiran käsittäminen sommitelmaksi ohjaa ajattelua suuntaan, joka tunnistaa koiran avoimena ja muuttuvana vuorovaikutteisena prosessina, jossa materiaaliset, historialliset, kulttuuriset ja diskursiiviset tekijät ovat jatkuvassa vuoropuhelussa toistensa kanssa. Vaikka Harawayn figuurilla ja Deleuzen ja Guattarin sommitelmalla voidaan nähdä olevan yhtymäkohtia, tulkitsevat Elina Vaahtera ja Emmi Vähäpassi (2014, 236) Harawayta (1997, 9–11) todeten, että figuuri merkityksenannon muotona houkuttaa kirjaimelliseen luentaan ja ”peittää luonteensa osana merkkien, merkitysten ja materiaalisten käytäntöjen kulttuurisia tapahtumasarjoja”. Sommitelma käsitteenä puolestaan ohjaa näiden tapahtumasarjojen havaitsemiseen. Koiran ymmärtäminen sommitelmana ja täten siis epähierarkkisena rakenteena paljastaa ja rikkoo eläin-ihminen, objekti-subjekti sekä edelleen luonto-kulttuuri-dualismeja. Samalla se auttaa koiran toimijuuden ymmärtämisessä ja käsitteellistämässä aikana, jona eläinten intentionaalisuus, kyky muodostaa päätelmiä ja jopa tuntea kipua kyseenalaistetaan laajalti (ks. esim. Aaltola 2013, 12).

Ennen siirtymistäni seuraavaan lukuun pidän tarpeellisena kommentoida lyhyesti tutkielmassani käyttämäni kieltä. Arki- ja tieteellisessäkin kielessä toistuva puhe ”ihmisistä” ja ”eläimistä” kahtena erillisenä luokkana ei ainoastaan kadota paljon ei-ihmislajien erityisyydestä, vaan myös piilottaa sen tosiseikan, että ihminenkin on eläin muiden joukossa (Aaltola 2013, 25). Näin ollen kyseinen jaottelu toistaa luonto-kulttuuri-dualismeja, joita nimenomaan pyrin tutkielmassani kyseenalaistamaan. Tutkielmani kontekstissa kieleen liittyvät ongelmat ilmenevät myös arkikielessä ja lähteissäni toistuvana puheena ”koirista” ja ”koirien omistajista”, mikä toki heijastelee koiran laillista asemaa (Hillsburg 2010, 36), mutta osaltaan myös tuottaa käsitystä koirasta ihmisen omaisuutena. Koska toimijuutta ei konstruoida ainoastaan sen perusteella, mitä nähdään, vaan myös sillä, miten asioita tehdään näkyväksi (Fudge 2014, 268), pyrin omassa tekstissäni kirjoittamaan ”koirien omistajien” sijaan ”koirien ihmisistä” aina silloin, kun en lainaa muiden tekstejä. Lisäksi pyrin paikoin korvaamaan termin ”eläin” termeillä ”ei-ihmiseläin” tai ”ei-ihminen” sekä ”ei-ihmis”-etuliitteellä. Kirjoittaessani tietyistä lajeista käytän aina lajinimikettä tai vaihtoehtoisesti kirjoitan ”ei-ihmislajeista” ja keskittyessäni koirien ja ihmisten väliseen suhteeseen viittaan koiriin myös ”toisena lajina”. Pelkillä sanavalinnoilla on mahdollista muuttaa eläimen status (emt, 268) ja viitatessani johonkin nimeämäni eläinyksilöön käytän jatkossa demonstratiivipronominien sijaan persoonapronomineja. En kuitenkaan tahdo vieraannuttaa tutkielmani lukijaa. Työni luettavuuden tähden ja koska termi ”eläin” toistuu sekä aineistossani että lähteissäni – Musti ja Mirri on jo määritelmällisesti lemmikkieläintarvikeliike ja esimerkiksi termi ”lemmikki” määritellään käsitteen ”eläin” avulla – joudun jättämään kielen laajamittaisemman haastamisen toisiin yhteyksiin ja teksteihin.

2. Taustaa: ei-inhimillinen toimijuus ja ihmis-ei-ihmis-suhteet

2.1 Sommitelma ja jakaantunut toimijuus

Tarkasteltaessa koiriin liittyviä kulutus- ja pukemiskäytäntöjä koiran toimijuuden näkökulmasta on tärkeää löytää vaihtoehtoisia tapoja käsitteellistää eläinten toimijuutta. Eläinten toimijuuden ja merkityksen hyväksyminen ei automaattisesti vaadi toimijuuden samaistamista yksilöllisyyteen ja

tarkoituksellisuuteen (ks. esim. Fudge 2014, 262).³ Ihmisten harjoittama järkeen pohjaava tarkoituksellisuus on tietysti tärkeä toimijuuden muoto, mutta kuten Chris Pearson (2013, 133) toteaa, se ei suinkaan ole ainut. Tässä luvussa avaan edelleen sommitelman käsitettä ja siihen liittyvää toimijuuden teoriaa Bennettin (2010) tulkintaan nojaten. Teoriassaan Bennett hyödyntää Bruno Latourin yhteistyössä John Law'n ja Michael Callonin kanssa 1980- ja 1990-luvuilla kehittämää toimijaverkkoteoriaa (Actor-Network-Theory), joka on ollut olennainen ”teoreettinen keskustelukumppani ja virikkeen antaja” posthumanistisen teorianmuodostuksen kannalta (Lummaa & Rojola 2014, 23).⁴ Lummaan ja Rojolan (2014, 23) mukaan keskeinen ajatus toimijaverkkoteoriassa on ajatus ei-inhimillisten osallisuudesta erilaisissa projekteissa: ”Aktiivisten inhimillisten subjektien ja passiivisten ei-inhimillisten objektien sijaan todellisuus ymmärretään koostuvaksi toimijaverkoista, joissa inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat eli *aktantit* vaikuttavat toisiinsa ja muuntavat yhteistä todellisuutta”.

Teoksessaan *Vibrant Matter* (2010) Bennett muotoilee filosofista ja poliittista näkemystä elinvoimaisesta (vital) materiaasta erotuksena modernille käsitykselle, jossa aine tyypillisesti käsitetään passiiviseksi, raa'aksi, karkeaksi ja jähmeäksi, ”siksi” tai ”niiksi”, kun ”me”, ”elävät olennot” puolestaan edustamme elämää sykkivää henkeä (emt., vii). Bennettin (2010, vii) mukaan tapamme eristää ”materia” ja ”elämä” toisistaan rohkaisee jättämään huomiotta materian ja materiaalien muodostumien elinvoiman. Bennettin (2004, 347) hahmottelema *thing-power*-materialismi onkin eräänlainen spekulatiivinen ja Bennettin itsensä mukaan ”kieltämättä röyhkeä yritys havainnollistaa ei-ihmisyyttä, joka virtaa ihmisten ympärillä ja läpi”. Keskeisenä tavoitteena Bennettillä (2010, ix) on kuvata inhimillistä ja ei-inhimillistä toimijuutta horisontaalisemmalla tasolla kuin yleensä on tapana.

Bennett lainaa Latourin termiä *aktantti* kuvatakseen toiminnan lähdeä, joka voi olla joko inhimillinen, ei-inhimillinen tai usein molempia (Bennett 2010, viii). Latourille (2004, 237) aktantti on mikä tahansa entiteetti, joka muuttaa toista entiteettiä, toimii ja jonka kyvykkyys on johdettavissa sen aikaansaannoksista. Aktantti on siis jokin, jolla on vaikutusta, joka voi tehdä

³ Tämä ei tarkoita, etteikö eläimillä olisi aikomuksia. Koirien intentionaalisuudesta katso Pearson (2013).

⁴ Riikka Homasen (2014, 61) mukaan myös materiaalisen semiotiikan juuret liitetään yleensä Latourin toimijaverkkoteoriaan ja sen sovelluksiin tieteen- ja teknologiantutkimuksessa.

asioita ja joka pysyy riittävässä määrin koossa tuottaakseen merkitystä ja vaikutuksia ja muuttaakseen tapahtumien suuntaa (Bennett 2010, viii). Käsitteen aktantti avulla Bennett, kuten myös Latour, pyrkii hahmottelemaan laajemmin jakaantunutta toimijuutta ja vaikuttavuuden moninaisia asteita ja tiloja, tehden strategisesti eroa siihen, mikä yleensä ymmärretään ihmisille tunnusomaisena ja ainutlaatuisena. Samalla Bennett pyrkii kääntämään huomion tiettyihin ”asioihin” (thing) ja materiaalisiin rakennelmiin sekä niiden kykyihin ja tehovoimiin: ei-inhimillisten tai ei-ihan-inhimillisten asioiden materiaaliseen toimijuuteen. (Emt., viii–xi.)

Baruch Spinoza viittaa *affektilla* (affect) laajasti ymmärrettynä minkä tahansa kappaleen kykyyn toimia ja reagoida (Bennett 2010, xii). Spinozaan nojaten myös Bennett (2010) teoretisoi ihmisruumiille epätyypillisen affektin käsitettä. Affektiivinen, ei-inhisruumiissa sijaitseva katalyytti on persoonaton voima, joka on luontainen sellaisille olevan muodoille, jotka eivät ole kuviteltavissakaan persooniksi. Tämän kaltaisen voiman kaavio osoittaa kahteen suuntaan: yhtäältä ihmiseen, joka voi tuntea ”lumoutumista” ja samalla saada vahvistusta toimijuudelleen; toisaalta sen asian toimijuuteen, joka tuottaa vaikutuksia ihmis- tai muissa kehoissa. (Emt., xii.) Kaikki ruumiit ja kappaleet, olivatpa ne sitten eloperäisiä tai eivät, ovat Bennettin (2010, xii) mukaan vaikuttavia. Affekti ei Bennetille (2010, xiii) myöskään ole korvike jollekin henkiselle, joka ikään kuin asuttaa ja tekee eläväksi fyysisen kappaleen, vaan affekti nimenomaisesti samaistuu materiaan.

Spinozan käsite *conatus* on lähellä sitä, mistä Bennett käyttää ilmaisua *thing-power*. Spinozalle *conatus* on jokaiselle oliolle ominainen taipumus pyrkiä mahdollisuuksiensa ja voimiensa mukaan säilyttämään oma olemassaolonsa. Olemassaolon jatkuminen on mahdollista sen saman voiman avulla, jonka kautta asiasta on tullut olemassa oleva ja tässä mielessä kaikki asiat ovat samanvertaisia. (Bennett 2010, 2 [Spinoza 1992, 102–3].) Bennetille (2010, 3) *thing-power* kiinnittyy asioihin ymmärrettyinä aktanteiksi. Kyseessä on ontologinen tarkastelun taso, jonka keskiössä on aktiivinen, maallinen ja ”ei-ihan-inhimillinen” elinvoimainen materia (emt., 3). Käsitteen avulla Bennett (2010, 3) pyrkii ”antamaan äänen” aineelle ominaiselle elinvoimalle erottaen sen automaattisuuteen ja mekaanisuuteen keskittyvästä pitkästä historiastaan. *Thing-powerin* ottaminen ajattelun lähtökohdaksi auttaa kiinnittämään huomiota objektien vaikutuksiin inhimillisten merkitysten, suunnitelmien ja tarkoituksien sijaan (emt., xvii).

Vaikka pieninkin kappale pitää sisällään elinvoimaisen impulssin tai conatuksen ei aktantti kuitenkaan koskaan toimi yksin, vaan sen tehokkuus ja toimijuus riippuu aina monien kappaleiden ja voimien yhteistoiminnasta tai interaktiivisesta väliintulosta. Toimijuudessa on Bennettin (2010, 20–1, xvii) mukaan kyse kollektiivisuudesta ja se sijaitsee aina ihmis-ei-ihmis-yhteistyöryhmittymissä, joiden elinvoimaisuus perustuu aineen taipumukseen kasaantua ja muodostaa heterogeenisiä ryhmiä. Tässä Bennett nojaa Spinozan käsitykseen ”affektiivisista” olioista (body)⁵. Spinozan conatus-periaatteen mukaisesti toimivat konatiiviset (conative) oliot ovat Bennettin (2010, 21) mukaan myös assosiatiivisia tai ehkä jopa sosiaalisia siinä mielessä, että niiden olemukseen kuuluu kyky tuottaa vaikutus ja tulla myös vaikutetuiksi muiden olioiden toimesta. Deleuzen [1992, 93] mukaan kyse on kahdesta yhtä lailla tosiasiallisesta voimasta: toiminnasta ja toiminnan ”kärsimisestä”, jotka vaihtelevat käänteisesti suhteessa toisiinsa, mutta joiden summa on sekä muuttumaton että alinomaa liikkeessä (emt., 21). Spinozan teoretisoimat konatiiviset ja kohtaamiseen taipuvaiset oliot nousevat hänen monistisesta ontologisesta näkemyksestään, jossa kaikki asiat ymmärretään yhden substanssin ilmenemismuodoiksi, jotka nekin ovat yksinkertaisten kappaleiden mosaiikkeja tai sommitelmia (emt., 21–2). Keskeinen ajatus, jonka Bennett (2010, 23) lainaa Spinozan filosofiasta on seuraavanlainen: kappaleet tehostavat voimiaan heterogeenisissä sommitelmissa. Käsite sommitelma, jolla Bennett tämän toimijakentän tapahtuma-avaruutta ja sen rakentumisen tyyliä kuvaa, on peräisin Deleuzelta ja Guattarilta, joiden mukaan:

An assemblage has neither base nor superstructure, neither deep structure nor superficial structure; it flattens all of its dimensions onto a single plane of consistency upon which reciprocal presuppositions and mutual insertions play themselves out. (Deleuze & Guattari 1987, 90.)

Deleuzelle ja Guattarille sommitelma on siis jonkinlainen erilaisten elementtien epähierarkkinen ja epäsäännönmukainen kokoonpano, jossa eri elementit yhdistyvät samalla tasolla ja rikkovat ”[y]hden” ja ”monen” välistä dualismia:

⁵ Käytän termistä ”body” käännoä ”olio” syystä, että Spinozan monismissa mieltä ja ruumista ei eroteta toisistaan erillisiksi substansseiksi.

There are only multiplicities of multiplicities forming a single *assemblage*, operating in the same assemblage: packs in masses and masses in packs (Deleuze & Guattari 1987, 34).

Samaan tapaan Bennett (2010, 23–4) kuvaa sommitelmia erilaisten elementtien ja eloisan aineksen ad hoc ryhmittymiksi: eläviksi, sykkiviksi liitoksiksi, jotka kykenevät toimimaan huolimatta sellaisten energioiden jatkuvasta läsnäolosta, jotka sekoittavat niitä sisältä käsin. Yksikään materiaali tai materiaalityyppi ei yksinään kykene määrittämään ryhmän kulkurataa tai kehityskaarta. Pikemminkin sommitelman aikaansaamat vaikutukset ovat emergentejä ominaisuuksia: kehkeytyviä siinä mielessä, että niiden kyky saada jotain aikaan on erotettavissa kunkin materiaalisuuden omien elinvoimien summasta. Jokaisella sommitelman osalla toki on oma elinvoimansa ja tehonsa, mutta tämän lisäksi ryhmittymällä on tehokkuutta sellaisenaan. (Emt., 24.) Kyseessä on Bennettin (2010, 24) mukaan sommitelman toimijuus. Koska jokainen sommitelmaan osallistuva aktantti pitää sisällään aktiivisen pulssin, joka hieman eroaa sommitelman vastaavasta, ei sommitelma koskaan ole ”ilmeetön järkäle”, vaan avoin kollektiivi tai eräänlainen ei-summautuva summa. Jollain tasolla sommitelman elementit siis tekevät yhteistyötä, mutta eivät koordinaatiossaan yllä organismin tasolle. Kullakin sommitelmalla ei ainoastaan ole oma erityinen syntyhistoriansa, vaan myös rajallinen elinkaari. (Emt., 24.)

Bennett (2010, 28) ehdottaa, että tapahtumien taustalla ei niinkään ole tekijää tai toimijaa, vaan tekeminen ja vaikutus, jonka ihmis-ei-ihmis-sommitelma saa aikaan. Toiminnan vaikutus ilmenee vain tekemisen kautta ja on siis periaatteessa riippumaton aktanttien tarkoituksista, taipumuksista tai luonteesta (emt., 27).

Theodor Adornon mukaan todellisuuden ja käsitteen välillä on aina kuilu, jonka itse käsitteellistämisen prosessi paljastaa. Asiat itsessään eivät ole positiivisesti ja välittömästi saatavilla ja elämä ylittää aina tietämyksemme ja kontrollimme rajat. (Bennett 2010, 13–4 [Adorno 1973].) Koska käsitettä ei ole mahdollista purkaa rakenneosiinsa, on sen ympärillä ainoastaan mahdollista ”kierrellä” (emt., 31 [Adorno 1973]). Bennettin (2010, 31) mukaan tämän kiertelyn seurauksena näköpiiriin tulee joukko muita käsitteeseen liittyviä termejä. Puhuttaessa toimijuudesta näihin kuuluu muun muassa tehokkuus, liikerata ja kausaliiteetti. Tehokkuus viittaa toimijuuden luovuuteen: kykyyn saada jotain uutta ilmenemään tai tapahtumaan. Perinteessä, jossa

toimijuus ymmärretään kykynä moraaliseen tai päämääräorientoituneeseen toimintaan, ajatellaan näin syntyvien vaikutusten vaativan subjektia ja subjektin suunnitelmaa tai intentiota. Bennettin jakaantuneen toimijuuden teoriassa subjektia ei kuitenkaan aseteta vaikutuksen lähteeksi, vaan taustalta löytyy aina parvi erilaisia elinvoimia, joissa ihmisintentiot ovat vain yksi kamppailu muiden joukossa. (Emt., 31–2.)

Lisäksi toimijuudella on Bennettin (2010, 32) mukaan aina liikerata, suunta tai liike pois päin jostain, vaikka liikkeen kohde olisikin poissa tai hämärän peitossa. Tässä Bennett (2010, 32) viittaa Jacques Derridan muotoiluun messiaanisuudesta (messianicity): väitteen, kuvan tai entiteetin sisältämään avoimeen lupaukseen. Derridan (1999, 248) mukaan ”this experience, strained forward toward the event, is at the same time a waiting without expectation”. Bennettin (2010, 32) mukaan Derridalle tämä ”kurottuminen kohti tapahtumaa” ei koskaan löydä helpotusta, mutta sen sisältämä ”täyttymätön lupaus” on fenomenalisuuden ehto. Maailman asiat näyttäytyvät meille vain siksi, että ne houkuttelevat meitä ja pitävät meitä jännityksessä vihjaten täyttymykseen jossain muualla: ”tulevaisuudessa, joka on ilmeisesti matkalla” (emt., 32). Vastaavasti sommitelmilla voidaan Bennettin (2010, 32) mukaan ajatella olevan suunta tai vietti (drive) ilman, että kyseessä olisi ”tahallisuus” tai aikomukset.

Puhuttaessa sommitelman toimijuudesta myös kausaliteetin käsite monimutkaistuu. Jo yksittäisen ihmistoimijan sisällä toimii lukemattomia heterogeenisiä aktanttien sarjoja ja yhdistelmiä (mineraaleja, ääntä ja muita vieraita materiaaleja), joilla on osittaisia, päällekkäisiä ja ristiriitaisia voiman ja vaikutuksen asteita, Bennett (2010, 33) kirjoittaa. Jakaantuneen toimijuuden teoriassa kausaliteetti näyttäytyykin enemmän emergenttinä kuin aikaansaavana ja pikemminkin fraktaalisenä kuin lineaarisena. Määrittävän tekijän ja sitä orjallisesti seuraavan vaikutuksen sijaan löydetään kehiä, jossa vaikutukset ja syyt vaihtelevat paikkojaan ja ikään kuin iskeytyvät toisiaan kohti. (Emt., 32–3.) Hannah Arendtin [1953] mukaan tapahtumat itsessään eivät aiheuta mitään ja niistä tulee muiden tapahtumien ”alkuperiä” vasta, kun ne kiteytyvät kiinteisiin ja täsmällisiin muotoihinsa. Tapahtuma valottaa siis omaa menneisyyttään, mutta ei koskaan ole dedusoitavissa siitä. (Emt., 33–4 [Arendt 1953].) Niin Arendtille kuin myös Bennetille tapahtuman lähteet voidaankin paljastaa vasta jälkikäteen, sillä itse tapahtuman saa aikaan erilaisten elementtien

satunnainen yhdistyminen. Toisin kuin Bennettille Arendtille inhimilliset aikomukset ovat kuitenkin ratkaisevin tekijä tapahtuman ”kiteytymisprosessissa”. (Emt., 34.)

Sommitelman toimijuus ei Bennetin (2010, 36) mukaan ole autonomista ja vahvaa toimijuutta kantalaisessa tai kaikkivoipaisuuden mielessä, sillä suhteet erilaisten taipumusten, lopputulosten, liikeratojen ja vaikutusten välillä ovat huokoisempia ja hatarampia ja täten epäsuorempia kuin on kuviteltu. Toimijuuden teoretisoiminen on Bennetin (2010, 36–7) mukaan kuitenkin vaikeaa sen uskomuksen ulkopuolelta, että ihmiset ovat erityisiä tavassaan olla olemassa tai vähintään materiaalisen luonnon järjestyksen yläpuolella. Toimijuuden ymmärtäminen jakaantuneeksi eri ontologisten tyyppien jatkumolle ja ihmis-ei-ihmis-sommitelmien tunnistaminen toimijuuden ja samalla poliittisen vastuun paikaksi vaatii Bennetin (2010, 37) mukaan kyseisen uskomuksen purkamista. Elinvoimaisen materian näkökulmasta – kun korostetaan tekojen ja toiminnan kokonaisuudenomaista luonnetta ja ihmisten ja asioiden yhteyttä – ei yksilöiden voida ajatella kantavan täyttä vastuuta (tekojensa) vaikutuksista. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että pyrkimyksestä tunnistaa haitallisten vaikutusten lähteet tulisi luopua. Niiden lähtöjoukko ainoastaan kasvaa. (Emt., 37.) Bennett (2010, 37–8) esittää, että ehkä yksilön eettinen vastuu tulisikin tulkita herkkyydeksi suhteessa niihin sommitelmiin, joissa yksilöt ovat osallisina. Vaikka toimijuus jakaantuukin ”mosaiikin tapaan”, voi ihminen silti harjoittaa ponnisteluja sommitelman sisällä ja pyrkiä vaikuttamaan sommitelman liikerataan (emt., 38).

Bennett (2010, 34) pitää tärkeänä puhua nimenomaan sommitelmien toimijuudesta, eikä vaikkapa niiden kyvystä muodostaa ”kulttuureita” tai ”itseorganisoitua” tai ”olla osallisina” vaikutuksissa, sillä materiaalisen toimijuuden kategoria on vahvempi vastatoimi ihmisten taipumukselle vähätellä sitä astetta, jolla ihmiset, eläimet, esineet, teknologiat ja ”alkeisvoimat” vaikuttavat ja operoivat riitasointuisissa ketjuissa keskenään. Koska Bennetin (2010, 34) mukaan kukaan ei lopulta tiedä, mistä ihmistoimijuudessa on kysymys, ei meillä hänen mukaansa myöskään ole syytä olla varmoja, että se tapa, jolla ei-ihmiset jättävät jälkensä, olisi jotenkin laadullisesti erilainen.

Menetelmällisesti Bennett itse pyrkii teoretisoimaan tapahtumia ja kokemuksia kohtaamisina ontologisesti eroavien materiaalisten ihmis- ja ei-ihmisaktanttien välillä. Kyky havaita ei-persoonallisen affektin läsnäolo vaatii kuitenkin, että siihen ”jää kiinni” ja ainakin hetkellisesti

pidättäytyy epäluulosta ja omaksuu avoimemman käyttäytymisen. (Emt., xv.) Jotta toiminta olisi luonteeltaan poliittista ja eettistä, tarvitaan Bennettin (2010, xv) mukaan lisäksi sekä valpasta kritiikkiä vallitsevia instituutioita kohtaan että positiivisten utopististen vaihtoehtojen etsimistä.

Tutkielmassani käytän Bennettin (2010) teoretisoimaa sommitelmaa metodisena työkaluna, jonka avulla pyrin kiinnittämään huomiota koiriin liittyvän kulutustoiminnan moniulotteisuuteen, koirien, ihmisten ja ei-inhimillisen materian yhteenkietoutuneisuuteen ja koiran toimijuuteen. Bennettin (2010, 32–4) tapaan tulkitsen koiriin liittyvää kulutustoimintaa erilaisten satunnaistenkin tekijöiden yhdistymisenä, joka ei palaudu (ainoastaan) ihmisintentioiden tulokseksi tai ole yksiselitteisesti johdettavissa aiemmista tapahtumista (vrt. emt., 33–4 [Arendt 1953]). Näin ollen ei tavoitteenani tutkijana ole antaa kaiken kattavaa kuvaa tarkastelemastani ilmiöstä, vaan teen tietoisia valintoja sen suhteen, minkä tai kenen näkökulman ja mitkä tapahtumat tahdon nostaa tulkinnassani esiin, enkä väitä lähestymistapani olevan ainoa oikea. Tutkielmani posthumanistisessa viitekehyksessä ymmärrän koiriin liittyvän kuluttamisen tapahtuvaksi ihmis-ei-ihmis-yhteistyöryhmittymissä eli sommitelmissa, joiden osana myös ei-ihmisentiteetit on mahdollista ottaa huomioon aktiivisina toimijoina ilman, että niille oletetaan ”pseudo-ihmis-subjektiivisuutta” (vrt. Fudge 2012, 87–8). Toisin kuin Bennett en kuitenkaan lähesty sommitelmaa ensisijaisesti elinvoimaisen materian kautta, vaan rakentuvana materiaalis-semioottisella tasolla: erilaisten ruumiiden ja merkitysten sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (vrt. Haraway 2008b, 4; Lupton 2013, 6; ks. myös Puar 2005, 121–2).

2.2 Eläinten asema, toimijuuden tulkinta ja paikantuneet tiedot

Kuten tutkielmani johdannossa toin ilmi, on nykyisten koiriin liittyvien kulutuskäytäntöjen tulkittu kertovan muutoksesta ihmisen ja toisen lajin välisessä suhteessa (Blaise 2013; Vänskä 2014). Voidakseni analysoida sitä, miten koiriin liittyvät kulutus- ja vaatetusikäntöjä muokkaavat kyseessä olevaa suhdetta, avaan tässä luvussa edelleen länsimaisen ihmisen suhdetta ei-inhimilliseen kohdentaen huomioni ei-ihmiseläimiin, niiden asemaan ja ihmisten niistä tekemiin tulkintoihin länsimaisessa lähihistoriassa. Harawayn (1991, 1998) feministiseen tieteenkritiikkiin nojaten nostan esiin, etteivät monet ”perinteiset” länsimaiset tieteelliset näkemykset eläimistä ja niiden kyvyistä ole kelvollisia, sillä ne jättävät eläinten toimijuuden tunnustamatta, eivätkä täten

täytä tieteen objektiivisuuden vaatimusta. Koska koirien ja ihmisten välisen historian uudelleen järjestely ja tulkinta ovat osa tutkielmani paikantamisen metodia, paneudun myös mahdollisuuteen tulkita ei-ihmiseläimiä erilaisten tekstilähteiden pohjalta niiden (historiallisen) toimijuuden huomioon ottaen – ja samalla siis objektiivisemmin.

Elisa Aaltolan (2013, 12) mukaan länsimaisen filosofian, luonnontieteiden ja kulttuurin eläinsuhde on rakentunut pitkälti hierarkian, kilpailun ja dualismin varaan. Ihminen nähdään eläimen vastakohtana, ”täydellistyneenä kulttuurin ja hengen olentona” ja eläin puolestaan ”vaillinaisena ’luontokappaleena’”. Skeptinen asenne eläimiin kokevina, intentionaalisina ja päätelmiä tekevinä olentoina ei elä ainoastaan maallikoiden, vaan Aaltolan (2013,12) mukaan myös ja ennen kaikkea tieteen tekijöiden parissa. Tämä skeptinen ”eläin on ’vain eläin’” -asenne on läsnä koe-eläinlaboratorioissa, maataloudessa ja kuluttajavalinnoissa ja on mahdollistanut eläinten ”ennennäkemättömän laajamittaisen käytön” ja hyödyntämisen pelkkänä resurssina (emt., 12). Peter Singerin (1989) mukaan suurin osa ihmisistä onkin spesistejä. Rasisti asettaa oman ”rotunsa” edustajien intressit muiden rotujen edustajien intressien yläpuolelle. Samalla tavoin antaa spesisti oman lajinsa etunäkökohtien ylittää muiden lajien edustajien vastaavat silloinkin, kun nämä ovat itsestään selvästi olennaisempia. Selkeimmin tämä tulee ilmi eläinten tappamisen, syömisen ja eläinkokeiden kohdalla. (Emt.)

Yllä kirjoittamassani mielessä ihmisten lemmikkeinä toimivat eläimet eivät ole varsinaisesti eläimiä tai ainakin niitä voidaan pitää etuoikeutettuina sellaisina; saavathan ne usein osakseen kohtelua, jollaiseen suurella osalla maailman ihmisistä ei olisi mahdollisuutta tai varaa. Fudgen (2008, 15) mukaan lemmikki poikkeaa muista eläimistä, kuten karjasta tai villieläimistä, muun muassa siinä, että niille annetaan yksilölliset, toisinaan peräti ihmisnimet, niille tarjotaan ihmisruoan kaltaista, ellei jopa ihmisten ruokaa, ihmisen tavoin niitä ei syödä ja niille tarjotaan enenevässä määrin sivistyneitä terveystalvveluja kuten elinsiirtoja. Oxford English Dictionary (2015) antaa substantiiville ”pet” kolme osumaa: 1. eläin, jota pidetään nautinnon tai seuran tähden, 2. kiintymyksen kohde ja 3. erityisen rakastettu tai hemmoteltu henkilö. Huolimatta määritelmien positiivisesta kaiusta pitävät monet ajattelijat lemmikkejä ”alennettuina” villieläiminä, joilta on riisuttu villeys ja riippumattomuus ja korvattu ne kesyydellä ja riippuvuudella (Fudge 2008, 8).

Eläinten ”villeys”, ”riippumattomuus” tai muut eläimille kuuluviksi ymmärretyt ominaisuudet eivät ole kuitenkaan herättäneet puhdasta kunnioitusta länsimaisen ajattelun historiassa.

Koska ihminen tunnistaa vain itsensä kaltaiset olennot älyllisiksi, jäävät eläinten kognitiiviset kyvyt Aaltolan (2013, 13) mukaan usein huomaamatta. Aaltolan (2013, 17) mukaan olennainen osa ihmiskeskeistä ideologiaa on ”moraalisen arvon sitominen niihin kognitiivisiin kykyihin, joita ihminen ilmentää korkealla tasolla”. Uuden ajan filosofian perustajaksikin luonnehdittu René Descartes väitti, ettei eläimillä ollut ”sielua” tai mieltä ja täten tulkitsti niiden käyttäytymisen olevan puhtaan mekaanista (emt., 17). Descartésin mukaan eläimet olivat koneen kaltaisia ”automaatteja”, jotka itsetiedottomina olivat kykeneväisiä kokemaan kipua, mutta eivät tuntemaan sitä (Pearson 2013, 130). Descartesille kielen puute tarkoitti mielen puutetta ja koska eläinten ilmaisu ei tapahtunut ”lauseista rakentuvan kielen avulla”, eivät ne myöskään voineet olla rationaalisesti tahtovia olentoja (emt., 17). Tämä näkemys kulminoitui Aaltolan (2013, 17) mukaan 1900-luvun filosofiassa, jonka piirissä ajatukseen eläinten kognitiivisista kyvyistä suhtauduttiin epäillen. ”Wittgensteinin koulukunta” näki kielen ajattelun perustana ja propositionaalisista lauseista koostuvan kielenkäytön kognitiivisten kykyjen perustana. Tämä nosti esille kysymyksen siitä, miten eläimet ilman kieltä voisivat kyseisiä kykyjä omata. Yleiseksi väitteeksi muodostui, että koska eläimet eivät kykene ymmärtämään käsitteitä ”uskomus”, ”tietoisuus” tai ”intentio”, ei niillä myöskään ole uskomuksia, tietoisuutta tai intentioita. Näkemys kytkeytyi myös aiempiin moraalifilosofisiin ajatuksiin olentojen arvosta. Immanuel Kant (1724–1804) piti vapaata tahtoa sekä siihen liittyvää rationaalisuutta ja moraalista toimijuutta perustana sille, että olento voitaisiin nähdä ”päämääräksi itsessään” sen sijaan, että se olisi ainoastaan väline päämäärän tavoittelussa. (Emt., 18.)

Tieteen analyttinen perinne on saanut osakseen feminististä kritiikkiä. Harawayn (1991, 197) mukaan kyseinen ajattelu pohjaa ”valkoisen kapitalistisen patriarkaatin muokkaamaan historiaan”, joka pyrkii muuntamaan maailman hyödynnettäväksi resurssiksi. Tässä perinteessä tiedon kohde ei Harawayn (1991, 197) mukaan ole mitään muuta kuin ”tietäjän teko”. Tiedon ”objekti” takaa ja uusintaa tietäjän vallan, mutta itse objektilta kielletään kaikenlainen toimijuus tiedon tuotannon prosessissa (emt., 198). Jotta maailma saataisiin toimimaan aineksena ”tiedon tuotannon ainoan sosiaalisen olennon”, ihmistietäjän, itsensä muodostuksessa, on se Harawayn (1991, 198) mukaan

käsitettävä objektiksi, ei toimijaksi. Harawayn (1991, 197) mukaan kertomukset tällaisista objekteista voidaan tulkita erilaisten etunäkökulmien ja hallintapyrkimysten naamioimiseksi ja länsimaisten yhteisöjen välineellisiksi pyrkimyksiksi riistää maailmaa, joka redusoidaan kiinteäksi ja määritellyksi resurssiksi. Ajatus tieteestä objektiivisen ”totuuden” lähteenä onkin asetettu kyseenalaiseksi feministien ja muiden tieteenkritiikkiin aktiivisesti osallistuneiden tieteilijöiden toimesta (emt., 197). Sen sijaan tiede itsessäänkin tulisi ymmärtää historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneeksi (Fudge 2014, 262).

Harawayn (1991, 198) mukaan paikantuneet tiedot (situated knowledges) vaativat tiedon kohteen ymmärtämistä toimijaksi ja tekijäksi valkokankaan, maaperän tai resurssin sijaan. Tämä on erityisen ilmeistä yhteiskunta- ja humanistisilla tieteenaloilla, joilla tutkittavien ihmisten toimijuus muuntaa koko sosiaalisen tiedon tuottamisen prosessin (emt., 198). Hyväksymällä tutkittavien ”objektien” toimijuus, voidaan Harawayn (1991, 198) mukaan välttyä monenlaisilta karkeilta virheiltiltä ja perusteettomalta tiedolta näissä tieteissä. Saman tulisi kuitenkin päteä muillakin tieteenaloilla (emt., 198). Maailma ei Harawayn (1991, 198) mukaan ole humanisoinnin raakamateriaalia ja ymmärrys siitä, että etiikka ja politiikka joko peitetysti tai näkyvästi tarjoavat pohjan kaiken tieteen, ei ainoastaan yhteiskuntatieteiden, objektiivisuudelle, merkitsee maailman ”objektien” tunnustamista toimijoiksi.

Myös toimijuuden käsite on historiallisesti rakentunut ja suuri osa nykyteoriasta korostaa verkostoja yksilön ponnistelujen sijaan (Fudge 2014, 264; ks. myös Bennett 2010). Fudgen (2014, 264) mukaan kaikki eläinten toimijuuden mallit tuleekin ymmärtää historiallisesti spesifeinä ja kontingenteina ja erilaiset historialliset maailmankuvat tulisi huomioida samanaikaisesti sen maailmankuvan kanssa, jonka sisältä tulkintoja tehdään. Mikäli itserefleksiivistä tarkoituksenhakuisuutta ei oteta historiallisen toimijuuden edellytykseksi, voidaan eläintenkin nähdä osallistuneen menneisyyden konstruointiin (Fudge 2012, 87–8; Mikhail 2013, 12). Nykyisen eläintutkimuksen synnyn ja kasvun myötä viimeisen kahdenkymmenenviiden vuoden aikana ovat eri alojen tutkijat alkaneet ottaa huomioon sen, että eläimillä on ollut, ja on yhä edelleen, vaikutusta heitä ympäröivään maailmaan (Fudge 2014, 259). Tässä kuin myös tutkielmani kontekstissa eläimet otetaan vakavasti ja nähdään aktiivisina maailmaa tuottavina olentoina.

Fudgen (2014, 266) mukaan yksikään laji ei kykene yksin ja vapaasti konstruoimaan historiaa, vaan se tapahtuu aina erilaisten taloudellisten, maantieteellisten, sosiaalisten ja muiden olosuhteiden rajoissa. Erilaiset ympäristöt ja vankeusyhteisöt tuottavat erilaisia eläimiä ja ihmisiä ja näiden prosessien pohjalta tuottavat ihmiset puolestaan ihmiskulttuureita ja -identiteettejä (emt., 8 [Nance 2013]). Niin eläimet kuin ihmisetkin joutuvat sopeutumaan olosuhteisiin, joista osa muodostuu toisten lajien toiminnan kautta (Fudge 2014, 266). Sama pätee myös tieteelliseen toimintaan. Harawayn (1991, 201) mukaan objektiivisuus tarkoittaa tiedon vastavuoroista ja usein epätasa-arvoista konstruointia maailmassa, jossa ”me’ olemme pysyvästi kuolevaisia, toisin sanoen, emme lopullisesti kontrollissa”. Objektiivinen havaitseminen on mahdollista ainoastaan osittaisten näkökulmien avulla, eikä sitä Harawayn (1991, 190, 201) mukaan saavuteta sitoutumattomuudella. Transsendenssin ja subjekti-objekti-jaottelun vahvistamisen sijaan feministisessä objektiivisuudessa on kyse rajallisuudesta ja paikallisuudesta (emt., 190).

Jennifer Adams Martin (2011) analysoi haiden käyttäytymisestä tehtyjä tutkimuksia ja tekstejä ja toteaa, että jopa haiden omissa elinympäristöissä modernin teknologian välityksellä toteutetut koeasetelmat voivat antaa hyvinkin rajoittunutta tietoa jättäessään hain ihmistarkastelusta riippumattomat elämänkulut havainnon ja tarkastelun ulkopuolelle (emt., 454). Eläimen ”hiljaisuuden” voidaan tulkita ilmaisevan passiivisuutta ja näin eläinten toimijuus maailmassa (agency-in-the-world) voi jäädä ihmisodotusten ja niiden värittämien havaintojen varjoon päinvastaisistakin pyrkimyksistä huolimatta (emt., 454). Fudge (2014, 266) tulkitsee Martinia todeten, että ihmisen usko kyvyttömyyteensä kommunikoida eläinten kanssa johtaa usein eläinten sijoittamiseen ”sanoinkuvaamattoman” transsendenttiin kategoriaan, joka kieltää tulkinnan mahdollisuuden. Tässä ”nietzscheläisessä näkemyksessä” ’lauma’ voidaan Fudgen (2014, 266) mukaan tulkita yksilöksi, jonka kanssa mikään lajienvälinen keskustelu ei ole mahdollista ja kohtaamiset ihmisten ja eläinten välillä katoavat tai nousevat pintaan pimeydestä ”hain tavoin” vain väkivallan hetkinä. Tämä ei kuitenkaan kuvasta monien toisiaan lähellä asuvien ihmisten ja (villi)eläinten todellisuutta (emt., 266).

Mahesh Rangajar (2013) kuvaa Girin metsässä Gujaratissa asuvien ihmisten ja leijonien sopeutumista toisiinsa ja esittää, että tämä väistämätön sopeutuminen ei ainoastaan kerro ihmisten ja eläinten elämien yhteenkietoutumisesta, vaan näyttäisi myös viittaavan siihen, että leijonilla on

kyky muistaa ja analysoida tapahtumia ja välittää tätä tietoa nuoremmille lajitovereilleen laumassa (emt., 125–7). Leijonien tarinat avaavat ikkunan siihen, miten eläimet, ”jopa villit ja kesyttämättömät”, voivat kehittyä evolutiivisesti läheisessä yhteydessä ihmisiin (emt., 127). Brett L. Walker tulkitsee Darwinin työtä ja toteaa, että kehittyneet sosiaaliset eläimet, kuten sudet, kokevat elämänsä historiallisina (2005, viitattu lähteessä Fudge 2014, 266). Fudgen (2014, 266) mukaan kuvatus kaltaiset tutkimukset vahvistavat ajatusta siitä, että eläinten on mahdollista ajatella omaavan historioita, kulttuureita ja jopa perinnettä, mikä puolestaan muistuttaa siitä, että eläimet ihmisten tavoin osallistuvat aktiivisesti maailmojensa konstruointiin samalla kun tulevat niissä konstruoiduiksi.

Myös Vinciane Despret (2013) kuvaa ihmis-eläin-suhteita yhteenkietoumiksi tai sommitelmiksi, jotka ovat merkityksellisiä ja kaikkien osapuolien yhdessä tuottamia. Despret (2013, 42) kirjoittaa ihmisten ja eläinten välisestä yhteistyöstä, jossa eläimen osuus usein tulkitaan mekanistiseksi, eikä sitä edes ymmärretä työksi ilman eläimen vastustusta ja työn sabotointia. Despret’n mukaan mekanistisuuden sijaan kyse voi kuitenkin olla eläinten hyvästä tahdosta – halukkuudesta ja suostuvuudesta toimia tavalla, jota heiltä odotetaan (Despret 2013, 42–3; ks. myös Pearson 2013, 144).

Tutkijan ottama positio suhteessa lähteisiin ja aineistoon vaikuttaa siis tulkinnan mahdollisuuksiin. Fudgen (2014, 264) mukaan Terry Eagletonin (1981, 49) kuvaus Walter Benjaminin (1940, 257) vaateesta tulkita historiaa vastavirtaan on käyttökelpoinen myös eläimiin liittyviä tekstejä tarkasteltaessa. Fudge (2014, 264–5) käyttää Eagletonin (1981, 49) tulkintaa Benjaminin yksisuuntaisesta kadusta (Benjamin 1928, viitattu lähteessä Eagleton 1981, 49) metaforana, jossa kaikkitietävän, jumalan kaltaisen tarkastelijan ylhäältä alas avautuva ilmanäkymä korvataan maatasosta avautuvalla maisemalla. Benjaminin maatasosta avautuva näköala rikkoo Eagletonin (1981, 49) mukaan ilmakuvaan ”sulavaa jatkuvuutta” ja avaa maisemaan ”epäsäännöllisiä perspektiivejä ja yllättäviä aukkoja”, jotka ylhäältä käsin jäisivät havaitsematta. Tämä voidaan ymmärtää tavaksi ottaa eläinten näkökulma. Luopumalla kaikkitietävästä ilmakuvausta, eli tässä tapauksessa ihmiserityisyyden oletukseen perustuvasta ajattelutavasta, ja kulkemalla sen sijaan eläinten rinnalla, eli ajattelemalla eläinten kanssa eläneiden ja elävien ihmisten *kanssa*, voidaan Fudgen (2014, 264–5) mukaan tuoda erilaisissa dokumenteissa piileviä, ihmiserityisyyden

oletuksista poikkeavia piirteitä huomion kohteeksi ja nähdä myös eläimen toimijuuden tunnistava kuva.

Tarkastellessani koiran toimijuutta ja pyrkiessäni tuomaan tulkintaani eräänlaista koiran näkökulmaa, on tärkeää tiedostaa lähestymistavan ongelmat.⁶ Koiran toimijuutta tutkiessani en ole ainoastaan oman näkökulmani, vaan myös lajini rajoittama (ks. Fudge 2014, 260; Haraway 1991, 190, 201). Koska ihmisellä ei ole suoraa pääsyä eläinten näkökulmaan, on eläimiin liittyvät tekstit mahdollista ohittaa pelkkinä inhimillisinä representaatioina ihmistä varten (ks. Fudge 2014, 260). Vaikka ihminen väistämättä onkin keskeisessä asemassa ihmisten kirjoittamissa historioissa, voivat ihmisrepresentaatioihin nojaavat eläinhistoriat kuitenkin auttaa meitä ymmärtämään menneisyyttä, johon eläimet kuuluvat eläiminä ihmisideoiden tai työkalujen sijaan. Eläinhistorioiden avulla voimme esimerkiksi pohtia, miten eläimet ovat muuttaneet erilaisia ympäristöjä ja kulttuureja, joissa ne ovat eläneet tai miten eläimet ja ihmiset ovat eläneet yhdessä emotionaalisissa ja taloudellisissa suhteissa. (Emt., 261.)

Eläinhistorioita on mahdollista tulkita myös representaatioita ylittävinä. Hilda Kean (2012, 61) esittää, että 1700- ja 1800 -lukujen taitteessa meriä seilanneeseen kissa Trimiin liittyvä tieto ei ole palautettavissa ainoastaan laivan navigaattorina toimineen Matthew Flindersin yksityiskohtaisiin Trimiä koskeviin päiväkirjamerkintöihin ja hänen konstruktionsa Trimistä. Sen sijaan osa Trimiä koskevasta tiedosta perustuu Trimin omaan, juuri hänelle ominaislaatuiseen käyttäytymiseen (emt., 61). Ajatus voidaan haastaa väittämällä, että eläimille ominaislaatuiseksi nähty käytös tekstilähteissä nojaa ihmisen käsityksiin, jotka voivat olla liioittelevia tai muuten harhaanjohtavia tavalla, joka jättää todelliset eläimet tavoittamattomiksi (Fudge 2014, 261). Ongelma koskee kuitenkin tekstien tulkintaa ylipäänsä, sillä kaikki kirjalliset dokumentit on aina tehty jostakin tietystä näkökulmasta, joka väistämättä rajoittaa tai jopa vääristää niin ihmis- kuin myös eläinsubjektin perspektiiviä (emt., 261; ks. myös Kean 2014, 62).

Pyrin tutkielmassani kantamaan eettisen vastuuni suhteessa siihen koira-ihmis-

⁶ ”Näkökulman” tai ”subjektiuden” ja ”toimijuuden” käsitteellisiin kytköksiin liittyvistä ongelmista eläimiin kohdistuvissa tutkimuksissa katso Despret (2013).

luontokulttuurishistorialliseen pastpresent-sommitelmaan, jossa tutkijana ja ihmisenä olen osallisena (vrt. Bennett 2010, 37–8; Blaise 2013, 382), minkä tähden en edes yritä Urban Suburban Apparelin iskulausetta mukaillekseni toimia ”äänettömien” koirien äänitorvena. Huolimatta siitä, etten voi väittää koiran näkökulmaa omakseni, vaatii tehtävässä onnistuminen eläinten huomioimista ihmisten ohella ”maailmoja konstruoivina” (Fudge 2014, 266), merkityksellisinä ja vakavasti otettavina olentoina. Sitoudun tutkielmassani Fudgen (2014, 270–1) näkemykseen, jonka mukaan pyrittäessä ymmärtämään eläinten ja ihmisten jakamia todellisuuksia, ei ole ainoastaan tärkeää luopua ihmiserityisyyden oletuksesta ja suunnata uudelleen käsityksiämme eläinten kyvyistä, vaan myös oppia esittämään parempia kysymyksiä. Kuten Fudge (2014, 269) toteaa, tietynlaiset kysymykset tuottavat tietynlaisia vastauksia, eivätkä saadut vastaukset välttämättä ole ainoita mahdollisia.

2.3 Koiran ja ihmisen yhteinen taival

Kirjoitin edellisessä luvussa ihmisten ja ei-ihmiseläinten välisestä suhteesta yleisellä tasolla sekä mahdollisuudesta tulkita ei-ihmiseläimiä (historiallisina) toimijoina erilaisiin kirjallisiin lähteisiin nojaten. Ennen kuin siirryn kuvailemaan tarkemmin koiriin liittyvää kulutusilmiötä ja tutkimiani yrityksiä, pidän tärkeänä avata vielä hieman sitä, mistä nimenomaan koiran ja ihmisen välisessä suhteessa historiallisesti, materiaalisesti ja käsitteellisesti oikeastaan on kysymys. Tuodakseni esiin koiran toimijuuden lajien välisessä suhteessa esitän myös normatiivista ja ihmiskeskeistä tulkintaa haastavan tulkinnan koiran ja ihmisen välisen historian varhaisista vaiheista.

Raevaaran (2011, 15–6) mukaan koira on länsimaiselle nykyihmiselle ensisijaisesti lemmikki, mikä saattaa estää meitä näkemästä ”koiran ja ihmisen yhteiselon koko perspektiiviä”, vaikka ”koirien kummajaisgalleria”, joksi Raevaara (2011, 19) nykyistä koirarotuvalikoimaa kutsuu, on ollut olemassa vasta alle 200 vuotta. Pietiläisen (2013, 6) mukaan ihmisen tekemiset ovat vaikuttaneet niin paljon koirakohtaloihin, että koirien historioista puhuttaessa on myös ihmisten tarinat otettava huomioon. Pietiläisen mukaan koirien ja ihmisten suhde muistuttaakin ”yhteistyössä metsästävän susilauman suhdetta” (emt., 6). Vaikka Raevaaran (2011, 226, 18) mukaan löytyy tutkijoita, joiden mukaan ihmisen ja koiran yhdessäelö on muuttanut ja muokannut molempia lajeja yhteisevolutiivisessa mielessä (ks. esim. Haraway 2003), tunnetaan koiran

varhainen historia huonosti, sillä koiran historiassa tapahtuneet ihmisestä irralliset kehitysaskeleet eivät ole olleet ihmiskeskeisen arkeologian mielenkiinnon kohteena. Ihmisen läheisyys on kiistatta muuttanut koira (Raevaara 2011, 226). Kuitenkin, jos ihminen ja koira ovat susilauma, luontokulttuurin koira-ihmis-susi-sommitelma, on tärkeää keskittyä myös koiran toimijuuteen ja kysyä, miten koiran läsnäolo on vaikuttanut meihin ihmisiin. Asiaa voidaan lähestyä vaikkapa pohtimalla, mitä meistä olisi tullut ilman ”parasta ystäväämme” ja miten meidän kävisi, jos kumppanimme koira ei enää kokisikaan yhteistyötä kanssamme palkitsevana ja päättäisikin palata ”luontoon” serkkujensa susien pariin (vrt. Redmalm 2013, 107).

Niin arki- kuin tieteellisessä ajattelussa elää vahvana näkemys, että kesy koira (*Canis familiaris*) polveutuu harmaasudesta (*Canis lupus*) (Koler-Matznick 2002, 98; Pietiläinen 2013, 9–10). Huolimatta väitteen normatiivisesta asemasta (Koler-Matznick 2002, 110) on sitä pyritty tieteellisesti myös kyseenalaistamaan. Janice Koler-Matznickin (2002, 110) mukaan on epätodennäköistä, että ihmisen olisi onnistunut luoda sudesta koira tarkoituksellisesti kesyttämällä. Tieto nykysudon luontaisesta käytöksestä viittaa pikemminkin siihen, että varhaiset ihmiset olivat sudelle ruokaa ja turvallisuutensa tähden ihmisillä olisi ollut syytä ”valaa susiin pelkoa” (emt., 101). Koler-Matznickin (2002, 110) mukaan väitteelle, että susi olisi vapaaehtoisesti liittynyt ihmisen ”pöytäseuraan” ja sen jälkeen kokenut nopean morfologisen muodonmuutoksen, ei löydy todistusaineistoa. Sen sijaan on syytä olettaa, että kesyt koirat ovat keskikokoisen ja yleisemmän koiralajin, ”villin *Canis familiariksen*” jälkeläisiä (emt., 110).

Petri Pietiläisen (2013, 9) mukaan väite koirasta harmaasuden jälkeläisenä pitää paikkansa vain hieman täsmällisemmin kuin väite, jonka mukaan ihminen polveutuu apinasta. Vaikka nykyisillä koirilla ja harmaasusilla on Pietiläisen mukaan 99,96 prosenttisesti sama geeniperimä, ovat myös ihmisen ja esimerkiksi simpanssin geenit ”hämmästyttävän samankaltaiset” (emt., 9). Tämä ei silti tee simpansseista ihmisen esivanhempia sen enempiä kuin harmaasusista koirien. Pikemminkin, koirilla ja susilla on yhteisiä esivanhempia, esikoiria, joista sekä koirat että sudet polveutuvat (emt., 9–10).

Koiran ja ihmisen yhteisen taipaleen alusta on esitetty myös toisenlainen tulkinta. Siinä myös koiran toimijuus otetaan huomioon. Pietiläisen (2013, 9) mukaan miljoonia vuosia sitten

”esiaikojen” koiraeläimet söivät esi-ihmisiä haaskalla ja esi-ihminen puolestaan otti näiltä mallia metsästystavoissa. Aikojen kuluessa ihmisen onnistui kehittää metsästyks- ja työkalujaan niin, että lopulta saaliin ja saalistajan roolit kääntyivät toisinpäin. Näin susien ja koirien esivanhemmille esikoirille jäi kaksi vaihtoehtoa: paeta tai liittoutua ihmisen kanssa. Pakenijoista kehittyi susia ja liittoutujista koiria. (Emt., 9–10.) Myös Koler-Matznick (2002, 101–2) pitää ilmeisenä, että ihmisen ja kesyjen koirien esimuotojen ensimmäiset kohtaamiset ovat olleet vapaaehtoisia: pentuina kesytetyt sudet olisivat todennäköisesti varttuessaan liittyneet villien lajitovereidensa joukkoon, eikä ihmisillä varhaisella holoseenikaudella⁷ – aikana, johon koiran kesyyntyminen usein paikallistetaan – olisi ollut mahdollisuutta pitää sutta vangittuna. On siis hyvä syy olettaa, että osa esikoirista pysyi loitolla ihmisistä jatkaen elämäänsä siellä, mitä me ihmiset usein kutsumme luonnoksi, kun taas toiset lähentyivät ihmistä tullen erottamattomaksi osaksi historioitamme ja ”kulttuuriamme” nimenomaan erilaisten strategisten valintojen seurauksena. Näin ollen sutta voidaan pitää koiralle läheisesti sukua olevana (emt., 110), ei ehkä maalais-, vaan pikemminkin metsässä asuvana serkkuna.

Laji voidaan ymmärtää yksiköksi, joka jakaa eliöitä eri luokkiin (Ereshefsky 1999, 286). Biologisesti määriteltynä koira ja susi ovat samaa lajia, vaikka niitä Pietiläisen mukaan maantieteellisten ja kulttuurihistoriallisten syiden takia usein pidetäänkin eri lajien edustajina (Pietiläinen 2013, 11). Biologisen lajikäsityksen mukaan laji on sisäisesti lisääntyvä (interbreeding) luonnollinen populaatio, joka ei kykene lisääntymään muiden lajien kanssa (Hawley & Bird 2011, 213 [Mayr 1942]). Määritelmän avulla päätellyt biologisten lajien ekstensiot ovat epämääräisiä, sillä ne pitävät sisällään paljon rajatapauksia, joissa jää epäselväksi, onko yksilö jonkun tietyn lajin jäsen vai ei (Hawley & Bird 2011, 213–4; ks. myös Dupré 1999, 6–9). Epämääräisyydestä huolimatta koira ja susi putoavat tässä luokittelussa samaan kategoriaan (tai biologiassa oikeammin taksoniin, ks. esim. BioPop 2015), sillä ne voivat ainakin pääsääntöisesti lisääntyä keskenään. Niin koira kuin susikin ovat lajiltaan koiria, vaikka niiden yhteisen historian

⁷ Holoseeni on nykyinen geologinen aikakausi, joka alkoi viimeisimmän jääkauden jälkeen ilmaston lämmetessä noin 11500–11600 vuotta sitten (Dickinson 2000, 483). Kyseisen ajanjakson aikana alettiin ”koiran syntysijoilla” siirtyä metsästäjä-keräilijävaiheesta viljelytalouteen (Unhola 2014, 21).

perusteella voisi aivan yhtä hyvin sanoa koiran ja suden molempien olevan susia.⁸ Biologisten lajien asema ontologisesti luonnollisina jakoina eli luonnonlajeina on avoin filosofinen kysymys (Beebee & Sabbarton-Leary 2010, 3). Siinä määrin kuin puhe biologisista lajeista toisistaan erillisinä entiteetteinä ylipäätään on mielekästä, on koiran ja suden käsitteellistäminen eri lajeiksi kuitenkin haastavaa ilman oletuksia lajien olemuksellisista ominaisuuksista (ks. Keil & Richardson 1999, 271–8) tai uudenlaisten lajikäsitysten muotoilua (ks. Dupré 1999, 9–11; Ereshefsky 1999, 288–293).

Pietiläisen (2013, 11) mukaan koirien ja susien kyky lisääntyä keskenään kertoo niiden yhteisen kantamuodon eläneen suhteellisen vähän aikaa sitten. Siitä, missä ja milloin susi ja koira ovat yhteisestä esimuodostaan erkaantuneet, ja samalla siitä, milloin ihmisen ja koiran ”nykyaikaan kestänyt ystävyysliitto” (emt., 10) sai alkunsa, on erilaisia näkemyksiä riippuen esimerkiksi siitä, tutkitaanko asiaa arkeologian vai dna:n avulla. Pietiläisen mukaan koiran katsotaan kesyntyneen Itä-Aasiassa yli 16 000 vuotta sitten (emt., 11). Kuitenkin Euroopasta on Raevaaran (2011, 18–19) mukaan löytynyt yksittäisiä 13 000–32 000 vuotta vanhoja koiran jäännöksiä, vaikkakin merkittävässä määrin fossiileja alkaa löytyä vasta 12 000 vuoden takaa. Fossiilisten löydösten sekä geneettisten tutkimusten perusteella on mahdollista tulkita, että koira olisi kesyntynyt useissa paikoissa eri aikoina (Wayne & Ostrander 1999, 249–50).

Dna-tutkimuksissa on löydetty myös todistusaineistoa, jonka mukaan susi ja koira olisivat eronneet toisistaan jo 135 000 vuotta sitten (Koler-Matznick 2002, 107; Raevaara 2011, 24; Pietiläinen 2013, 11). Tämä kuitenkin aiheuttaa ongelmia näkemykselle harmaasudesta koiran esivanhempana, sillä tällöin koiran olisi maantieteellisistä syistä johtuen pitänyt kehittyä ja pysyä sudesta erillisenä joko ilman ihmistä tai jonkun toisen ihmislajin kuin *Homo sapiensin* kanssa (Raevaara 2011, 24). Monet harmaasuden esi-isyyttä kannattavat esittävät, ettei muinaisen harmaasuden kaltaista sutta enää

⁸ Harriet Ritvo (2008) nostaa esiin lajien luokittelun poliittisen luonteen. Ritvon (2008, 30) mukaan lajien luokittelukäytännöt kertovat käytännöllisyytensä lisäksi villeiksi ja kesyiksi ymmärrettyjen eläinten välisen rajanvedon keinotekoisuudesta, tärkeydestä ja voimasta. Erottelun tekemisen tai tekemättä jättämisen implikaatiot ylittävät Ritvon (2008, 30) mukaan älyllisen alueen, sillä ne eivät ainoastaan kuvaa, vaan myös rakentavat fyysikaalista maailmaa. Susien elintila pienenee jatkuvasti ja sudet ovat uhan alla niilläkin alueilla, joilla ne vielä liikkuvat. Mikäli kesyt koirat (*Canis familiaris* tai *Canis lupus familiaris*) palautettaisiin alkuperäiseen taksoniinsa (*Canis lupus*), tulisi susista harvinaisuuden sijaan yksi maailman yleisimmistä eläinlajeista. Täten susien eloonjääminen riippuu koirien luokittelusta kesyiksi jatkossakin. (Emt., 30–1.)

löydy maailmasta (ks. esim. Bradshaw 2011). Tällöin harmaasuden esi-isyyys on mahdollista palauttaa terminologiseksi kysymykseksi. Lisäksi susien käyttäytymistutkimuksiin vedoten esimerkiksi Raevaara (2011, 192) toteaa, että ”sudesta ei saa koiraa kasvattamallaakaan”. Tarkastelemalla todistusaineistoa ilman ennako-oletusta sudesta koiran esivanhempana, ja samalla hyväksymällä koiran ja suden erkaantuminen esikoirista eri suuntiin erilaisten vapaaehtoisten valintojen seurauksena voitaisiinkin Koler-Matznickin (2002, 110) mukaan tilkitä koiran historiaan liittyviä aukkokohtia.

Asiaa voidaan lähestyä myös toisesta näkökulmasta. Elisa Aaltolan (2013, 14) mukaan evoluutiossa ”lajit ovat liukuneet kukin omaan suuntaansa löytäen omia erityisiä olemassaolon muotoja”. Kyseessä ei ole hierarkkinen rakennelma, vaan evoluutio on muokannut ja muokkaa eliöitä ”pensasmaiseen tai verkkomaiseen muodostelmaan” (emt., 14). Koska evoluutioteorian myötä tiukka rajanveto biologisten lajien välillä on muodostunut vaikeaksi ja väistämättä epämääräiseksi tehtäväksi (ks. esim. Dupré 1999), on koiran ja ihmisen mahdollista tulkita olleen tekemisissä ammoisista ajoista lähtien: ”koira” ja ”ihminen” ovat jakaneet saman maailman jo silloin, kun ne kymmeniä miljoonia vuosia sitten elivät esikarhuina ja simpanssien alkumuotoina puissa (ks. Pietiläinen 2013, 10), ja kauemminkin. Vaikka tutkielmassani keskitynkin koiran ja ihmisen suhteeseen aikana, jona ne lajeina ovat olleet tunnistettavissa sellaisiksi kuin miten me ne nykyään ymmärrämme, tahdon nostaa esiin sen seikan, että tällaisenaan suhde on ollut olemassa vain ohikiitävän hetken, eikä se välttämättä kerro, miten tarina jatkuu. Nykykoiran tai nykyihmisen perspektiivistä tarkasteltuna näiden kahden lajin elämät ovat kuitenkin kietoutuneet yhteen kiistatta poikkeuksellisella tavalla.

Koira oli ihmisen ensimmäinen kotieläin ja sellaisena siis eräänlainen kotieläinten ”pioneerit” (Bradshaw 2011, 53; Pietiläinen 2013, 15). Koiran asema, merkitys ja rooli ihmisyhteisössä on vaihdellut ajasta, paikasta ja yhteiskunnallisesta tilanteesta riippuen sekä eri ihmisryhmien välillä: Pietiläinen (2013) kuvaa, miten Antiikin aikana koirasta muun muassa muodostui tärkeä osa egyptiläistä uskomusjärjestelmää ja metsästystä, Kreikassa yleisyyteensä liittyen avoimen seksuaalisuuden symboli ja Kiinassa, ehkä ensimmäistä kertaa koiran historiassa, alettiin koiria jalostaa hovissa ”leijonamaisemmiksi” puhtaasti esteettisistä syistä (emt., 32, 56, 98). Feodaaliyhteiskunnassa yläluokan tarpeisiin jalostettiin lisääntyvässä määrin metsästyskoiria ja

metsästyksen yleistyessä koirasta tulikin statussymboli (emt., 129). 1200–1500-luvun Ranskassa ja samoihin aikoihin muuallakin Euroopassa koiria vastaan käytiin oikeutta ja Kolumbus puolestaan käytti tappamaan opetettuja koiria apunaan hyökätessään Amerikan alkuperäiskansoja vastaan (emt., 163, 193) ilman rikosoikeudellisia seuraamuksia. Aseman lemmikkeinä tai seuraeläiminä koirat saavuttivat ensimmäistä kertaa, kun ne 1800-luvulla erotettiin villoista ja tuotantoeläimistä (Vänskä 2014, 265 [Cross 2004, 54]) ja vasta renessanssin jälkeen koiran rooliksi alkoi muodostua ihmisperheen jäsenyys (Pietiläinen 2013, 57).

Edellä mainitut seikat ovat vain esimerkkejä. Koiran ja ihmisen jakama historia ja koiralle annetut vaihtelevat roolit ja merkitykset ovat osa polveilevaa ja monimutkaista suhdeverkostoa, jonka kattava käsittely tässä (tai ehkä missään muussakaan) yhteydessä on sula mahdottomuus. Esimerkkien avulla tahdon kuitenkin nostaa esiin sen, että koiralla on ihmiselle kulttuurista ja yhteiskunnallista arvoa ja että koira on tehnyt tuhansien vuosien ajan töitä ihmisen rinnalla muun muassa metsästäen, paimentaen ja vartioiden (Bradswaw 2011, 15). Nykypäivänäkin koira työskentelee Raevaaran (2011, 182) mukaan esimerkiksi poliisin, tullin, näkö- ja liikuntarajotteisten ja etsintäpartioiden apuna ja koiran erityisiin kykyihin perustuvia työtehtäviä kehitellään jatkuvasti lisää. Toisaalta kaupallistuminen vaikuttaa koiran ja ihmisen yhteiselämään ja Pietiläisen (2013, 314) mukaan länsimaiselle ihmiselle koira voi olla perheenjäsen, ystävä, työntekijä tai tuote, mikä luonnollisesti näkyy koiraan liittyvissä käytännöissä. Näiden kahden lajin välinen suhde onkin avoin jatkuvalla muutoksella ja keskinäiselle vuorovaikutukselle. Koira on Harawayn (2008b, 2) termein ihmisen *kumppanilaji* (companion species) ja tuntuu selvältä, että tässä suhteessa on molemmilla osapuolilla paljon pelissä.

3. Musti ja Mirri ja Urban Suburban Apparel tapausesimerkkeinä koiriin liittyvästä kulutusilmiöstä

Lemmikkieläintarvikeketju Musti ja Mirri sekä vaatemerkki Urban Suburban Apparel toimivat tutkielmassani tapausesimerkkeinä koiriin liittyvästä kulutusilmiöstä, jota analysoin ja pyrin ymmärtämään eri teoriakeskustelujen valossa tutkielmani posthumanistisessa kontekstissa. Lähestyn yritysten koirille ja ihmisille suuntaamaa tuotevalikoimaa tarkastelemalla liikkeiden Facebook-, Instagram- ja verkkomyyntisivustoja, joiden mainoskuvista ja -teksteistä koostuvien

sisältöjen voidaan ymmärtää muodostavan eräänlaisen tekstuaalisen aineiston. Tässä tutkielmassa pidättäydyn tarkastelemaan yritysten koirille ja ihmisille suuntaamaa vaatetusta ja muotia. Rajaan tarkasteluni ulkopuolelle sivustoilla huhtikuun 2016 jälkeen tapahtuneet muutokset.

Mustin ja Mirrin osalta aineiston rajaaminen on helpommin tehtävissä, sillä koiravaatteiksi luokiteltavia tuotteita on yrityksen verkkomyyntisivustolla analyysiä kirjoittaessani keväällä 2016 tarjolla 85 kappaletta. Tältä osin olen käynyt aineistoni kokonaisuudessaan läpi, mutta viittaan tuotteisiin analyysissäni ainoastaan siinä määrin kuin se on tekemieni tulkintojen ymmärrettävyyden kannalta tarpeellista. Johdonmukaisuuden tähden olen seurannut myös Mustin ja Mirrin toimintaa sosiaalisessa mediassa, mutta käytännössä analyysini pohjaa yrityksen verkkomyyntisivustoon, sillä Mustin ja Mirrin toiminta sosiaalisessa mediassa ei ole aiheeni ja aineistoni rajauksen kannalta relevanttia, eikä näin ollen vaikuta tulkintoihini.

Urban Suburban Apparelin kohdalla aineiston selkeä rajaaminen on yrityksen verkkomyyntisivuston esillepanon tähden hankalampaa: saman tuotesarjan tuotteista on erilaisia kuvia useassa eri paikassa ja verkkosivustoa päivitetään jatkuvasti. Yrityksen Facebook- ja Instagram-tilien ”uutisvirta” vaikuttaisi koostuvan keskenään samoista julkaisuista eli kuvista, joita yritys julkaisee sosiaalisessa mediassa päivittäin. Yhteensä kuvia on sosiaaliseen mediaan kertynyt huhtikuun 2016 loppuun mennessä yrityksen Instagram-tilin perusteella 1445 kappaletta. Olen seurannut Urban Suburban Apparelin eri medioissa julkaisemaa sisältöä vaihtelevalla intensiteetillä käytännössä noin kahden vuoden ajan syksystä 2014 alkaen. Tämän perusteella minulle on muodostunut kohtalaisen kattava kuva niin yrityksen tuotevalikoimasta kuin myös eri tuotteiden suosiosta niitä käyttävien keskuudessa sekä erilaisista toistuvista tavoista, joilla yrityksen tuotteita sosiaalisessa mediassa esitetään. Näin ollen yksiselitteistä tapaa rajata aineistoani Urban Suburban Apparelin osalta ei ole, mutta analyysiani voidaan pitää kattavana suhteessa keväällä 2016 yrityksen verkkomyyntisivustolla tarjolla olleisiin tuotteisiin.

Koska aineistoni on digitaalista ja sijaitsee verkossa, ei sen säilyvyydestä ole takeita. Kyseisen ongelman olen pyrkinyt ratkaisemaan ottamalla verkkoaineistosta ruutukaappauksia, jotka olen tallentanut tietokoneelleni. Olen ottanut ruutukaappaukset kaikista Mustin ja Mirrin verkkomyyntisivustolla esillä olevista aineistooni kuuluvista mainoskuvista sekä niistä

mainosteksteistä, joihin tutkielmassani viitataan. Urban Suburban Apparelin verkkomateriaalia olen tallentanut siinä määrin kuin olen kokenut sen olevan aineistooni tekemieni viittausten oikeellisuuden todentamisen kannalta tarpeen.

3.1 Tarkastelemani yritykset osana lemmikkeihin liittyvää miljoonabisnestä

Musti ja Mirri ja Urban Suburban Apparel toimivat osana kasvavaa miljoonabisnestä, jollainen lemmikkeihin liittyvästä kuluttamisesta on 2000-luvulla muodostunut (ks. Vänskä 2014, 266). Esimerkiksi vuonna 2004 Yhdysvalloissa lemmikkeihin kulutettiin 34 miljardia dollaria ja läntisessä Euroopassa samana vuonna 21 miljardia dollaria (Bettany & Daly 2008, 409). Lemmikkeihin liittyvä kuluttaminen on länsimaissa saanut sellaiset mittasuhteet, että sen seurauksena on päädytty tekemään kestävyyslaskelmia: Vänskä (2014, 266) viittaa tuoreeseen tutkimukseen, jonka arvioiden mukaan kaksi suurta, esimerkiksi saksanpaimenkoiran kokoista koiraa käyttävät vuodessa enemmän luonnonvaroja kuin keskiverto bangladeshilainen tai tadžikistanilainen ihminen ja kaksi keskikokoista koiraa, kuten bordercolliet, kuluttavat enemmän kuin keskiverto haitilainen tai malawilainen ihminen (emt., 266 [Vale & Vale 2009]). Koirille mainostetaan ja myydään kaikkea maan ja taivaan välillä, kuten dieettejä, lääkäripalveluita, hampaiden hoitoa, vakuutuksia sekä erilaisia kunto- ja kauneuspalveluita (Vänskä 2014, 266; ks. myös Fudge 2008, 3). Lemmikkiuoteketjuna Musti ja Mirri osallistuu muiden kaupallisten yritysten tapaan palveluiden kehittämiseen ja yrityksellä on suunnitteilla esimerkiksi koirien päivähoidon malli, joka muistuttaa ihmiskotien väliaikaiseen vuokraamiseen tarkoitettua Airbnb-sivustoa (Lyytinen 2016). Vänskä (2014, 266) näkee koirille tarjotut tuotteet ja palvelut esimerkkinä eläimille suunnatusta kasvavasta teollisuudesta, jonka piirissä koiria muun muassa kuljetetaan ambulansseilla ja puetaan pikkulapsen tavoin. Näin ollen lemmikkien pitäminen on avannut uuden ja kannattavan markkina-alueen myös muotimerkeille (emt., 266), joista esimerkkinä voidaan pitää vaatemerkki Urban Suburban Apparelia ja sen sekä koirille että ihmisille suunnattua tuotevalikoimaa.

Yllä esitetyt lukemat ja tutkimustulokset kertovat yhtäältä kapitalismin menestystarinaa (Vänskä 2014, 266) ja kiinnostävät huomion globaaliin eriarvoisuuteen eri ihmisryhmien välillä, mutta lemmikkeihin kohdistuvan kuluttamisen on tulkittu myös mullistavan lemmikin ja ihmisen välistä

suhdetta. Vänskän (2014, 266) mukaan vaikuttaisi siltä, että koira ei enää ongelmattomasti asuta eläimen kategorialla, vaan sijaitsee eläimen ja ihmisen kategorioiden väliin jäävässä maastossa. Tämän kategorisen muutoksen seurauksena on tapahtunut myös mentaalinen muutos: koirilla on omia Facebook-sivuja ja niihin viitataan etunimillä tai sukupuolitetuilla persoonapronomineilla (emt., 266). Samalla ”perheen lemmikki” on Vänskän (2013, 266) mukaan saavuttamassa asemaa henkilönä, jolla on oikeuksia ja käsitys ihmisyydestä on laajenemassa. Koirille suunnattuja hyödykkeitä ja palveluja on mahdollista tulkita merkinä kyseisestä muutoksesta, jonka sisällä koirien muodikkaat asut ovat ehkä kaikkein ”näkyvin, konkreettisin ja kasvavin 2000-luvun trendi” (emt., 266).

Koska tarkastelemani yritykset ovat kaupallisia toimijoita, voidaan niiden toiminnan ensisijaiseksi tavoitteeksi olettaa taloudellinen kannattavuus tai voiton tavoittelu. Urban Suburban Apparelin ottaessa tuotteillaan kantaa tietyn sorretun ja rodullistetun koiraryhmän oikeuksiin väitän silti, että ainakin tämän yrityksen toiminnalla voidaan tulkita olevan myös poliittinen ulottuvuus. Toisaalta, riippumatta yritysten motiiveista voi ihmisten kulutusvalinnoilla olla avoimestikin poliittisia tarkoituksia (Warde 2015, 127). Palaan teemaan luvussa 5.1.

Vänskä (2014, 271) kommentoi tapoja, joilla koirien omistajuudesta ja vanhemmuudesta tehdään kaupallisia kilvoitteluja ja toteaa, että vaikka koirien hemmottelu on selvä merkki koiran omistajuuden ja vanhemmuuden kaupallistamisesta, ovat ”sylikoiratrendit” myös voimakkaita poliittisia työkaluja. Vänskän (2014, 269) mukaan esimerkiksi Japanin konservatiivinen sukupuolijärjestelmä aiheuttaa yhä edelleen japanilaisille naisille painetta jäädä naimisiin mentyään kotiin ja ryhtyä kotirouviksi. Monet korkeasti koulutetut naiset eivät tätä kuitenkaan halua, joten sen sijaan he valitsevat uransa ja hankkivat koiran (emt., 269). Kyseisille naisille koiran voidaan tulkita edustavan naisen itsenäisyyttä ja emansipaatiota (Vänskä 2014, 269 [Petersson 2012, 14–15]). Kulutuskulttuuri puolestaan tarjoaa tavan ostaa äitiyttä ja vanhemmuutta ilman lapsen hankintaa tai töistä luopumista, sillä tavat olla ”vanhempi” koiralle tai lapselle eivät kulutuskulttuurissa välttämättä eroa ratkaisevasti toisistaan (emt., 269). Vänskän (2014, 271) mukaan koiriin liittyvät kulutuskäytännöt voivatkin edustaa pyrkimystä elää tasa-arvoista elämää ja olla vanhempi ilman lapsia, mutta myös pyrkimystä osoittaa, että ihmis-eläin-hierarkia on aikansa elänyt. Koiran perheenjäsenyyden ja koiran ja ihmisen muutokselle avoimen

kumppanuussuhteen näkökulmasta on tutkielmani kontekstissa kiinnostavaa, että ”sinkkotalouksien” osuuden kasvun on myös Suomessa esitetty olevan syynä lemmikkien ja samalla lemmikkeihin liittyvän kulutuksen kasvavaan määrään (ks. Lyytinen 2016).

Musti ja Mirri toimii tutkielmani kirjoitushetkellä Suomessa ja Ruotsissa (Lyytinen 2016) ja Urban Suburban Apparel Kaliforniassa (Urban Suburban Apparel 2016a). Vaikka otan huomioon yritysten paikalliset kontekstit, eivät koiriin liittyvät kulutuskäytännöt ja yritysten tuotteet, saati yritysten tuotteita käyttävät koirat, ole ymmärrettävissä puhtaasti paikallisiksi. Pitbull-tyyppisten koirien esimuodot, joiden nykymuodoille Urban Suburban Apparel tuotteitaan kohdentaa, voidaan jäljittää Välimeren alueelle ennen ajanlaskun alkua (Coile 2002, 8). Suomessa rekisteröidyistä yli 300 koirarodusta (ks. Kennelliito 2016) vain viisi on Kennelliiton määritelmän mukaan kotimaisia (Unhola 2014, 25), eikä niidenkään kotimaisuus ole yksiselitteinen asia (ks. esim. Raevaara 2011, 31–3). Mustin ja Mirrin tuotteita valmistetaan Suomen lisäksi Keski-Euroopassa, mutta tarvikkeet hankitaan pääasiassa Kiinasta ja Kaukoidästä (Lyytinen 2016).

Tutkielmassani tulkitsen Mustin ja Mirrin ja Suburban Apparelin tuotteiden ja kyseisten yritysten välittämien kulutus- ja pukemiskäytäntöjen olevan kulttuuristen virtauksien kautta yhteydessä menneisyyteen ja muihin paikkoihin (vrt. Haraway 2008b, 292; Tzanelli 2011) sen sijaan, että ymmärtäisin ne ensisijaisesti paikallisiksi tai uusiksi. Mustin ja Mirrin nykyinen toimitusjohtaja Mika Sutinen kertookin hakevansa ideoita työmatkoiltaan maailmalta (Lyytinen 2016). Ennen Mustia ja Mirriä Sutinen työskenteli Hong Kongissa, josta palattuaan hän siirtyi töihin lemmikkieläintukku Kerox Oy: hyn (emt.). Sutisen johdolla Xerox Oy:stä on 2000-luvulla kasvanut menestyvä Best Friend Group -konserni, joka nykyisellään myös kehittää lemmikkituotteita (emt.; Best Friend Group 2016). Ottaen huomioon, että Hong Kongin ihmislemmikki-kulttuurin piirissä erilaiset koiriin liittyvät pukemis- ja kulutuskäytännöt ovat nykypäivänä huomattavan yleisiä ja näkyviä (ks. Blaise 2013), pidän todennäköisenä, että Sutisen Hong Kongissa viettämä aika on vaikuttanut myös Mustin ja Mirrin tarjoamaan tuotevalikoimaan.

Kulutuskulttuurin analyysiin kuuluu perinteisesti näkemys mainosteollisuudesta tuottamassa ja kulutuskulttuurista kuvaamassa aina jotain uutta (Cronin 2000, 1–2) ja tätä ajatusta mainonnasta ja kuluttamisesta yhdessä merkinä selkeäpiirteisestä kulttuurisesta muutoksesta tulkitsen koiriin

liittyvän kulutusilmiön myös haastavan. Blaise (2013) kuvailee Hong Kongissa kohtaamaansa ihmis-lemmikki-kulttuuria ja sitä, miten lapsi, (lemmikki)koira ja inhimillinen (kulutus)kulttuuri ovat kietoutuneet yhteen englantilaisen, hongkongilaisen ja kiinalaisen kulttuurin kontekstissa. Blaisen (2013, 384 [Strathern 1992, 12]) mukaan englantilaisten lemmikkeihin kohdistama ”sentimentalisuus” on historiallisesti kytköksissä englantilaisten lapsi-vanhempi-suhteeseen ja näissä on yhteneväisyyksiä: lemmikkejä pidettiin keskiajalta lähtien Briteissä ylellisyyksinä ja eräänlaisina vaihtoehtoislapsina, minkä seurauksena lapsistakin tuli ylellisyyksiä: ylempiarvoisia lemmikkejä, joille sentimentalisuus antoi ainutlaatuisuutta. Toisaalta sylikoirien arvo englantilaisten yläluokkien keskuudessa riippui niiden harvinaisuudesta (Blaise 2013, 384). 1800-luvun loppupuolella tuotiin kiinanpalatsikoiria kauppatavaroina Eurooppaan muiden ylellisten ja haluttujen kiinalaisten taloustavaroiden ohella (emt., 384–5 [Epstein 1969]). Kun kiinanpalatsikoiria 1900-luvun alkupuolella alkoi olla saatavilla yhä useammille naisille, alkoi niistä tulla tavallisia ja niiden ”puhtauden” ja eksoottisuuden koettiin vähentyneen. Näin ollen niiden autenttisuutta alettiin korostaa pukemalla ”aitoja” kiinalaisia materiaaleja lemmikkien omistajien ylle (emt, 385).

Blaisen (2013, 389) mukaan ”viktoriaaninen sentimentalisuus” lapsia ja lemmikkejä kohtaan on kolonialismin vaikutuksesta tullut myös Hong Kongiin, missä lemmikkikoiria nykypäivänä puetaan ja koristellaan ja missä sekä lapset että lemmikit ovat tunnesuhteessa aikuisten ”vanhempiansa” kanssa. Hongkongissa koirat nähdään tyypillisesti heitä varten huolella suunnitelluissa ja valmistetuissa, sukupuolta ja paikallista kulttuuria tai ”alkuperää” ilmentävissä vaatteissa, mikä vastaa sitä, miten lapset Englannissa puettiin viktoriaanisella ajalla. Samanaikaisesti koirien asusteiden voidaan tulkita muokkaavan koirista myös ihmisten asusteita. (Emt., 387.) Sekä Manner-Kiinassa että Hong Kongissa koirien pukemiskäytännöt on otettu osaksi paikallisia kulttuureita ja niitä on muokattu näihin sopiviksi (emt., 387–8). Blaisen (2013, 390) mukaan käytäntöjen yleistyessä myös länsimaissa voivat niiden paikalliset haltuunotot toimia esimerkkeinä katkoksesta ”jätkikoloniaalisissa virtauksissa”, sillä ne osoittavat, miten kulttuuriset virtaukset kulkevat edestakaisin Kiinan, Hong Kongin ja länsimaiden välillä ja haastavat ajatuksen kulttuuristen virtausten ”saumattomasta” ja yksisuuntaisesta liikkeestä.

Kuluttamista on (historiassa) tulkittu leimallisesti feminiiniseksi, naisten oikkuja ja hedonismia ilmentäväksi toiminnaksi (Cronin 2000, 2 [Bowlby 1985, 1993]). Osana pastpresent-kulttuurisia virtauksia myös koiriin liittyvät kulutuskäytännöt kantavat sukupuolittuneita merkityksiä (vrt. Blaise 2013, 388; Haraway 2008b). Sekä Mustin ja Mirrin että jossain määrin myös Urban Suburban Apparelin tuotteissa on merkkejä sukupuolittamisesta eli niiden kohdentamisesta erikseen ”tyttö-” ja ”poikakoirille”. Koirien vaatteiden sukupuolittamisen, ja samalla koirien sukupuolittamisen vaatteiden avulla, voidaan tulkita kertovan siitä, miten tärkeä heteronormatiivinen sukupuolijärjestelmä – johon liittyviä stereotypioita koirien heteronormatiivinen pukeminen paljastaa ja ylläpitää – yhä edelleen on ihmisille (ks. Blaise 2013, 390).

3.2 Kulutuskulttuurin analyysi tapana tehdä selkoa koiran ja ihmisen välistä suhteesta

Tarkastelen tutkielmassani mainoskuvista ja -teksteistä koostuvaa aineistoani yhtäältä representaatioina, joiden voidaan tässä yhteydessä ymmärtää muokkaavan käsityksiämme koiran ja ihmisen välisestä suhteesta sekä koirasta lajina (vrt. Vänskä 2006, 12–13; 2012, 26) ja toisaalta merkkeinä yleistyvistä kulttuurisista käytännöistä, jotka pitävät sisällään sekä tuotteiden kaupallisen kuluttamisen että tuotteiden käytön koiran ja ihmisen yhteistyössä. Pyrkimykseni ei ole analysoida koiriin liittyvää kuluttamista, kulutuskulttuuria, saati kuluttamisen logiikkaa sinällään, vaikka tarkastelemani mainoskuvat ja kulutuskäytännöt paikantuvatkin osaksi kulutuskulttuuria. Otan analyysissäni kuitenkin huomioon aiheeni – tuotteiden ja niiden kulutuksen tuottaman koirakuvan ja koiruuden, koiran ja ihmisen välisen suhteen sekä koiran toimijuuden – kannalta keskeisiä teoreettisia näkökulmia kulutukseen.

Ajatus ihmisen minäkuvan tai identiteetin rakentumisesta suhteessa erilaisiin markkinoiden tarjoamiin hyödykkeisiin, palveluihin sekä kuluttamiseen ja omistamiseen juontaa juurensa 1980-luvulle (Warde 2015, 121) ja on teema, jota tulen analyysissäni sivuamaan. Klassikkoessessään *Possessions and the Extended Self* Russel W. Belk (1988) kuvaa tapaamme käsittää omiksi ymmärtämämme asiat osaksi itsejämme. Näitä ovat esimerkiksi ruumis, sisäiset prosessit, ajatukset, kokemukset sekä henkilöt, paikat ja asiat, joihin kiinnitymme (emt., 141), mutta myös lemmikit, joita Belkin (1988, 155) mukaan pidetään yleisesti yksilön minän edustajina. Belkin

(1988, 155) mukaan tutkimukset ovat osoittaneet, että yritämme päätellä lemmikkien omistajien piirteitä heidän lemmikkiensä perusteella ja että ihmisten tavoin myös lemmikkejä pidetään perheenjäseninä. Tässä mielessä tuntuu ymmärrettävältä, että lemmikeistä usein pidetään hyvää huolta ja että niihin käytetään aikaa, rahaa ja energiaa.

2000-luvulla kehittyneet käytäntöteorioiksi kutsutut lähestymistavat kuluttamiseen korostavat kuluttamisen arkipäiväisempää luonnetta. Alan Warden (2015, 126) mukaan käytäntöteorioiden keskiössä ovat ”rutiini tarkoituksellisten toimenpiteiden, virtaukset ja ketjut yksittäisten tekojen, taipumukset päätösten sekä käytännöllinen tietoisuus harkinnan sijaan”, toisin sanoen tekeminen ajattelun, materiaalin symbolisen ja ruumiillisen käytännön kompetenssi itseilmaisun ja minän esittämisen sijaan. Individualistisen yksilökuluttajan ja symbolisen kommunikaation analyysin lisäksi merkitystä tulisi Warden (2005, 132) mukaan olla myös sillä, mitä kuluttajat tekevät, tuntevat ja tarkoittavat.

Käytäntöteoreettiseen lähestymistapaan kuuluu ymmärrys sosiaalisen elämän monimuotoisesta ja joustavasta rakentumisesta, johon liittyvistä käytännöistä sekä sosiaalinen järjestys että individualismi syntyvät (Warde 2005, 132–3 [Schatzki 1996, 12–3]). Käytännöt puolestaan voidaan ymmärtää koordinoituiksi entiteeteiksi eli ”tekemisten ja sanomisten ajallispaikallisesti avautuviksi verkostoiksi” (emt., 134 [Schatzki 1996, 89–90]), jotka vaativat performointia tullakseen olemassa oleviksi ja pysyäkseen kasassa (Warde 2005, 134). Käytäntöihin liittyvät konventiot ja normit ohjaavat käyttäytymistä ja luovat (kulutus)haluja (emt, 136–7), mutta vaikka rakenteet rajoittavat kulutuskäytäntöjä, heijastuvat improvisoinnin omaiset teot samanaikaisesti takaisin rakenteisiin niitä muuttaen (Askegaard & Linnet 2011, 388–9). Näin ollen käytäntöjen tarkastelu kattaa sekä sosiaalisten rajojen uudelleen tuottamisen että samanaikaisesti tapahtuvan toimijoiden strategioiden muodostamisen ja improvisoinnin sekä heidän monimerkityksiset reaktionsa ja kokemuksensa itsensä toteuttamisesta, luovuudesta ja kapinasta (emt., 388–9).

Koska käytännöt koostuvat sanoista ja teoista, vaatii käytäntöjen tutkiminen sekä representaatioiden että käytännön toiminnan analyysiä (Warde 2005, 134), mikä tutkielmani kohdalla tarkoittaa mainoskuvien ja -tekstien analyysin täydentämistä aiheeni kannalta merkityksellisellä käytäntöihin liittyvällä tutkimuksella sekä ylipäänsä sen huomioimista, että

verkkoaineistossani esiintyviä tuotteita todella käytetään materiaalisessa maailmassa, jossa koiriin liittyvillä kulutuskäytännöillä myös on materiaalista vaikutusta. Koiran ja ihmisen välisen suhteen tarkasteleminen sommitelmina mahdollistaa aineistostani nousevien erilaatuisten diskursiivisten, symbolisten ja materiaalisten elementtien asettamisen samaan tarkasteluun (ks. Huuki 2016, 13).

Osana koira-ihmis-kulutuskulttuurisia sommitelmia koira harjoittaa toimijuutta. Kylkilahden et al. (2016, 125) mukaan lemmikkien tarkasteleminen pelkkinä kulutusobjekteina, statussymboleina tai vaihtoehtoisesti subjekteina, kuten perheenjäseninä tai ystävinä ei olekaan riittävä lähtökohta, mikäli halutaan ymmärtää lemmikkien ja kaupallisten toimijoiden välistä suhdetta. Kylkilahti et al. (2016) käsitteellistävät lemmikkeihin liittyvää kuluttamista sijaiskuluttamisena, jossa sijaiskuluttajat eli tässä tapauksessa lemmikit ovat kolmenvälisessä vuorovaikutteisessa kulutusprosessissa yhdessä asiakkaan eli lemmikin omistajan ja palveluiden tuottajien kanssa. Pellandi Simányi [2014] esittää, että suurin osa kuluttamisesta tulisi ymmärtää sijaiskuluttamiseksi, sillä siihen liittyy aina oikeita tai kuviteltuja toisia ja kuluttamista ohjaavat normit syntyvät suhteessa mielikuviin siitä, mitä ihmisen tulisi olla suhteessa toisiin: esimerkiksi hyvä äiti, uskollinen ystävä tai kelvollinen lemmikin omistaja (Kylkilahti et al. 2016, 126).

Kylkilahden et al. (2016, 128–9) mukaan lemmikki voi yhtäältä toimia neuvottelijana kulutuskäytännöissä ja toisaalta konstruoida omistajalleen kokemuksia sijaiskulutustapahtumissa, joissa kaikki kolme osapuolta osallistuvat kuluttamisen ja tuottamisen vuorovaikutteiseen prosessiin. Lisäksi lemmikki jakaa omistajansa kanssa aktiviteetteja, jotka vaativat aktiivista osallistumista molemmilta osapuolilta (emt. 128–9). Näin ollen omistajan ja lemmikin suhde voidaan ymmärtää vastavuoroiseksi toiminnaksi, jossa molemmat toimijat osallistuvat yhdessä sekä toiminnan kuluttamiseen että tuottamiseen samanaikaisesti (emt., 129). Näkökulmasta seuraa (sijais)kuluttamisen, (yhdessä)tuottamisen ja yhteistyön kategorioiden hämärtyminen, joka Kylkilahden et al. (2016, 129) mukaan haastaa ajatuksen siitä, että kuluttajia ja heidän lemmikkejään olisi edes mahdollista käsitteellistää erillisinä toimijoina. Sen sijaan kuluttajat ja lemmikit näyttävät sommitelmana, jossa toimijuus on jakaantuneena (emt., 129 [Bettany & Kerrane 2011]).

Kuten yllä käy ilmi, koiriin liittyvää kuluttamista analysoimalla voidaan tehdä päätelmiä koiran vaihtelevista rooleista erilaisissa (ihmis)yhteisöissä ja -perheissä ja näin ollen myös koiran ja ihmisen välisestä suhteesta. Kulutuskulttuurin analyysin valossa koira voi lemmikin lisäksi edustaa ihmiselle esimerkiksi lasta ja kuten Vänskä (2014, 270) kirjoittaa, ”vauvaistettu” koiramuoti pitää sisällään mahdollisuuden rakentaa koiranomistajista vanhempia ja koirista ”olennaisia perheenjäseniä”. Lisäksi kulutuskulttuurin kautta on mahdollista tulkita koiran ja ihmisen, mutta myös koiran ja ihmisen välille jakaantunutta toimijuutta. Kylkilahden & al (2016) analyysi osoittaa, etteivät lemmikit (sijais)kuluttajina toimi passiivisina kulutuksen kohteina, vaan harjoittavat toimijuutta ja ovat kykeneväisiä vaikuttamaan ihmistensä toimintaan osallistuen myös toiminnan tuottamiseen. Lemmikkeihin liittyvän kuluttamisen kautta koira näyttäytyy sommitelmana, jossa erilaiset diskurssit (mainoskuvat, -tekstit, ymmärrykset koiran lajityypillisistä ominaisuuksista, symboliset merkitykset), käytännöt (kulutustottumukset ja -rutiinit, toiminnan kuluttaminen ja tuottaminen) sekä materiaaliset objektit (tuotteet, koiravaatteet, ihmis- ja koirakehot) muokkaavat ja tuottavat toisiaan (vrt. Haraway 2008b, 4; Lupton 2013, 6). Samalla koiran ja ihmisen rajat hämärtyvät, kun kulutustapahtuman eri elementit yhtä lailla tekevät koira ja koiran suhdetta ihmiseen (vrt. Homanen 2014, 61).

3.3 Musti ja Mirri

Musti ja Mirri on 1988 Suomessa perustettu lemmikkieläintuoteketju, jonka myynnistä koiranomistajien osuus muodostaa yli 70 prosenttia. Koiriin kohdistuvan kuluttamisen kasvavassa bisneksessä yritystä voidaan pitää todellisena menestystarinana: Musti ja Mirri palkkaa yli 500 työntekijää ja on noin 120 miljoonan euron liikevaihdollaan Euroopan neljänneksi suurin alan ketju. Myymälöitä Mustilla ja Mirrillä on yhteensä 227, joista 112 on Suomessa ja 115 Ruotsissa. Lähitulevaisuudessa yrityksen tavoitteena on laajentaa toimintaansa myös muihin Pohjoismaihin. Yrityksen toimitusjohtaja Mika Sutinen kuvaa Mustin ja Mirrin liiketoiminnan menestyksen syyksi henkilökuntaa, jonka jäsenet uskovat yrityksen tuotteisiin ja ”rakastavat lemmikkejä paljon enemmän kuin firmaa”. Yrityksen asiakaskunta vaikuttaa vakiintuneelta, sillä Mustilla ja Mirrillä on Suomessa 350 000 kotitalouden kanta-asiakasrekisteri ja 80 prosenttia yrityksen myynnistä muodostuu kanta-asiakkaiden ostoista. (Lyytinen 2016.)

Ravinnon osuus myynnistä on kaksi kolmasosaa (Lyytinen 2016), minkä lisäksi tarjolla on monenlaisia tuotteita ja palveluita koirille ja koirien ihmisille: esimerkiksi Helsingin keskustan Stockmannille avatun Musti ja Mirri -liikkeen yhteyteen on avattu Dogroom-salonki, minkä seurauksena ”yhdeällä ostosreissulla voi hoitaa myös lemmikin tarvike- ja ruokaostokset sekä trimmauksen”, kuten yritys tiedotteessaan mainostaa (Musti ja Mirri 2015a). Lemmikkejä ei suljetakaan ostosreissujen ulkopuolelle, mikä käy eksplisiittisesti ilmi toisessa tiedotteessa (Musti ja Mirri 2015b), jossa koirat toivotetaan tervetulleiksi mukaan ostosreissuille ”esimerkiksi silloin, kun halutaan sovittaa vaatteita, valjaita tai pantoja oikean koon löytämiseksi”.

Keskeinen osa Mustin ja Mirrin asiakaspalvelua ovat digitaaliset palvelut ja yrityksellä on verkkokauppa, josta tilatut tuotteet voi noutaa myymälöistä (Lyytinen 2016). Verkkosivuston (Musti ja Mirri 2016c) ylälaidan valikkojen alle on luokiteltu monenlaisia lemmikkituotteita ja palveluita. ”Koirat”-valikosta avautuu alavalikko, joka pitää sisällään muun muassa koirien ruokinnan, turkinhoidon ja trimmauksen; hyvinvoinnin ja terveyden; koulutuksen ja harrastuksen sekä hygienian. Tutkielmani kannalta mielenkiintoisin otsake on ”koiran ulkoilu”, jonka alta löytyvät ”koiran vaatteet ja jalkineet”. Mustin ja Mirrin koiravaatteet eivät ole sidoksissa koiran rotuun, vaan niitä on lähtökohtaisesti tarjolla kaikenlaisille koirille. Tämä näkyy tuotteiden kokovalikoimassa, joka vaihtelee kokojen XS–XL tai 25–75 cm välillä. Verrattuna Urban Suburban Apparelin pitbull-koiriin keskittyviin tuotteisiin ja toimintaan ja tuottaessaan koiravaatteita lähtökohtaisesti kaikennäköisille ja -kokoisille, joskin oletusarvoisesti nimenomaan länsimaisille ja keskiluokkaisille lemmikkikoirille, toimii Musti ja Mirri tutkielmassani eräänlaisena yleisesimerkkinä koiriin liittyvästä kuluttamisesta.

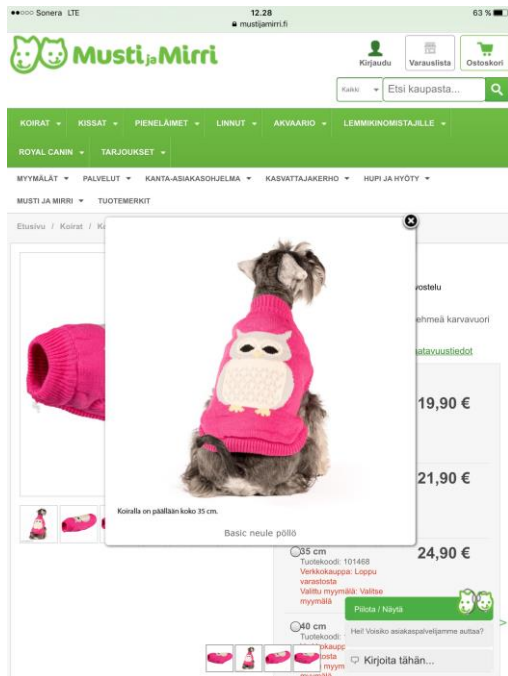
Olen mitä todennäköisimmin törmännyt tuotteisiin käytössä: asuessani Helsingin keskustassa olen tottunut kaduilla ja koirapuistoissa näkemään koiria puettuina jos jonkinlaisiin sadetakkeihin ja neulepuseroihin (ks. kuva 1). Havaintojeni perusteella väittäisin koirien pukemisen Helsingin keskusta-alueella olevan tyypillistä ja ilmiön olevan arkipäiväistymässä. Käytännön arkipäiväistyessä ilmiö normalisoituu, eivätkä puettut koirat kaupunkikuvassa – tai välttämättä edes lastenvaunuissa matkustava mopsi, jollaiseen törmäsin Senaatintorilla – herätä itsessäni suurta kummastusta (paitsi tietysti, jos vaatteet eivät ole mielestäni kivoja tai sovi koiran tyyliin).

Koirien vaatteita markkinoidaan ja niiden käyttöä perustellaan Mustin ja Mirrin (2016c) verkkomyyntisivustolla arkipäiväiseen sävyyn sekä ihmisen että lemmikin tarpeisiin sopivina. Ihmisen näkökulma nousee tulkinnassani esiin yrityksen koiravaatteiden kuvauksessa, jonka mukaan koiran vaatteet voivat vähentää ”eteisrumbaa”, pesemisen ja kuivaamisen tarvetta ja kuran kulkeutumista sisätiloihin. Toisaalta ”[t]akki, haalari ja tossut” eivät verkkosivuston kuvauksen perusteella ole koirallekaan ”pelkkää koreilua”, vaan ”perusvaatteita”, joiden tehtävänä on lisätä lemmikin mukavuutta ja hyvinvointia.

Mustin ja Mirrin ”nykyaikaisessa koiranvaatevalikoimassa” on yrityksen mukaan ”ihmisten ulkoiluvaatteista tuttuja hyviä ominaisuuksia: hengittäviä suojakalvoja, loistavia vaihtoehtoja kerrospukeutumiseen, joustavuutta, lämpöä ja käyttömukavuutta” (Musti ja Mirri 2016c). Tarjolla olevat koiravaatteet toden totta muistuttavat erehdyttävästi ihmisten vastaavia ja esimerkiksi *Rukka*-tuotesarjan ulkoiluasuut tuovat tyyliään, kuoseiltaan ja materiaaleiltaan mieleen ihmisille tarjolla olevan urheilumuodin. Koiravaatteiden menekki on kovinta ”tammikuiden pakkasilla” (Lyytinen 2016), minkä voidaan tulkita kertovan, jos ei todellisesta tarpeesta, niin ainakin onnistuneesta myyntistrategiasta. Samalla Mustin ja Mirrin mainoskuvien, tuotteiden ja niiden yleistyvän käytön ja kulutuksen voidaan tulkita muokkaavan länsimaista koirakuvaa, ihmisen ja koiran välistä suhdetta ja näiden myötä koiran asemaa osana erilaisia (ihmis)yhteisöjä (vrt. Vänskä 2006, 12–13; 2012, 26; 2014, 266).

Kuva 1. Satunnainen koirakohtaaminen Helsingin yliopiston pääkirjastossa 15.11.2016. Kuva: Annukka Paajanen.

Kuva 2. Basic neule pöllö Mustin ja Mirrin verkkomyyntisivustolla keväällä 2016.

Kuva 3. Mainoskuva Urban Suburban Apparelin verkkomyntisivustolla keväällä 2015.

3.4 Koiravaatteet elinvoimaisena materiana

Ennen kuin siirryn esittelemään tarkemmin Urban Suburban Apparelia ja sen tuotevalikoimaa, tahdon nostaa esiin erään näkökulman Mustin ja Mirrin tuotteisiin, joka ei nähdäkseni palaudu täysin yrityksen markkinointistrategiaan, tuotteiden funktionaalisuuteen käytössä tai niiden herättämiin symbolisiin mielikuviin ja jonka voidaan tulkita ylittävän tuotteiden suunnittelijoiden ja levittäjien tarkoitusperät tai ainakin olevan heidän täyden kontrollinsa ulkopuolella (vrt. Bennett 2010, 107). Näkökulma liittyy tunteisiin tai affekteihin (ks. emt., xii), joita koin kuvallisen aineistoni tarkastelun yhteydessä ja joita pyrin seuraavaksi tarkastelemaan Bennettin (2010) tapaan kohtaamisena elinvoimaisen materian kanssa.

Kuten yllä kirjoitin, Mustin ja Mirrin tuotteita markkinoidaan praktisina tuotteina, joiden tehtäviin kuuluu helpottaa sekä ihmisen että lemmikin arkea ja hyvinvointia. Osa tuotteista on kuitenkin vähemmän praktisia, pikemminkin söpöjä ja eittämättä kertakaikkisen ihania neuloskuoseineen, sydän-, pöllö- ja kettukuvioineen ja pehmeine väreineen (kuva 2). Pohtiessani hyväksyttävää sekä yleistettävissä ja akateemisesti perusteltavissa olevaa tapaa kuvata subjektiivista kokemustani

tuotteiden ”ihanuudesta” selasin aineistoani läpi ja unohdin hetkeksi, mitä olinkaan tekemässä. Kevätaurinko pilkotti verhojen läpi ja verkkosivuston yläkulmassa taas pilkotti sarja kysymyksiä: ”Minkä tuotteen valitsisin koiralleni?”, ”[o]nko turkki ohut tai puuttuuko se kokonaan?”, ”[k]astuuko turkki ulkoillessa läpi?” Lämpimän ilon tunteen vallassa pohdin minkälainen olento mahtaisi viihtyä vaikkapa tuubimaisessa *Basic neulehuppari sydän* -vaatteessa, miltä tuntuisi pujottaa pienet karvaiset tassut resorihihojen läpi, miltä vaate mahtaisi tuoksua ja entä koira sitten! Ja siinä me hetken olimme: minä, kevätaurinko, sekalaisista kuvista ja teksteistä koostuva verkkosivusto, käsin kosketeltavan läsnä olevilta tuntuvat ihanat koiraneuleet ja kuvitteellinen koira sommiteltuna yhteen kyvyttömyyteni kanssa yhtäältä hahmottaa, kuka tai mikä juuri sillä hetkellä oikeastaan vaikutti keneen ja mihin ja toisaalta pukea kokemustani akateemisesti mielekkääksi tekstiksi.

Ihmisen on usein hankala saada otetta siitä, mitkä toimijuuden lähteet saavat tietyn tapahtuman aikaiseksi ja tämä ”käsittämättömyys” voi olla olennainen osa toimijuutta (Bennett 2010, 36 [Marres 2005, 216]). Bennettin (2010, 36) mukaan tarkasteltaessa jonkin tapahtuman aikaansaanutta ”tuottavaa vaikutusta” riittävän läheltä voidaan havaita, että vaikutusten taustalla on ihmis-ei-ihmis-sommitelma, jonka osana ihminen itsessäänkin on vain ”yhdistelmä työkaluja, mikrobeja, mineraaleja, ääntä ja muita ’vieraita’ materiaaleja”. Onkin huomionarvoista, että tapahtuma, jota Bennettin (2010) tapaan kutsun kohtaamiseksi elinvoimaisen materian kanssa, ei affektiivisuudestaan huolimatta herättänyt minussa kulutushaluja. Sen sijaan koiravaatteet ja niiden esillepano verkossa yhdistettynä omaan auringon valaisemaan mielialaani saivat aikaan kuvitteellisen koiraolennon ja hetkellisen kokemuksen ajattomuudesta ja paikattomuudesta. Samanaikaisesti, paetessaan välineellistävää pyrkimystäni ”purkaa” Mustin ja Mirrin tuotekavalkadia analyysini välikappaleeksi, koiravaatteet, niistä otetut kuvat ja verkkosivusto hellyttävine teksteineen tuntuivat muuntautuvan elollisiksi, aktiivisiksi ja tunteita herättäviksi toimijoiksi itsessään ja tuovat esiin oman arvonsa maailman materiaalisina (rakennus)kappaleina.

Bennett (2010, 5) viittaa ”amerikkalaisella materialismilla” ihmisten tapaan ostaa lisääntyvässä määrin uusia tuotteita yhä lyhyemmissä sykleissä vain heitettäväksi pois uusien tilalta. Elinvoimaista materiaa ei kuitenkaan voida koskaan heittää pois, sillä se jatkaa toimintaansa myös ”hylättynä ja ei haluttuna hyödykkeenä” kuten käy ilmi Bennettin (2010, 6, 4) kohtaamisessa

”jätteiden” eli muovisen työhanskan, paksun siitepölymaton, pilaantumattoman kuolleen rotan, valkoisen muovisen pullonkorkin sekä sileän puukapulan kanssa. Bennettin (2010, 5) mukaan ”amerikkalaisessa materialismissa” onkin todellisuudessa kyse antimaterialismista, sillä se piilottaa materian elinvoimaisuuden (emt., 5). Näin ollen, ehkä materiaalisen maailman kohtaaminen elinvoimaisena yhdessä materian elinvoimaisuuden tunnustamisen kanssa voisi tuoda mukanaan myös kohtuullisempaa kulutuskäyttäytymistä. Koska kohtaaminen on jo itsessään palkitsevaa, kenties, jos kohtaamiset lisääntyisivät, tarve kuluttamiselle saattaisi kääntyä laskuun tai ainakin ottaa eettisemmän suunnan.

Pyrkimykseni ei ole missään nimessä sanoa, etteikö suloisten koiravaatteiden voida perustellusti tulkita edistävän kaupallisia pyrkimyksiä tai yhdistettynä ihmisten kulutuskäytäntöihin vaikkapa strategisesti tekevän koirista helpommin lähestyttäviä ja kesymmän oloisia olentoja ja tämän tulkinnan tulenkin tutkielmassani myöhemmin Urban Suburban Apparelin ja pitbull-koirien kohdalla luvussa 5.1 tekemään. Koiravaatteet ja koirille tarjotut palvelut inhimillisten pyrkimysten tuotoksina palvelevat toki inhimillisiä tarkoituspäriä, mutta tämän ei tarvitse välttämättä tarkoittaa, että tuotteiden vaikutukset olisivat suoraviivaisia, täysin ennakoitavissa tai etteikö tuotteilla voisi olla vaikutusta sellaisinaan. Luvussa 2. kuvailemani elinvoimaisen materian tai thing-power -materialismin näkökulmasta onkin mahdollista kysyä, mitä vaikutuksia tuotteet ymmärrettyinä affektiivisiksi aktanteiksi itsessään tuottavat, minkälaisia tuntemuksia ne ihmisessä herättävät, minkälaista toimijuutta ne ihmisessä rohkaisevat ja minkälaisia sommitelmia ne mahdollistavat (ks. Bennett 2010, xii–i, 4).

3.5 Urban Suburban Apparel

Urban Suburban Apparel on vuonna 2009 Los Angelesissa perustettu kalifornialainen vaateyritys. Facebook-sivuillaan liike kuvaa itseään perheorientoituneeksi yritykseksi, joka valmistaa tuotteensa itse ja pyrkii pitämään tehokkaasti yhteyttä asiakkaisiinsa (Urban Suburban 2016). Mustin ja Mirrin tapaan (ks. Lyytinen 2016) Urban Suburban Apparel kertoo ryhmänsä koostuvan ”intohimoisista” ihmisistä, jotka ovat ottaneet tehtäväkseen tuottaa positiivista ja ajatuksia herättävää suunnittelua, “olla ääni niille, joilla ei ole ääntä” ja ennen kaikkea antaa vaatteiden myyntituotoista ”takaisin” hyväntekeväisyysjärjestöille (Urban Suburban 2016). Facebook- ja

verkkomyyntisivuillaan Urban Suburban Apparel (2016) kertoo keränneensä varoja yhteisöissään toimiville ja kansainvälisille järjestöille myös erilaisten tapahtumien kautta, joista tuottoja on lahjoitettu esimerkiksi lasten ja nuorten koulun ulkopuoliseen toimintaan. Tutkielmani kirjoitushetkellä Urban Suburban Apparel rahoittaa osuudella vaatemyyntinsä tuotoista paikallista ”bully-koirien” pelastus-, valistus- ja suojakotitoimintaan keskittynyttä *Fresno Bully Rescue* -järjestöä (emt.). Yrityksen suosioista antanee jonkinlaista kuvaa se, että Urban Suburban Apparelin Instagram-tilillä on tutkielmani kirjoitushetkellä yli 63 tuhatta (Instagramin antamalla tarkkuudella 30.4.2016 yli 63 400) seuraajaa.

Urban Suburban Apparelin tuotevalikoima koirille ja ihmisille koostuu ensisijaisesti erilaisista katu-uskottavista t-paidoista, topeista, pitkähihaisista trikoopaidoista ja huppareista, joihin kaikkiin on painettuna pitbulleihin liittyvä iskulause. Ehdottomasti suosituin vaateprintti näyttäisi olevan ”Don’t Bully my Breed” (kuva 3), joka on tarjolla sekä koirille että ihmisille ja esiintyy valtaosassa yrityksen sosiaalisessa mediassa julkaisemista kuvista. Suurin osa vaatteisiin painetuista teksteistä on kuitenkin eroteltu lajin mukaan ja esimerkiksi *Bitches Love Me* -tuotteita on tarjolla ainoastaan koirille, kun taas ”Rescue, Foster, Adopt, Save Lives” -tekstillä varustettuja vaatteita valmistetaan vain ihmisille. Iskulauseet ovat pääasiassa kantaa ottavia ja yleensä niiden rinnalle on painettu yrityksen logona piirroskuva tassusta tai pitbull-koiran kasvoista. Urban Suburban Apparelin tuotteista käy selvästi ilmi, että tuotemerkki on ottanut tehtäväkseen pitbullien oikeuksien puolustamisen. Verkkomyyntisivustolla ruudun läpi kulkevien mainoskuvien yhteydessä tuotteita mainostetaan ihmisille, jotka ”rakastavat koiria” ja joita kehoitetaan ”erottautumaan ja ottamaan kantaa” (Urban Suburban Apparel 2016).

Urban Suburban Apparelin myynti tapahtuu verkkomyyntisivuston kautta. Sivuston valikkoriviltä löytyy erilaisten tuoteryhmien lisäksi lista tuotteiden kohderyhmistä, joista ”Dogs” mainitaan ensimmäisenä. Valikon alta löytyvät koirien vaatteet ja muut koirien asusteet, kuten huivit ja kravattit. Ihmisten päälle tarkoitettut vaatteet löytyvät pääasiassa eri tuoteryhmiin viittaavien valikoiden, kuten t-paitojen alta, mutta samat tuotteet on eritelty myös ”Men’s” ja ”Ladies” -valikoiden alle. Yrityksen koirille ja ihmisille tarjoamat vaatteet ovat samantyyppisiä ja niiden kuusi-, väri- ja printtivalikoimat vastaavat toisiaan. Lapsille yrityksellä on työni kirjoitushetkellä tarjolla ainoastaan yksi collegepaita, joka löytyy pikakuvakkeen ”Others” alta avautuvan valikon

puolivälistä. Urban Suburban Apparelin verkkomyyntisivuston kuvissa yhtä lailla mainostetaan yrityksen tuotteita kuin luodaan yrityksestä kuluttajalle kuvaa eettisenä valintana: Urban Suburban Apparel esimerkiksi myy polkuhintaan hieman viallisia tuotteita, joiden tuottojen mainostetaan menevän 100-prosenttisesti koirien suojakotitoimintaan ja kuluttajaa maanitellaan tekemään ostos vedoten siihen, että muuten täysin kelvollinen tuote jää käyttämättä (Urban Suburban Apparel 2016).

Koska Urban Suburban Apparel ei tarjoa Mustin ja Mirrin tapaan lemmikkituotteita vaan vaatteita niin koirille kuin ihmisillekin, ovat yrityksen tarjoamien tuotteiden ja niiden esillepanon implikaatiot toisenlaisia. Vaatteiden tarjoaminen lähtökohtaisesti sekä koirille että ihmisille ilman erillistä perustelua on mahdollista tulkita ihmisen ja koiran välisen rajan hälvennyttämiseksi: asia ei vaadi perustelua, sillä se ymmärretään ja/tai tahdotaan esittää luonnollisena. ”Dogs”, ”Men’s” ja ”Women’s” -valikot on yrityksen verkkomyyntisivustolla asetettu ikään kuin samalle viivalle, mikä on edelleen tulkittavissa merkinä koiran ja ihmisen välisen lajihierarkian hämärtämisestä. Myös yrityksen Instagram-tilin kuvauksessa ”vermeitä” (gear) markkinoidaan ”koiralle” ja ”bully-koirarodun puolustajille” erittelemättä asiaa sen tarkemmin.

Kuten yllä kirjoitin, Urban Suburban Apparelin Facebook- ja Instagram-tilien uutisvirta koostuu keskenään samoista julkaisuista. Näin ollen viittaan selkeyden vuoksi analyysissäni ainoastaan yrityksen toimintaan Instagramissa, jossa yrityksellä on myös enemmän seuraajia. Useimmissa yrityksen Instagram-tilin kuvista esiintyy pitbull-koira, tai useampi koira, tai koira ja ihminen puettuina merkin vaatteisiin. Valtaosa kuvista on Urban Suburban Apparelin uudelleen julkaisemia, toisin sanoen muiden Instagramin käyttäjien alun perin omilla tileillään julkaisemia kuvia, joihin he ovat merkinneet käyttäjän @urbsub ja jotka @urbsub on päättänyt jakaa edelleen omalla tilillään. Vaikka kuvia käytetään markkinointiin, voidaan niiden ajatella kertovan myös yrityksen tuotteita käyttävien koirien ja ihmisten yhteiselosta ja arkipäivästä, toisin sanoen niistä arkisista käytännöistä, joissa yrityksen tuotteita käytetään. Suurimmassa osassa kuvista koirat ja ihmiset vaikuttaisivat olevan kotioloissa tai ulkoilemassa, mutta myös esimerkiksi autossa matkustamiseen liittyviä kuvia on paljon. Oman kuvatyypinsä muodostavat kuvat toisiaan kaulailevista koirasta ja ihmisestä siten, että vaatteisiin painetut iskulauseet nousevat hyvin näkyviin.

Yrityksen Instagram-tilin omista mainoskuviista on yleensä ainoastaan koirille tai ihmisille tarkoitettuja vaatteita, ilman koiria tai ihmisiä, usein kollaaseina tai vaihtoehtoisesti kuvien ihmisiltä on rajattu päät pois. Muiden Instagram-käyttäjien kuvissa, jotka @urbsub on uudelleenjulkaissut, ovat pitbullien ilmeikkäät kasvot ja usein myös koirien kanssa esiintyvien ihmisten onnellisesti hymyilevät ilmeet yleensä puolestaan hyvin esillä. Urban Suburban Apparelin pitbull-representaatioiden luonteikkautta lisää se, että yrityksen verkkosivuston ihmisrepresentaatiot ovat hyvin perinteisiä muotiliikkeelle: mallit ovat nuoria, hoikkia, ruumiillisesti kyvykkäitä, pääasiassa valkoisiksi tulkittavissa olevia ja perinteisessä mielessä kauniita. Koirien representaatiot ovat puolestaan moniulotteisempia: ne on jo lähtökohtaisesti kytketty rotu- (ja ehkä osin myös laji)sorron historiaansa ja esimerkiksi merkin Instagram-tilillä on kuvia yksisilmäisistä ja kaiken ikäisistä, kokoisista ja värisistä pitbulleista. Ihmisten sijaan huomio kohdentuu koiriin, jotka esitetään persoonallisina yksilöinä.

Koska pitbullien osaksi on julkisuudessa koitunut paljon väärinymmärryksiä (Coile 2002, 9, Foster 2012), joilla on ollut pitbullien kannalta ikäviä seurauksia, voidaan kyseisten koirien puolustamiseen tähtäävälle toiminnalle ajatella olevan tarvetta. Rotuerityinen lainsäädäntö on tuottanut pitbulleista kuvaa rikollisina olentoina (Weaver 2013, 693), joiden ”rikollisuus” on kirjattuna pitbulleiksi ymmärrettyjen koirien kehoihin. Toisaalta lait ja niihin liittyvät toimitukset osallistuvan itse olentojen, niin ihmisten kuin koirienkin, tuottamiseen nimeämällä nämä luonnostaan rikollisiksi (emt., [Dayas 2011]). Urban Suburban Apparelin taktiikkana näyttäisikin olevan pyrkiä vaikuttamaan vallitsevaan pitbull-kuvaan ja sitä kautta parantamaan pitbullien ja todennäköisesti myös pitbullien ihmisten asemaa ja oloja sekä laajemmin kehittämään pitbull-kulttuuria – toisin sanoen tuottaa parempaa ja vähemmän väkivaltaista pitbull-kuvaa ja -kulttuuria ja samalla väkivallattomampia ja onnellisempia pitbull-ihmisiä ja -koiria. Jos kuva pitbullista vaarallisena koirana ymmärretään rotunormiksi, voidaan Urban Suburban Apparelin ajatella toimintansa ja tuotteidensa kautta osallistuvan tämän normin purkamiseen ja samalla pitbull-keskustelun ja -kuvan queeryyttämiseen (vrt. Loadenthal 2012, 93–7).

4. Koiriin liittyviä käytäntöjä paikantamassa

Tässä luvussa taustoitan ja samalla paikannan Mustin ja Mirrin ja Urban Suburban Apparelin välittämiä koiriin liittyviä (kulutus)käytäntöjä sekä yritysten tuotevalikoimaa ja toimintaa keskittymällä koirien ja ihmisten jakamaan historiaan ja nykytilanteeseen yritysten paikallisissa konteksteissa. Vaikka olen edellisessä luvussa (luku 3.1) esittänyt, ettei paikallisuutta tulisi ymmärtää ajallispaikallisena eristäytymisenä, on paikallisten kontekstien huomioiminen kuitenkin edellytys mielekkäille tulkinnoille (Haraway 1991, 195–6). Materiaalisten objektien sommitelmina ihmis-ei-ihmis-suhteet sijoittuvatkin aina aikaan, paikkaan ja historialliseen kontekstiin (Huuki 2016, 17) ja niissä on menneisyys aina läsnä (Haraway 2008b, 292).

Luvussa 4.1 nostan suomalaisen koiraperinteen ja -harrastuksen tiimoilta esiin koiran ja ihmisen välisen pitkäkestoisen ystävyys- ja yhteistyösuhteen, joka ei kuitenkaan näyttäydy täysin viattomana: suomalainen koiraharrastus pitää sisällään kamppailuja, joissa erilaisiin eroavaisuuksiin liitetyt merkitykset kategorisoituvat, kietoutuvat toisiinsa ja muotoutuvat yhteydessä toisiinsa. Näihin kamppailuihin liittyviä merkityksiä tulkitsen Mustin ja Mirrin koiravaatteiden heijastelevan ja muokkaavan tänäkin päivänä. Luvussa 4.2 siirryn kuvailemaan pitbullien ja ihmisten keskinäistä historiaa, johon liittyviin konflikteihin tulkitsen Urban Suburban Apparelin tuotteillaan ja toiminnallaan reagoivan. Pitbullien ja ihmisten jakama historia tuo sekin näkyväksi elementtejä ihmisten keskinäisistä (valta)suhteista ja inhimillisistä luokittelukäytännöistä. Toisaalta tulkitsen sen selittävän, miksi pitbulleihin kohdistuneesta mustamaalauksesta huolimatta yhä löytyy ihmisiä, jotka ovat valmiita asettumaan pitbullien puolelle. Tarkastelen luvuissa 4.1 ja 4.2 myös koirien toimijuutta ja osuutta tilanteidensa kehkeytymisessä yritysten paikallisissa konteksteissa.

4.1 Koira Suomessa – sukupuolta, statusta ja kansallisuutta ilmentävä kumppani

Omat varhaisimmat koiramuistoni sijoittuvat 1980-luvun loppupuolelle Itä-Suomen maaseudulle. Kyseiset koiramuistoni ovat johdonmukaisia suhteessa Pietiläisen (2014, 58) kuvaamaan kalevalaisen kansanperinteen (koonnut Elias Lönnrot, julkaistu 1849) koiraan, jota Pietiläinen luonnehtii pääasiassa arkiseksi ja tärkeäksi kumppaniksi, josta muodostuva kokonaiskuva on

paikoittaisista ”synkistä sävyistään” huolimatta myönteinen. Riippumatta koiran nauttimasta arvostuksesta perheenjäsenenä ei koiran paikka Pietiläisen (2014, 57) mukaan tuolloin ollut talon sisällä, vaan pikemminkin vartio- tai muissa puuhissa talon ulkopuolella (emt., 46, 57). Myös omista varhaisissa maalle sijoittuvissa muistoissani koira tyypillisesti seisotettiin narun päässä pihalla talonvahtina. Isovanhempieni maatilalla sekarotuiset koirat olivat yhtäältä perheenjäseniä, joista välitettiin, jotka otettiin mukaan pelto- ja muihin ulkotöihin ja joiden tekosia muisteltiin usein seikkaperäisesti, mutta jotka toisaalta viettivät pääasiassa aikansa ulos kytkettyinä omista oloissaan, nukkuivat sisällä vain harvoin ja silloinkin eteisessä ja söivät ravinnokseen ihmisiltä yli jääneitä ruoantähteitä. Lienee selvää, että suhteessa Mustin ja Mirrin tuotteita käyttävien, ehkäpä pääasiassa keskiluokkaisiksi kaupunkikoiriksi luonnehdittavissa olevien koirien tilanne ja olosuhteet 2010-luvulla ovat kovin toisenlaiset.

Myös Suomessa koira on toiminut ihmisen kumppanilajina. Koska koira on ollut ”pohjoisilla alueilla” erityisen tarpeellinen metsästyksessä ja kuormien vetämisessä, on sen rooli ”melkein perheenjäsenenä” muodostunut Pietiläisen (2014, 13) mukaan jo varhain. Koira on ollut suomalaistenkin esi-isille varhaisin kotieläin, joka on toiminut (ja toimii yhä edelleen) kumppanina, työtoverina ja apuna muun muassa metsästyksessä ja vartiointitehtävissä (emt., 11, 8). Pietiläinen (2014, 8) kuvaa suomalaisten suhdetta koiriinsa arkipäiväiseksi ja käytännönläheiseksi. Myös kotimaiset koirarodut (suomenpystykorva, suomenajokoira, suomenlapinkoira, lapinporokoira ja karjalankarhukoira) ovat tehtäviltään joko metsästyksessä tai paimenkoiria (Unhola 2014, 25).⁹ Markkinoidessaan tuotteitaan praktisinä ”perusvaatteina” voidaan Mustin ja Mirrin Mustin (2016c) tulkita pyrkivän vetoamaan juuri tähän suomalaisten koira-ihmis-suhteiden arkipäiväiseen luonteeseen.

⁹ Kennelliiton viestintäpäällikkönä toimivan Kaija Unholan (2014) kirjassa *Elämää koiran kanssa: Suomalainen koiraharrastus ennen ja nyt* koirarodun käsitettä ei juuri problematisoida ja esimerkiksi Suomen vanhimman koirarodun suomenpystykorvan todetaan polveutuvan suoraan luonnonkannasta (emt., 25). Puhdasrotuisuus on kuitenkin määritelmänä ongelmallinen, sillä tosiasiansa koirarodut on saavutettu ja niitä säädellään ja ylläpidetään ihmistoimin geenien vaihtoa rajoittamalla eli risteyttämällä tiettyjä koirayksilöitä toistensa kanssa riittävän pitkän ajanjakson ajan (ks. esim. Pietiläinen 2014, 222–3; Tiira 2011; Bragg 1996). Näin ollen raja seka- ja puhdasrotuisen koiran välillä on keinotekoisesti vedetty, eikä ”puhtaita” koirarotuja esiinny vaille.

Suomi tarjoaa otollisen maaperän Mustin ja Mirrin markkinoille, sillä koirien suosio Suomessa ei osoita hiipumisen merkkejä. Suomessa rekisteröidään vuosittain noin 50 000 koiraa (Kennelliitto 2016; Unhola 2014, 282) ja kaiken kaikkiaan koiria on täällä ”ennätyksellisen paljon”, noin 650 000 (Kennelliitto 2013; Pietiläinen 2014, 151). Jo joka viidennessä suomalaisperheessä on nykyään koira (Unholan 2014, 301) ja Suomen koiratiheyttä suhteutettuna väkilukuun pidetään maailman tiheimpänä (emt., 281; Pietiläinen 2014, 151).

Tulkitsen koiran ja ihmisen jakaman historian kertovan myös Suomen kontekstissa tarkastelemieni lajien välisestä ystävydestä ja tarpeellisuudesta toisilleen. Tässä mielessä tuntuu loogiselta, että myös markkinat Suomessa ovat päätyneet enenevässä määrin hyödyntämään kyseessä olevien ”merkittävien toisten” (Haraway 2003, 16) keskeistä asemaa osana suomalaisten ihmisten elämiä. Koiran tärkeä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa näyttäytyy tulkinnassani myös siinä, että koirat on Suomessa otettu mukaan erilaisiin ihmisryhmien välisiin kamppailuihin, joiden yhteydessä on tehty erottelua ”rahvaan sekarotuisten piskien” ja ”herrojen puhdasveristen koirien”, naisten tarpeettomien hupirotukoirien ja ”koiramiesten” tai ”herrain metsästäjäin” hyödyllisten rotukoirien sekä suomalaisten ja ulkomaisten koirien välillä (Pietiläinen 2014, 181, 186; Unhola 2014, 63). Samalla tulkitsen suomalaisen koirahistorian kertovan koiran osallisuudesta suomalaisen historian ja kulttuurin muodostumisessa (vrt. Bennett 2010, 96).

Koirien ymmärtäminen toimijoiksi suomalaisen historian rakentumisessa ei vaadi koirilta intentionaalisia pyrkimyksiä muokata suomalaisten ihmisten keskinäisiä tai lajien välisiä (valta)suhteita (vrt. Mikhail 2013, 12). Bennettin (2010, 97) mukaan historia ymmärrettynä sommitelmaksi eli toisiinsa liittyvien osien sarjaksi ei koostu osiensa kiinteästä järjestyksestä, sillä järjestys muokkaantuu aina sommitelman aktanttien harjoittaman rajallisen ”vapaan tahdon” mukaisesti. Vastaavasti koirien läsnäolo ja osallistuminen suomalaisiin koira-ihmis-suhteisiin ja -yhteiskuntaan voidaan nähdä edellytykseksi historiallisten tapahtumasarjojen realisoitumiselle tietyllä tavalla ja näiden tapahtumasarjojen piirissä tulkitsen myös koiran toiminnalla olleen vaikutusta.

Kuten edellä jo vihjasin, tuovat suomalaiset koira-ihmis-historialliset sommitelmat lajien välisen kiinteän suhteen ja koiran toimijuuden lisäksi esiin valta-asetelmia; sen, miten kaikkia koiria ja

ihmisiä ei kohdella samalla tavalla. Näin ollen suomalainen koira-ihmis-historia nostaa esiin sukupuoleen, luokkaan, kansallisuuteen ja koirarotuun, kuten myös lajiin liittyvien luokittelujen merkityksen (vrt. Blaise 2013, 389–1). Pietiläisen (2014, 206) mukaan Suomessa oltiin 1800- ja 1900 -lukujen taitteessa lähellä brittiläistä luokkayhteiskuntaa, mikä koirien kohdalla tarkoitti ”sekarotuisten koirien erottamista puhdasrotuisista, kenneltoimintaa koiranäyttelyineen ja rodunjalostuksineen sekä metsästyksen kieltämistä tavalliselta kansalta”. Vaikka malli rotukoira-toimintaan otettiin ulkomailta, mistä tuotiin maahan myös puhdasrotuisia siitoskoiria, sai koiraharrastus kansallisromanttisia piirteitä ja vuonna 1889 perustetun Finska Kennelklubbenin, nykyisen Suomen Kennelliiton sisällä kamppailtiin suomalaisten ja ulkomaisten metsästyskoirarotujen asemasta ”oikeina koirina” (Pietiläinen 2014, 184–6; Unhola 2014, 13, 19). Suomalainen rotukoira-harrastus osoittaaakin, miten koiran ja ihmisen välinen suhde ei keskinäisestä ystävytydestä huolimatta ole ollut pyyteetöntä koira (ja tuskin ihmistäkään) kohtaan. Tämä käy ilmi esimerkiksi Kennelklubin alkusysäyksenä toimineen vuonna 1887 pidetyn Viipurin koiranäyttelyn kuvauksesta *Sporten*-urheilulehdessä, jossa koirien todettiin olevan rotueläinten sijaan ”luokittelemattomissa olevia sekasikiöitä”, jotka olivat lehden mukaan arvosteltavissa vain kuolleen painonsa mukaan (viitattu teoksessa Unhola 2014, 20).

Pietiläisen (2014, 174) mukaan metsästyksen muuttui 1800-luvun kuluessa köyhemmän väen elinehdosta enemmänkin herrasväen huvitukseksi ja ajanvietteeksi ja syntyi tarkka raja herrasväen rotukoirien ja ”rahvaan rakkien” välillä, jota myös aktiivisesti ylläpidettiin.¹⁰ Vähitellen rotukoira alkoi määrittää sosiaalista statusta (emt., 174). Teollistumisen myötä tapahtunut kaupungistuminen lisäsi koiramäärää kaupungeissa merkittävästi (emt., 204) ja 1900-luvulla koirien elämään vaikutti Pietiläisen (2014, 205) mukaan merkittävästi myös naisten aseman yhteiskunnallinen muutos, joka näkyi suoraan lisääntyneenä seurakoiraharrastuksena ja seurakoirarotukirjon laajenemisena (Unhola 2014, 15). Kun vielä 1890-luvun puolivälissä koiranäyttelyihin ei osallistunut seurakoiria, hankkivat kaupunkilaiset 1920-luvulla niitä jo enemmän kuin hyötykoiria (emt., 186, 205). Nykypäivänä Suomessa on sekarotuisten koirien lisäksi ainakin 320 Kansainvälisen koiranjalostusliiton hyväksymää koirarotua (Kennelliitto 2016b), minkä tulkitseen näkyvän myös

¹⁰ Virpi Suutarin ohjaama dokumentti *Eleganssi* (2015) antaa ymmärtää kyseisen ajanvietteen intiimeine rotukoirasuhteineen elävän varsin perinteisessä muodossa tämänkin päivän suomalaisen liikemieseliitin parissa.

Mustin ja Mirrin markkinointilogiikassa ja tuotteissa, joita tarjotaan kaikenkokoisille koirille, rodusta riippumatta.

Suomalaisen koira-ihmis-historian sukupuolittunut luonne käy ilmi siinä, että suomalaisessa perinteessä koira kuului pitkään ”miehiseen maailmaan” (Pietiläinen 2014, 53). Erotuksena miehiin ja töihin assosioitiin luksuskoiriksi nimitetyt ja lehdissä paikoin suorastaan ivatut seurakoirat puolestaan mitä ilmeisimmin naisiin ja kotiin, sillä 1922 perustettiin Kennelklubiin erirotuisten metsästyskoiraliittojen rinnalle Liitto-osasto syystä, että naiset ja ”kotikoirat” saataisiin mukaan harrastukseen (emt., 186; Unhola 2014, 63). A. J. Melan suomeksi nimellä *Zoologia kansalaisille* [1896] toimittamassa A. E. Brehmenin *Eläinten elämä* -teoksessa ylistetään Pietiläisen (2014, 181) mukaan metsästäviä ja muita hyötykoiria, mutta sylikoiria haukutaan kelpaamattomina muuhun kuin seuraksi ja huviksi. Blaise (2013, 384) tulkitsee varhaisten sylikoirien ja niiden suhteen naispuolisiin omistajiinsa herättäneen 1500-luvun englantilaisen yhteiskunnan kontekstissa pelkoa ihmisen ja ei-ihmisen välisen rajan hämärtymisestä sekä naisten kontrolloimattomasta seksuaalisuudesta. Ehkä näin oli myös 1800- ja 1900-lukujen taitteen Suomessa, sillä myös Melan teoksessa kuvataan naisten suhteita paheksuttuihin sylikoiiriin intiimeiksi, fyysisiksi ja rajoja rikkoviksi: sylikoirat juovat samasta lasista, syövät samalta lautaselta ja nukkuvat samalla sohvalla ”emäntänsä” tai ”valtiattarensa” kanssa ja antavat hänen suudella itseään (Pietiläinen 2014, 181).

Tulkinnassani Mustin ja Mirrin sukupuolittuneet ja sukupuolittavat koiravaatteet toimivat jatkumona erilaisille koiraa ja ihmistä sukupuolittaville perinteille. Tulkitsen menneisyydessä kategorisoituneiden arvojen ja merkitysten kiertyvän Mustin ja Mirrin koiravaatteissa osaksi nykyhetkeä (vrt. Blaise 2013, 388), jolloin vaatteiden ja niiden käytön voidaan tulkita osallistuvan neuvotteluun mainittujen kategorioiden merkityksestä ja rajoista nykypäivänä.

Koirien sukupuolittaminen (ja nationalismi) suomalaisessa koiraperinteessä käy ilmi *Finska Kennelklubbens Tidskriftin* julkaisusta vuodelta 1912. Lehdessä julkaistiin luettelo suomalaisista koiran nimistä, joita kehoitettiin käyttämään, jotta koiran sukupuoli kävisi selville, erotuksena Kennelklubin suomenkielisten jäsenten lehden mukaan usein koirille antamista vieraskielisistä nimistä, ”joista luulisi, että ne ovat toista sukupuolta kuin mitä ne itse asiassa ovat” (viitattu

teoksessa Unhola 2014, 77–80). Suomalaisille uroskoirille sopiviksi nimiksi luettelon koonnut jäsen katsoi esimerkiksi nimet Ampuja, Halli, Hirmu, Into, Jorma, Lurjus ja Pili, kun taas naaraille ehdotettiin nimiä kuten Akka, Hertta, Kana, Kaunis, Lempi, Sisko ja Soma. Nimien voidaan tulkita liittävän uroskoiriin maskuliinisiksi ja naaraskoiriin puolestaan feminiinisiksi ymmärrettyjä piirteitä. Näin ollen koirien sukupuolitetut nimet kertonevat Suomessa aikanaan vallinneesta sukupuolijärjestelmästä ja siihen liittyneistä käsityksistä, joiden ylläpitämistä koirien sukupuolittamisen voidaan myös olettaa palvelleen (vrt. Blaise 2013, 390). Toimijana ihmis-ei-ihmis-pastpresent-sommitelmissa (ks. Huuki 2016, 18) ja kietoutuessaan koiriin liittyvään kulutustoimintaan tuo historia nämä menneisyydessä muotoutuneet merkitykset nykypäivään, osaksi vallitsevia ja kamppailun kohteena olevia näkemyksiä erilaisiksi ymmärrettyjen olioiden ominaisuuksista ja arvosta.

4.2 Pitbullit ja ”vaarallisen koiran moraalikategoria”

Many are good dogs, but there are some evil dogs.

(Britannian sisäministeri Kenneth Baker vuonna 1991, viitattu lähteessä Williamson 1991)

Tulkintani mukaan Urban Suburban Apparel ottaa tuotteillaan ja toiminnallaan kantaa sekä pitbulleihin että pitbullien ihmisiin kohdistuviin ennakkoluuloihin ja pitbulleihin kohdistettuun rotuerityiseen lainsäädäntöön, kuten ihmisille tarkoitettut vaatteet printillä ”Pit Bull Owner Breaking the Stereotype” tai koirien ja ihmisten vaatteissa esiintyvät ”Legalize Pit Bulls”, ”Ban Ignorance, Not Pit Bulls” ja ”Punish the Deed, Not the Breed” -iskulauseet antavat ymmärtää. Ostamalla ja kuluttamalla yrityksen tuotteita pitbullien ihmisille tarjoutuu mahdollisuus profiloitua ja auttaa koiriaan profiloitumaan uudella tavalla ja haastaa strategisesti ja näkyvästi pitbulleille luontaisiksi ymmärrettyjä negatiivisia määreitä (ks. Askegaard & Linnet 2011, 388–9).

Kamppailua pitbullien identiteeteistä ja oikeuksista voidaan tarkastella luonnollisiksi ja kulttuurisiksi ymmärtämämme asioiden suhteen näkökulmasta. Dna-testit osoittavat, etteivät pitbulleiksi määritellyt koirat ole ymmärrettävissä muuksi kuin erilaisten sekoittuneiden koirarotujen heimoksi (Foster 2012, 32–3), eivätkä ihmiset yleensä kykene tunnistamaan pitbull-

tyyppisiä koirarotuja pelkästään katsomalla (Weaver 2013, 692). Weaverin (2013, 692) mukaan niissä yhteisöissä, joissa koirapuremat aiheuttavat konflikteja, ei yhteisön jäsenten pitbulleiksi identifioimien koirien ympärillä usein myöskään ole ihmisiä, jotka voisivat tai tahtoisivat todistaa määritelmän oikeaksi koiran syntyperän, asiakirjojen tai koiran rotokuvausta vastaavan ruumiillisen korrelaation kautta. Janis Bradley'n (viitattu lähteessä Foster 2012, 37) mukaan viitatessaan pitbulleihin ihmiset yleensä tarkoittavatkin koiraryhmää, jonka jäsenet ovat tavalla tai toisella sukua toisilleen ja jotka ovat ”geneettisesti määrättyjä” käyttäytymään ”hyperaggressiivisesti” sekä ihmisiä että muita koiria kohtaan. Kulttuurisesti muotoutunut vaarallisen koiran kategoria määrittää kuitenkin muuten hankalasti määrittyvän koirajoukon ”kollektiivia” siinä määrin, että monille se edeltää koiran varsinaista rotumäärittystä. Tämä käy ilmi esimerkiksi tapauksissa, joissa media on uutisoinut ”pitbullien hyökkäyksistä” tilanteissa, joissa koiran rotumääritelmäksi on varmistunut jokin muu (ks. Coile 2002, 15; Delise 2007, 128).

Pohdittaessa luokittelujen ”luonnollisuutta” on olennaista hahmottaa, että pitbullit eivät ole aina kuuluneet ”vaarallisen koiran moraalikategoriaan” (ks. Weaver 2013, 692). Karen Delisen (2007, 20–35) mukaan 1800-luvun lopulla kyseistä ”kunniapaikkaa” pitivät vihikoirat, joiden jalostuksella rohkaistuihin tehtäviin kuului muun muassa karanneiden orjien ja vankien jäljittäminen ja kiinni ottaminen. Pitbullit sen sijaan olivat vielä 1900-luvun puolivälissä tervetulleita naapurustoihin ja niitä pidettiin ”hauskaa pitävinä ja kärsivällisinä perheenjäseninä” (Coile 2002, 14).

Muutokset ihmisten pitbull-käsityksissä ja ihmisten ja pitbullien välisissä suhteissa ovat tapahtuneet verrattain lyhyen ajan sisällä ja tuntuvat täten viittaavan ihmiskulttuuriin selittäviin tekijöihin. Silti rotuerityistä lainsäädäntöä kohdistetaan rodullisesti – eli ”luontoon” viitaten – määrittyneeksi ja ”luonnoltaan” vaaralliseksi ymmärrettyyn koirajoukkoon. Koirayksilöiden käytöksen sijaan rotuerityinen lainsäädäntö kohdistuu tiettyihin koirarotuihin, jotka ymmärretään vaarallisiksi niiden fyysisten piirteiden ja toiminnallisen historian nojalla (Collier 2006, 17). Usein toistuvan väitteen mukaan pitbullien ”erityinen vaarallisuus” on seurausta niiden fyysisten ja luonteeseen liittyvien piirteiden jalostuksesta tappelukoirille sopiviksi, vaikka samanaikaisesti pitbullien jalostuksessa on keskitytty myös koirien tasapainoisuutta ja mukautuvaisuutta ruokkiviin ominaisuuksiin (emt., 20). Pitbullien kannalta tärkeää ei kuitenkaan ole se, että heidän tapauksensa

analyysi mahdollistaa luonto/kulttuuri-dualismin epästabiloinnin. Sen sijaan olennaista on se, ”mikä lasketaan luonnoksi, kenelle ja millä hinnalla” (Haraway 1997, 104). Pitbullien esimerkki nostaa esiin ihmisten luokittelukäytännöissä piilevän vallan ja väkivallan ottaen huomioon minkälaisia seurauksia koiran pitbulliksi määrittely usein aiheuttaa kyseessä oleville koirayksilöille ja niiden ihmisille.

Pitbulleihin ja pitbullien ihmisiin liittyvien käsitysten voidaan tulkita kehkeytyvän vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, ja toisaalta vuorovaikutuksessa näihin käsityksiin liittyvien materiaalien olosuhteiden kanssa, osana pitbull-ihmis-luontokulttuurisia sommitelmia. Median virheellisesti luoma kuva pitbulleista ”kaikkein vaarallisimpina koirina” (Collier 2006, 20; Delise 2007, 95–101) on Delisen (2007, 96) mukaan johtanut ”rodun” suosion lisääntymiseen sellaisten omistajien parissa, jotka pyrkivät hyödyntämään koiran potentiaalia aiheuttaa pelkoa (ks. myös Stahlkuppe 2013, 8). Koiratappeluiden muututtua laittomiksi Yhdysvalloissa alkoivat pitbulleja haalimaan ihmiset, joiden intresseihin kuului rohkaista koirien aggressiota. Huonon kohtelun vaikutusten seurauksena pitbullien maine ja status ovat kärsineet (Coile 2002, 15). Vastaavasti pitbullien vastustajat käyttävät pitbullien ihmisistä ilmaisuja, kuten ”punaniska”, ”valkoinen roskaväki” ja ”gangsteri” (ks. Bixby 2013; Anderson 1999). Pitbull-tyyppisiin koiriin Yhdysvalloissa ja muissa länsimaissa kohdistettu rotuerityinen lainsäädäntö vaihtelee pakollisista kuonokopista ja sterilisaatiosta koirien haltuun ottoon ja lopettamiseen (Phillips 2016). Vaikka valtaosa rotuerityisestä lainsäädännöstä on kumottu, kohtaavat pitbull-ihmiset epäluuloa muiden ihmisten ja esimerkiksi vakuutusyhtiöiden toimesta, jotka kieltäytyvät tarjoamasta vakuutusturvaa pitbullien omistajille (Coile 2002, 15). Urban Suburban Apparelin kotiseudulla Kaliforniassa osavaltio on nykyisellään kieltänyt rotuerityiset lait. Ennen tätä esimerkiksi Kalifornian Santa Monicassa oli pitbullien oleskelu missään julkisessa tai ei-aidatussa yksityisessä tilassa ilman kuonokoppaa ja ”keholtaan kyvykästä” ihmistä hihnan päässä lailla kielletty. (Phillips 2016.)

Koirien toimijuuden kannalta katsottuna rotuerityisen lainsäädännön kohdalla esiintynyt puhe ”ilkeistä” ja ”pahoista” koirista (ks. Weiss 2001) kontrastoi kiinnostavalla tavalla länsimaisen ajattelun perinteeseen kuuluvien näkemysten kanssa eläimistä vailla mieltä, tietoisuutta tai intentioita (ks. Aaltola 2013, 17–8), sillä moralistisen sävynsä kautta se tuntuu implikoivan käsitystä pitbullien tarkoituksellisesta toiminnasta (vrt. Fudge 2014, 265). Toimijuuden

näkökulmasta on myös huomionarvoista, että pitbull-koirien joukosta on noussut julkisuuteen koirayksilöitä kuten Stubby, joka osallistui ensimmäisessä maailmansodassa taisteluihin ja toimi 102. jalkaväen epävirallisena ja kouluttamattomana maskottina (Coile 2002, 13). Sodan jälkeen Stubbylle myönnettiin erilaisia palkintoja ja kunnianosoituksia monilta aikansa ”suurmiehiltä” ja hän muun muassa johti useampia paraateja kuin yksikään toinen koira historiassa (emt., 13). Vaikka Stubbyyn liittyvät tarinat ovat ihmisten kirjoittamia, voidaan kyseiseen koirayksilöön liittyvän tiedon ajatella ainakin osin perustuvan myös juuri hänen ominaislaatuiselle käytökselleen, persoonalleen ja historialleen sen sijaan, että Stubby olisi *ainoastaan* ihmiskonstruktio (vrt. Kean 2012, 61). Pitbullien ymmärtäminen toimijoiksi ei tutkielmani kontekstissa kuitenkaan vaadi koirien tarkastelemista yksilöinä.

Lähestyttäessä pitbullien toimijuutta toisesta näkökulmasta voidaan pohtia, olisiko pitbullit mahdollista korvata jollain toisella koirarodulla. Voisiko vaarallisimman koiran kategoriaa asuttaa vaikkapa lapinkoira tai kiinanpystykorva, joihin lainsäädäntöä kohdistettaisiinkin pitbullien sijaan? Väittäisin, että ei. Huolimatta siitä, että pitbulleihin kohdistettu vaino ei perustu todistusaineistoon, vaan pikemminkin ihmisten liioiteltuihin uskomuksiin kyseisen koiratyypin edustajista ja niiden piirteistä, jakavat pitbullit ja ihmiset pitkän yhteisen historian, jonka aikana molemmat oliot ovat eittämättä muuntautuneet – Harawayn (2008b, 4) sanoin tulleet joksikin toistensa kanssa. Ihmisellä on ollut tarvetta pitbulleille ja toisin päin ja pitbullien toiminnallinen funktio kuin myös itse toiminta ovat tekijöitä niissä pitbull-ihmis-historiallisissa sommitelmissa, joiden osana sekä pitbullit, kehoineen ja luonteineen, että tilanne ovat kehittyneet sellaiseksi kuin ne ovat. Pitbulleilla on ollut vaikutusta ja mikäli toimijuus ymmärretään vaikutustensa kautta, on selvää, että pitbullit harjoittavat toimijuutta (vrt. Bennett 2010, 28).

Caroline Coile (2002, 7) kytkee pitbullien juuret varhaiseen vahti- ja metsästyskoirien jalostukseen. Klassisen kreikan aikana foinikialaiset kävivät pitbullien esimuodoilla, ”suurilla ja hurjilla molossikoirilla”, kauppaa ja niitä ajautui Britanniaan. Britanniassa rotu erikoistui entisestään ja syntyivät mastiffit. Roomalaisten hyökättyä Britanniaan herättivät mastiffien sotataidot ihailua ja niitä kuljetettiin takaisin Roomaan, missä koirat laitettiin tappelemaan gladiaattoreina ihmisiä, karhuja, leijonia, härkiä ja toisiaan vastaan. (Emt., 8.) 1500-luvulle tultaessa kilpailut, joissa eläimet tappelivat toisensa hengiltä, olivat Coilen (2002, 8) mukaan suuressa arvossa myös

Britanniassa ja kuuluisien tappelukoirien jälkeläisiä myytiin kalliilla hinnoilla eteenpäin. Veriurheilu kiellettiin Englannissa 1835, mutta ”pelaaminen” ei loppunut, vaan muutti ainoastaan muotoaan: suurempien eläinten sijaan koirat laitettiin salassa tappelemaan toisiaan vastaan. Kun silloiset tappelukoirina toimineet bulldogit, tai bull- ja terrierikoirien risteymät, tulivat tunnetuiksi tappelutaidoistaan, alettiin niitä kutsua pitbulldogeiksi tai lyhyemmin pitbulleiksi. (Emt., 8–9.) Yhdysvaltoihin pitbullit ja koiratappelukulttuuri kulkeutuivat englantilaisten siirtolaisten mukana. Siellä pitbull-tyyppiset koirat saivat koiratappeluiden lisäksi tehtäväkseen rankkoja vartiointi-, suojele-, metsästys- ja maatilatöitä. Tällä kertaa pitbull muuntautui suuremmaksi koiraksi, joka kykeni parhaiten vastaamaan sille asetettuja uusia vaatimuksia. (Emt., 9.) 1920-luvun alkupuolella pitbullien maine tappelukoirina alkoi hiipua ja pitbulleista tuli sen sijaan Yhdysvaltain kansallissymboleja, joilla oli maine rohkeina ja sinnikkäinä, mutta hyväluontoisina koirina (emt., 13).

Pitbullien maine vaarallisina koirina alkoi kehittyä vasta 1980-luvulla ja sitä siivitti sensaatiohakuinen uutisointi liittyen koirien taustaan, kykyihin, anatomiaan ja luonteeseen (Collier 2006, 17–8; Delise 2007, 96). Delisen (2007, 96) mukaan ”emotionaalisesti latautuneissa” artikkeleissa maalattiin kuvaa pitbulleista ”uusina supersaalistajina”, vaikka artikkeleiden sisältämät väitteet perustuivat huhupuheille, myyteille ja todistamattomille väitteille. Myös tiedemaailma osallistui vaarallisen koiran kategorian luomiseen ja Yhdysvalloissa tehdyissä tutkimuksissa esitettiin pitbullien olevan vastuussa suuresta määrästä koirahyökkäyksien aiheuttamista ihmiskuolemista (Collier 2006, 18). Vastakkaisesta todistusaineistosta huolimatta (ks. Collier 2006, 18; Delise 2007, xviii) on kuva pitbullien poikkeuksellisesta vaarallisuudesta jäänyt elämään ihmisten mielissä, mediassa ja hallinnon eri asteilla (Collier 2006, 18).

Vaikka koiria on mustamaalattu, ei pitbull-tyyppisten koirien ja ihmisten vuosituhantinen side ole katkennut ja tästä yhtenä esimerkkinä voidaan pitää Urban Suburban Apparelin toimintaa. Pitbullien ja ihmisten yhteistyö on historiassa tuottanut ihmiselle taloudellista hyötyä ja tämä on toki tilanne myös Urban Suburban Apparelin kohdalla. Toisaalta yrityksen toiminnan voidaan tulkita perustuvan myös pitbullien ja ihmisten väliselle ystävyydelle ja merkitykselliselle suhteelle, minkä seurauksena yritys on päätenyt keskittymään tuotevalikoimassaan juuri kyseisiin koiriin, vaikka sen voidaankin ajatella kaventavan yrityksen asiakaskuntaa. Urban Suburban Apparelin

välittämä kulutustoiminta tuo ilmi ihmisen ja koiran kiinteän suhteen, koiran kulttuurisen vaikutuksen ja koiran merkityksen ihmiselle. Tämä käy konkreettisesti ilmi Urban Suburban Apparelin koiravaatteissa, joiden taustalla vaikuttavan ”aatteen” syntyyn nimenomaan pitbullien toiminta yhdessä median uutisoinnin kanssa on vaikuttanut. Pukemalla pitbullinsa Urban Suburban Apparelin vaatteisiin ihminen auttaa koiraansa puolustamaan itseään ja oikeuksiaan asiassa, jonka tärkeys ei ole koiran kannalta kyseenalaistettavissa.

5. Verkkosivustojen analyysiä

Tässä luvussa tarkastelen ja analysoin Urban Suburban Apparelin ja Mustin ja Mirrin verkkomyyntisivustoilla sekä Urban Suburban Apparelin Instagram-tilillä esiintyviä mainostekstejä, tuotteita ja kuvia sekä niiden välittämiä käytäntöjä niiden tuottaman koirakuvan ja koiruuden, koiran ja ihmisen välisen suhteen sekä koiran toimijuuden näkökulmasta.

Luvussa 5.1 keskityn Urban Suburban Appareliin ja sen koirarotuerityiseen kontekstiin. Tarkastelen yrityksen tuottamaa pitbull-kuvaa ja sitä, millä keinoin ja suhteessa mihin ”uudenlaista” pitbull-koiraa yrityksen tuotteiden puitteissa rakennetaan.

Luvussa 5.2 otan Mustin ja Mirrin mukaan analyysiin ja siirryn tarkastelemaan molempien yritysten tuotteita ja toimintaa inhimillistämisen näkökulmasta. Lähestyn inhimillistämistä kriittisesti sen seurausten kautta. Aineistoni valossa inhimillistäminen ei näyntyä yksiselitteisen hyväksyttävänä tai tuomittavana käytäntönä, vaan sen vaikutukset ovat sekä koirien että posthumanistisen teoretisoinnin näkökulmasta kahtalaiset: Tulkinnassani inhimillistävät koiravaatteet osoittavat koiran ja ihmisen kategorioiden rakentuneisuuden ja vaikuttavat vallitsevaan koirakuvaan pääasiassa koiran asemaa vahvistaen. Toisaalta jos inhimillistäminen toimii tapana parantaa koirien asemaa, voidaan ihmisen nähdä asettuvan arvon mitaksi ja inhimillistävien pukemiskäytäntöjen tulkita ylläpitävän ihmiserityisyyden oletuksia.

Luvussa 5.3 siirryn tarkastelemaan aineistoni kontekstissa kategorisointeja, joihin suhteessa tulkitsen tarkastelemieni yritysten tuotteita kuluttavien koirien ja ihmisten identiteettien rakentuvan. Erilaisten eroavaisuuden (ja samuuden) kategorioiden risteäminen ja

materialisoituminen koiravaatteissa ja niiden käytössä kertoo tulkinnassani koirien ja ihmisten kiinteistä suhteista ja identiteettien rakentumisesta lajienvälisesti koira-ihmis-koiravaate-sommitelmissa.

Luvussa 5.4 nostan esiin tunnesiteet koiran ja ihmisen välillä ja analysoin, miten lajien välinen rakkaus ilmenee ja miten sitä tuotetaan aineistossani. Lisäksi tarkastelen koiran toimijuutta näennäisesti puhtaan ihmislähtöisessä kulutustoiminnassa. Tulkinnassani koiriin liittyvää kulutustoimintaa ei kuitenkaan ole mahdollista ymmärtää ilman koiran vaikutusta ja toimijuutta ihmis-ei-ihmis-sommitelmassa, jonka suunta ei ole, eikä ole koskaan ollutkaan, yksin ihmisen määritettävissä.

5.1 Urban Suburban Apparelin koiravaatteet ja kuvasto apuna ennakkoluulojen purkamisessa

Kuva 4. Käyttäjän @urbsub Instagram-julkaisu 20.11.2015.

Kuvassa 4 istuu roteva pitbull päällään vaaleanpunainen huppari, jonka teksti kehottaa ihmisiä rauhoittumaan, kyseessä kun on printin mukaan ”vain koira”. Urban Suburban Apparelin Instagram-tilillään julkaisema mainoskuva tuntuisi kuitenkin viestittävän ensisijaisesti jotain muuta kuin kuvan otuksen lajia. Samaten ”vain koira” näyttäisi tässä tapauksessa tarkoittavan jotain muuta kuin Aaltolan (2013, 12) kuvaamaa spesististä ”vain eläin” -näkemystä ei-ihmiseläimistä (ks. myös Singer 1989). Kuten olen jo todennut, tulkitseen Urban Suburban

Apparelin tuotteiden ottavan kantaa pitbullien erityislaatuiseen tilanteeseen ja kuvan 4 pitbull puettuna ”Calm Down...I’m Just a Dog” -tekstillä varustettuun huppariin tuntuu kommentoivan absurdia paniikkia, joka pitbull-tyyppisten koirien ympärille on kehkeytynyt. Koiran vaateen voidaan tässä tapauksessa ajatella tuottavan koirasta kuvaa vähemmän vaarallisena ja helpommin lähestyttävänä olentona, jota vaateen ”feminiininen” (ks. Rossi 2003, 44) ja lapsenomainen vaaleanpunainen väri entisestään korostaa. Kuva 4. edustaa Urban Suburban Apparelin peruskuvastoa, jonka piirissä esiintyvien söpöistettyjen ja puettujen koirahahmojen tulkitseen luovan pahamaineisten pitbull-koirien ympärille viattomuuden auraa.

Kuvaa pitbullista vähemmän vaarallisena ja helpommin lähestyttävänä olentona tuotetaan Urban Suburban Apparelin kuvastossa myös leikkisin populaarikulttuurisin viittauksin. Esimerkiksi koiravaatteisiin painettu iskulause ”I’m a Lover Not a Biter” pitää sisällään viittauksen Michael Jacksonin ja Paul McCartneyn kepeään duettoon *The Girl is Mine* (1982), jossa kaksi miestä sanailee siitä, kumpi saa tytön. Populaarikulttuuriseksi ja huumorihenkiseksi voidaan ymmärtää myös viittaukset koirien (tai niiden ihmisten) ”rahvaanomaiseksi” ja vaaralliseksi ymmärrettyyn luonteeseen kuten ”Notorious Pit”, ”Dirty Dogs Have More Fun”, ”Can’t Hold my Licker”, ”Classy and Gassy” tai ”The Only Scary Thing about Me Is my Gas” -iskulauseet antavat ymmärtää. *Pit Bulls Will Steal Your Heart* -tuotesarjan vaatteissa esiintyvän kommandopipoon puetun koiran voidaan vastaavasti tulkita muistuttavan kyseisten koirien erityisestä historiasta ja leikittelevän koiran rikolliseksi ymmärretyn identiteetin ja ”rodun” ystävien rakastavaksi ja uskolliseksi kokeman luonteen kanssa. Urban Suburban Apparelin voidaan tällä tavoin tulkita pyrkivän ottamaan pitbullien kanssa yhteistyössä pitbulleihin liitettyjä negatiivisia määreitä haltuun ja kääntävän niiden alkuperäiset merkitykset pääläelleen.

Urban Suburban Apparelin tuotteista on mahdollista tehdä kiinnostava analogia queer-muodin syntyyn. Jonathan D. Katzin (2013) mukaan Aids-epidemia ja siihen liittyvä homoja patologisoiva ja stereotypisoiva julkisuus ja politiikka sekä homojen oikeuksia rajoittava lainsäädäntö olivat osallisina eri sukupuolien ja seksuaalisuuksien rajat ylittävän queer-liikkeen järjestäytymisessä. Liikkeelle toivat näkyvyyttä raflaavin ja mainosmaailmaa imitoivin iskulausein varustetut t-paidat, joita käytettiin erilaisissa mielenosoituksissa ja protestitempauksissa. Tuolloin keskiössä oli binaarisen ja heteronormatiivisen seksuaalijärjestelmän vastustaminen. (Emt.) Vastaavasti Urban

Suburban Apparelin tuotteiden on mahdollista nähdä tuovan yhteen eri lajien yksilöitä yhteisen tarkoituksen tiimoilta asiaa ajaviin iskulauseisiin pukeutuneina. Tässä pyrkimyksenä olisi poistaa stereotypioita ja virheellisiä myyttejä tietyn koirarodun ympäriltä ja tuoda siis tasa-arvoa koirarotujen, mutta ehkä myös eri lajien välille. Urban Suburban Apparelin voidaankin ajatella auttavan pitbulleja ja niiden ihmisiä ”ulos kaapista” “Pitbull Pride”-hengessä ja peräänkuuluttavan näin näkyvyyden politiikkaa. Täten Urban Suburban Apparelin voidaan tulkita hyödyntävän queer-politiikasta tuttua toimintamallia, jossa piiloutumisen tai mukautumisen sijaan pyritään strategisesti kääntämään ”poikkeama” vallitsevasta kulttuurista poliittiseksi valttikortiksi julistamalla sitä avoimesti ja tekemällä siitä näkyvää samalla haastaen erottelua siihen, mikä lasketaan kuuluvaksi kulloinkin vallalla olevan kulttuurin sisä-, ja mikä ulkopuolelle (ks. Katz 2013, 222).

Vänskän (2014, 266) mukaan koiran ”vauvuudesta” ja ”lapsenomaisuudesta” on koiramuodin saralla kehittynyt yleistyneitä merkkejä, joiden avulla koiran söpöyttä ja ihmismäisyyttä pyritään edistämään. Urban Suburban Apparelin koirakuvien kohdalla tämä korostuu esimerkiksi niissä Instagram-kuvissa, joissa puettut koirat matkustavat takapenkillä tai joissa ”ylpeä omistaja” pitää ”koiravauvaa” sylissään. @urbsubin Instagram-kuvat pitbulleista ja ihmisistä pukeutuneina merkin vaatteisiin arkipäiväisissä ja perhe-elämälle tyypillisiksi ymmärretyissä tilanteissa normalisoivat kuvaa koirasta yhtenä perheenjäsenenä muiden joukossa. Kuvien ”koiravauvat” eivät tässä tapauksessa kuitenkaan ole mitään pieniä sylikoiria (vrt. Vänskä 2014, 263, 269) vaan suurehkoja, lihaksikkaita ja ehkä jopa maskuliiniseksi luonnehdittavissa olevia pitbulleja. Tässä mielessä @urbsubin Instagram-kuvat poikkeavat perinteisesti ymmärretyistä koirien ja ihmisten välisistä seuraan tai hupiin perustuvista läheisistä suhteista, joiden on ajateltu tapahtuvan ensisijaisesti naisten ja pienten sekä feminiinisiksi ymmärrettyjen sylikoirien välillä (Blaise 2013, 384; Pietiläinen 2014, 181). 2000-luvun Yhdysvalloissa ovat julkkisnaisten ja pienten sylikoirien väliset ylenpalttisella kulutuksella höystetyt suhteet saaneet osakseen paljon julkisuutta (ks. Vänskä 2014, 266–7; Bettany & Daly 2008; 409) ja niiden on mahdollista tulkita tuottavan jonkinlaista normi-ihannetta koirien ja ihmisten välisistä suhteista. ”Vauvuuttaessaan” pitbulleja voidaan Urban Suburban Apparelin kuvaston ajatella sekä purkavan perinteisiä ja normatiivisia näkemyksiä eri tyyppisten koirien rooleista ja asemasta osana (ihmis)yhteisöjä että tarjoavan mahdollisuuden ”idealisoida median valtavirtaa vastaan” ja tuottaa myös mainitusta normista poikkeavia koira-

ihmis-suhteissa olemisen tapoja (vrt. Rossi 2008, 30–1). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna voidaan @urbsubin kuvissa esiintyvien ihmisten julkista poseeraamista paheksuttujen ja median tappajakoiriksi kuvaamien (Delise 2007, 96) pitbullien kanssa tulkita rohkeana ulostulona.

Urban Suburban Apparelin koiravaatteiden ja -kuvaston välityksellä piiryy pitbulleista kuva hieman hupaisina, hauskaa pitävinä, kotioloissa viihtyvinä ja kaikkia rakastavina perheenjäseninä ja yksilöinä, joiden ”vaarallisuus” liittyy korkeintaan epäsiisteyteen. Weaverin (2013, 697) mukaan tämänkaltainen yksilöihin ja perheeseen keskittyvä ”kieli” on tyypillistä Yhdysvaltain kansalaisuuteen liittyvissä käytännöissä, mikä näkyy esimerkiksi uskonservatiivisessa *Focus on the Family* -kampanjassa, mutta myös kampanjoinnissa homojen avioliitto-oikeuden puolesta. Kyseisen kampanjoinnin keskeisenä taktiikkana voidaan pitää sellaisen kuvaston ja retoriikan hyödyntämistä, jonka avulla queerejä identiteettejä sidotaan normatiivisiin amerikkalaisiin sukulaisuuden käytäntöihin (emt., 697; ks. myös Puar 2007, 2). Urban Suburban Apparelin tapauksessa on pitbullien irrottamisen vaarallisen tappelijasta imagosta ja identiteetistä näin ollen mahdollista tulkita tapahtuvan ”kesyttämällä” pitbull kunnolliseksi ja normatiiviseksi Yhdysvaltain koirakansalaiseksi.

Urban Suburban Apparelin tuotteissa ja kuvastossa huomio toden totta kohdennetaan perheeseen: pitbullia luonnehditaan määreillä kumppani, perhe, poika ja tytär ja ihmistä kehoitetaan ”adoptoimaan” pitbull painamalla ihmisten vaatteisiin teksti ”Adopt Don’t Shop”. Ihmisille tarjolla olevat ”Proud Pit Bull Mom/Dad” -teksteillä varustetut paidat antavat ymmärtää perheeseen kuuluvan koiran lisäksi ylpeän isän ja äidin. Pitbullin uusi ihmisistä tai -äiti on yrityksen verkkosivuston ihmisrepresentaatioiden perusteella todennäköisesti nuori, hoikka, ruumiillisesti kyvykäs, valkoinen ja perinteisessä mielessä kauniiksi ymmärretty mies- tai naisyksilö. Vaikutelmaa vahvistaa yrityksen Instagram-tilillä julkaistut kuvat: @urbsubin kuvavirrassa ”koiravauvojen” kanssa esiintyvät ihmiset ovat lähes sataprosenttisesti valkoisiksi ja naisiksi tulkittavissa olevia, joskin myös valkoisia miehiä esiintyy harvakseltaan. Vaikka ajatus (pitbull-)koirasta perheen olennaisena jäsenenä purkaakin perheeseen ja sukulaisuuteen liitettyjä ihmiskeskeisiä normeja, voidaan Urban Suburban Apparelin tulkita tuotteidensa ja kuvastonsa kautta samanaikaisesti ylläpitävän ja tuottavan toisenlaisia perinteisiä perheisiin liittyviä normeja: sellaisia, joiden mukaan onnellisuus, kunnollisuus ja vaarattomuus toteutuvat parhaiten

keskiluokkaisissa valkoisissa heteroydinperheissä. Näin ollen Urban Suburban Apparelin pitbull-kuvan voidaan ymmärtää rakentuvan vuorovaikutuksessa myös rodullistamisen sekä kansalaisuuteen ja perhepolitiikkaan liittyvien prosessien ja käytäntöjen kanssa (vrt. Weaver 2013, 694). Yhtä lailla analyysini voidaan tulkita osoittavan, miten kyseiset käytännöt ja prosessit eivät muotoudu itseriitteisissä ihmisyyhteisöissä, vaan vuorovaikutteisissa sommitelmissa ei-ihmiseläinten kanssa (vrt. emt., 697).

Urban Suburban Apparelin verkkomyyntisivustolla (2016) koira on “kuluttajana” selvästi priorisoitu verrattuna lapseen, jolle ei ole omaa pikakuvakettaan, jolle on tarjolla ainoastaan yksi tuote ja joka on koiran sijaan sijoitettu kategoriaan ”Others”. Kuten jo aiemmin totesin, ovat pitbullit sekä määrällisesti että representaatioiden kiinnostavuuden ja sisällöllisen värikkyuden puolesta ihmisiä vahvemmin edustettuina myös yrityksen sosiaalisissa medioissa, joissa pitbullien voidaan todeta toimivan eräänlaisina päähenkilöinä ihmisten jäädessä statistien rooleihin. Urban Suburban Apparelin *One Love* -tuotteiden kuvastossa, jossa viher-kelta-punaraitaisen taustan päälle kirjoitettuun tekstiin yhdistetään tassu- ja pitbull -logot, hyödynnetään historiallisesti ja kulttuurisesti spesifejä merkityksiä tavalla, joka jakanee reaktioita vastaanottajien keskuudessa. Viesti on kuitenkin selvä: myös ei-ihmiseläimet, tai ainakin pitbull-tyyppiset koirat, tulisi lukea osaksi universaalia rajat ylittävän rakkauden ja kunnioituksen diskurssia.

5.2 Ihmisen ja koiran välistä rajaa rikkomassa – koiravaatteet ja koiriin liittyvät käytännöt tapana purkaa ihmis-eläin-hierarkiaa

Kuten tutkielmani johdannossa kirjoitin, ovat koirien pukemiskäytännöt omiaan herättämään paheksuntaa ja tuottamaan tulkintoja koiran objektivoinnista, arvon alentamisesta tai ”sairaasta inhimillistämisestä” (ks. myös Vänskä 2014, 264). Koirien pukemiskäytäntöihin liittyvää inhimillistämistä ei toki ole syytä kieltää, mutta olen tutkielmassani kiinnostunut selvittämään, onko kyseinen toiminta välttämättä negatiivista ja kenen/mistä näkökulmasta tarkasteltuna. Osallistuuko ihminen ostaessaan ja käyttäessään Urban Suburban Apparelin tai Mustin ja Mirrin koiravaatteita väistämättä koiran objektivointiin ja alistamiseen ja mitkä ovat kyseisen toiminnan implikaatiot kyseessä oleville koirille ja koiralle lajina?

Jo syytös antropomorfismista paljastaa ihmisen ja ei-ihmisen välisen dualismin. Eläin on jotain, mitä ihminen ei ole ja jos eläimessä nähdään ihmismäisiä piirteitä, tulkitaan se helposti eläimen negatiiviseksi inhimillistämiseksi. Bernard E. Rollin (2013, 48) määrittelee inhimillistämisen tarkoittavan eläimiin suhtautumista ylipäättään mentaalaisia tiloja omaavina olentoina, jolloin inhimillistämisen vastakohtana voidaan pitää ajatusta eläimistä olentoina, joilla ei ole mentaalaisia tiloja lainkaan. Aaltola (2013, 26) puolestaan kuvaa antropomorfismia ihmismäisten piirteiden näkemisenä muissa eläimissä, joka voi olla joko positiivista tai negatiivista riippuen siitä, onko pyrkimyksenä tunnistaa todellisia yhtäläisyyksiä ihmisten ja ei-ihmiseläinten välillä vai ainoastaan projisoida inhimillisiä piirteitä toisiin eläimiin.¹¹ Blogissaan Aaltola (2015) kirjoittaa ”söpöjen eläinten, söpöistettyjen ja inhimillistettyjen hahmojen” olevan tabu-eläimiä, joiden avulla huomio voidaan siirtää pois moraalisisista ongelmista. Aaltolan (2015) tulkinnan mukaan antropomorfismi mahdollistaa kaksinaismoralismin, jossa ihminen voi esimerkiksi ”[kohtelemalla] koiraa kuin pientä ihmistä” sulkea silmänsä oman eläinsuhteensa väkivaltaisilta piirteiltä. Fudge (2014, 269) puolestaan esittää, että antropomorfismi pitää sisällään uhan jättää huomiotta eri lajien erityiset tavat olla yhteydessä maailmaan, ja samalla kenties priorisoi ihmiskokemuksen.

Eläinten inhimillistämisen kritiikki voi toisaalta myös päätyä vahvistamaan eläinten toiseuttamista ja ehkä korostamaan nimenomaan ihmisen toimijuutta ja tulkintoja, vaikka pyrkimys olisikin ihmisen toiminnan kriittiseen tarkasteluun. Tästä esimerkkinä ja eräänlaisena inhimillistämisen vastakohtana voidaan tarkastella eläinten ”lajillistamista”. Heather Hillsburg (2010, 34) kritisoi Martha Nussbaumin (2006) toimintavalmiuksien teorian eläineettistä laajennusta kodeissa asuvien lemmikkikoirien kontekstissa ja toteaa, että asettaessaan lajin ja lajin jäsenyyden (tai koirarodun ja koirarodun jäsenyyden) eettisen toiminnan kriteeriksi Nussbaumin teoria perustuu ryhmänormeille ja -käyttäytymisille jättäen huomiotta mahdollisuuden, että eläin voisi valita käyttäytyä tavoilla, jotka jäävät näiden parametrien ulkopuolelle. Jos koirien pukemisen tulkitaan olevan vastoin koiran lajityypillisiä ja lajinormatiivisiksi ymmärrettyjä tarpeita ja mieltymyksiä, voidaan koirien pukemisen tästä lajia ensisijaistavasta näkökulmasta tarkasteltuna tulkita rikkovan koiran lajityypillisiä oikeuksia ja oikeutta ”arvokkaaseen elämään” (ks. Nussbaum 2006, 365, 350).

¹¹ Aaltola (2013, 26) huomauttaa osuvasti, että tapauksissa, joissa antropomorfismi viittaa ihmismäisten piirteiden todelliseen tunnistamiseen eläimissä, voidaan termin väittää olevan perusteeton, sillä yhtä hyvin voitaisiin puhua vaikkapa ”koirallistamisesta”.

Kyseisen kaltainen tulkinta jättää kuitenkin koiran yksilöllisyyden ja monitulkintaisuuden näkymättömiin, asettaa koiran identiteetin lajin jäsenenä koiran yksilöllisten mieltymysten ja tarpeiden edelle (vrt. Hillsburg 2010, 38–9), eikä ota huomioon koiran mahdollisuutta kommunikoida yksilöllisesti omia tarpeitaan ja mieltymyksiään ihmiselleen, saati ihmisen kykyä tulkita koiraansa. Esimerkkini tuskin tekee täyttä oikeutta Nussbaumin (2006) teoretisoinnille, mutta jos tutkielmani johdannossa mainitsemani Tara-koira jäisi lajinsa tähden talvella vaille takkia, niin väitänpä, että kylmä tulisi.

Vaikka koirien inhimillistämistä ei voida pitää yksiselitteisesti ongelmattomana käytäntönä, väittäisin silti, että tarkastelemillani ja inhimillistäviksi ymmärtämilläni koiravaatteilla ja koirien pukemiskäytännöillä on todennäköisesti enemmän positiivisia kuin negatiivisia vaikutuksia niiden koira-eläinten elämiin, joihin kyseisiä käytäntöjä kohdistetaan ja jotka tuotteita käyttävät. Pitbulleihin kohdistuneen vainon voidaan tulkita perustuvan pelolle, ennakkoluuloille ja virheellisille uskomuksille, joita Urban Suburban Apparel pyrkii tulkintani mukaan huumorin, positiivisen näkyvyyden ja koirien ”vauvuuttamisen” keinoin liennyttämään. Urban Suburban Apparelin mainoskuvissa esiintyvät pitbullit eivät kuitenkaan ole mitään Disneyn piirroshahmoja (ks. Aaltola 2015), vaan nimenomaan oikeita, ”aktuaalisia” ja ”eläviä” olentoja ja kyseisten koirien historia osoittaa niiden elämiin vaikuttavan hyvinkin konkreettisesti sen, minkälainen kuva niistä yleisölle piiryy. Tuodessaan positiivista näkyvyyttä parjatulle ”koirarodulle” ja tuottaessaan pitbulleista kuvaa entistä vaarattomampina ja viattomampina olentoina Urban Suburban Apparelin tuotteet edesauttavat pitbullien aseman ja samalla olojen paranemista. Jos pitbullit ymmärrettäisiin enemmän leppoisina perheenjäseninä kuin vaarallisina ja rikollisina tappelijoina, ei niitä ehkä hankittaisi väkivaltaisiin tarkoitukseen, eikä niitä pyrittäisi lainsäädännön keinoin rajoittamaan.

Mustin ja Mirrin kohdalla tulkitsemisen yritysten tuotteita käyttävien koirien kuuluvan länsimaisen ihmisen lemmikkeinä jo lähtökohtaisesti etuoikeutettuun joukkoon verrattuna suurimpaan osaan ei-ihmislajeista, valtaosaan koirista ja kulutusmahdollisuuksiensa puolesta myös suureen osaan ihmisistä (ks. Fudge 2008, 15; Vänskä 2014, 266) ja tätä asemaa tulkitsemisen yrityksen välittämien kulutuskäytäntöjen entisestään vahvistavan. Mustin ja Mirrin koiravaatteissa ihmisenkaltaistaminen on erityisen vahvasti läsnä ulkoilu-, vai pitäisikö sanoa urheiluvaatteissa, kuten *Hurta Slush Combat haalari*, *Rukka Protect haalari* tai *Rukka Blizzard toppatakki*, joiden

käyttöä yritys perustelee tuotteiden tarpeellisuudella ja käyttömukavuudella (2016c) ja joiden värit, materiaalit ja kuosit muistuttavat urheiluliikkeiden ihmisille tarjoamaa muotia. *Rukka Protect sukat* voisi nopealla vilkaisulla sekoittaa lasten kumisaappaisiin, eivätkä esimerkiksi *Rukka Stream Polka Dots sadetakit* poikkea ihmisten sadevaatemuodista muuten kuin koiramaisen mallinsa puolesta. Mustin ja Mirrin koiraneuleet, kuten *Basic Diamonds* ja *Basic Lovely -villapaidat* tai *Basic neulehuppari lumihiutale*, ovat neuloksineen ja kirjontoineen kuin suoraan ihmisten neulemalleja sisältävästä käsityölehdestä.

Mustin ja Mirrin tarjoamat perustelut koiravaatteiden hankinnalle ovat pitkälti vastaavia kuin ihmisille suunnatuilla vaatemarkkinoilla. Todetessaan verkkosivustollaan (Musti ja Mirri 2016c) koiravaatteiden olevan mukavia, koiralle tarpeellisia ja muutakin kuin ”pelkkää koreilua” tulee Musti ja Mirri epäsuorasti sallineeksi koiralle myös vaatteilla koreilun. Ihmiselle Mustin ja Mirrin tuotteet tarjoavat mahdollisuuden toteuttaa kuluttamiseen liittyviä mielihalujaan, nauttia kuluttamisesta lemmikin kanssa ja lemmikkiä varten (ks. Kylkilahti & al. 2016, 128–9) ja ehkä vahvistaa kokemustaan itsestään kelvollisena lemmikin omistajana (ks. Kylkilahti et al., 2 [Simányi 2014]) tai jonkinlaisena koiran vanhempana (ks. Vänskä 2014, 270). Samalla tuotteiden ja niiden käytön voidaan tulkita vahvistavan koiran asemaa perheen jäsenenä sekä tuottavan kuvaa koirasta, ei niinkään kulutusobjektina, vaan pikemminkin kuluttajana, jolla on oikeuksia (vrt. emt., 266, 270).

Urban Suburban Apparelin ja Mustin ja Mirrin verkkosivustojen perusteella voidaan todeta, että yritysten tuotteet ja niihin liittyvät kulutusvalinnat ja -käytännöt tuottavat *ihmisenkaltaistamisen avulla* kuvaa koirasta aiempaa arvokkaampana olentona, jota on tärkeää kohdella hyvin. Antropomorfismi ei olekaan synonyymi antroposentrismille eli maailmankuvalle, jossa ”todellisuutta määritetään ja arvotetaan ensisijaistamalla ihminen” (Aaltola 2013, 26). Edellä esittämäni näkökulma antaa aiheen kysyä, voisiko inhimillistäminen joissain tapauksissa kertoa pyrkimyksestä taistella ihmiskeskeisyyttä vastaan.

Vaikka koiria tarkastelemillani verkkosivustoilla inhimillistetään, ei koirien koiruutta pyritä kieltämään ja esimerkiksi Musti ja Mirri (2016c) ottaa asuissaan huomioon ihmisten lemmikkeinä elävien koirien ja niiden elämien erityispiirteitä kuten erilaisten koirien turkkien ominaisuudet ja

tilanteet, joissa koira voi joutua odottelemaan ihmistään kylmässä autossa. Vakiintuneita käsityksiä koiran koiruudesta, tai ehkä ennen kaikkea ”eläimyydestä”, ja tähän liittyen myös ihmisen ihmisyydestä kuitenkin haastetaan esittämällä koira ihmismäisempänä olentona. Koiran objektivoinnin sijaan tulkitsemisen tarkastelemieni tuotteiden ja käytäntöjen ensisijaisesti huokoistavan rajaa ihmisen ja ei-ihmisen välillä ottaessaan koirat mukaan perinteisesti ihmiserytyiseksi miellettyyn toimintaan ja tuottaessaan kuvaa vaatteiden tarpeellisuudesta koiralle ja koiran oikeudesta niihin. Näin ollen kyseisten lajien jäsenyys kiinteinä ja etukäteen tarkkarajaisesti määriteltyinä subjektipoisioina suhteessa toisiinsa asetetaan yritysten tuotteissa, kuvastoissa sekä niiden välittämässä käytännössä neuvottelun kohteeksi. Koiravaatteiden voidaan ihmisenkaltaistamalla koira tulkitseä esittävän koiran ja ihmisen enemmän toistensa kaltaisina olentoina ja näin ollen osoittavan sekä koiran että ihmisen kategorioiden rakentuneisuuden.

Tulkinnassani puettu koira haastaa ei-ihmisyyden vastakohtana määrittävää ihmisyyttä (ks. Aaltola 2013, 12) ja tästä näkökulmasta onkin mielenkiintoisena pohtia, miten ajatus suhteutuu luvun alussa ja tutkielmani johdannossa mainitsemini näkemyksiin koirien pukemisen implikaatioista. Voisiko vahvojen reaktioiden taustalla tässäkin tapauksessa vaikuttaa pelko ihmisen ja ei-ihmisen välisen rajan hämärtymisestä (vrt. Blaise 2013, 384)? Suhteessa koirien pukemista paheksuviin tulkintoihin, on mahdollista pohtia, tuleeko puettu ja ihmisen kaltainen koirahahmo ”liian lähelle” pakottaen ihmisen kohtaamaan oman toimintansa mielivaltaisuuden ja irrationaalisuuden ja ehkä tarkastelemaan kriittisesti omaa kuluttamistaan.

Samalla kun Urban Suburban Apparelin ja Mustin ja Mirrin tuotteet ja yritysten välittämät kulutuskäytännöt normalisoivat kuvaa koirasta arvokkaana ja ihmisen kaltaisena olentona, normalisoivat ne myös koiriin liittyvää kuluttamista. Itse pitäisin ensisijaisen tärkeänä tarkastella kriittisesti ihmisen taipumusta muodostaa suhde muuhun maailmaan ja lajeihin kuluttamisen kautta, koirien inhimillistämisen problematisoinnin sijaan. Mikäli halutaan kritisoida nimenomaan kuluttamista, olisi tärkeää pohtia kysymyksen muotoilua, ettei sorruttaisi spesismiin. Koiriin liittyvän kuluttamisen paheksumisen ja asettamisen kyseenalaiseksi riippumatta siihen liittyvistä koiran kannalta mahdollisesti positiivisista vaikutuksista voidaan tulkitseä uusintavan ihmiskeskeistä maailmankuvaa, jossa kuluttaminen ja luonnonvarojen holtitonkin käyttö nähdään ihmisen etuoikeutena.

Tulkintani mukaan tarkastelemani koiravaatteet ja niihin liittyvät koirien pukemiskäytännöt ovat jännitteisessä suhteessa posthumanistiseen ajatteluun liittyvien pyrkimysten kanssa, joista yhtenä on löytää tapoja purkaa ihmisen ja muiden lajien välistä hierarkiaa (Lummaa & Rojola 2014, 14). Kuten jo yllä kirjoitin, tulkitsen kyseisten tuotteiden ja käytäntöjen laittavan rajan ihmisen ja ei-ihmisen välillä liikkeelle ja osan Urban Suburban Apparelin vaatteisiin painetuista iskulauseista, kuten ihmisten tuotteissa esiintyvät ”I Am my Pet’s Paparazzi” ja ”I love my Dog More than Most People” tai koirien vaatteisiin painettu ”Smarter than Most People”, voidaan jopa tulkita pyrkivän kääntämään lajihierarkiaa päinvastaiseksi. Linjassa nykyisen posthumanistisen teoretisoinnin kanssa voitaisiin kyseisten tuotteiden avulla tulkita reagoitavan niihin ongelmiin, joita ihmisen suunnaton ”luottamus omiin lajinomaisiin kykyihinsä ja taitoihinsa sekä taipumus asettua muiden olentojen tarpeiden yläpuolelle on tuottanut” (Lummaa & Rojola 2014, 13). Koiriin liittyvän kuluttamisen on mahdollista ajatella poistavan ihmisen toiminnan autonomisesta ja automaattisesta keskiöstä (ks. esim. Kylkilahti et al. 2016, 128–9). Toisaalta voidaan kysyä, pitääkö koirasta tulla ihminen saadakseen osakseen arvostusta. Inhimillistämisen oletusarvoisesti koiralle tuoman ”lisäarvon” voidaan tulkita jälleen kerran nostavan ihmisen jalustalle ja näin antavan uuden syyn pohtia kriittisesti ihmisen ymmärrystä itsestään arvon mittana (ks. Aaltola 2013, 16).

Urban Suburban Apparelin koirille ja ihmisille suunnatut vaatteet mahdollistavat tilanteen, jossa koira ja koiran ihminen lähtevät lenkille samankaltaisiin vaatteisiin, esimerkiksi *Don’t Bully My Breed* -paitoihin, pukeutuneina. Ensisijaisesti lemmikkituotteita tarjoavan Mustin ja Mirrin valikoimasta ei juuri löydy vaatteita ihmisille, mutta muutamia ihmisille suunnattuja vaatteita, kuten *Pro Dog by Rukka Training liivi musta*, löytyy. Vastaavasti koirille on tarjolla esimerkiksi *Rukka Protect haalari musta*, jolloin koiran ja ihmisen on myös Mustin ja Mirrin kontekstissa ainakin teoriassa mahdollista harrastaa ja ulkoilla yhdessä sommistautuneina samankaltaisiin vaatteisiin, kuin pariskunnat tuulipuvuissa konsanaan.

5.3 Risteäviä eroja ja lajienvälisiä identiteettejä koira-ihmis-koiravaate-sommitelmissa

Koirien asustamista ihmisten kanssa samankaltaisiin vaatteisiin, kuten koirien asustamista ylipäättään, voidaan tulkita ihmisen minän jatkeisuuden kautta: koska ihminen kokee omistavansa lemmikkikoiraansa, kokee hän koiran myös osaksi itseään, jolloin lemmikkiin kuluttamisessa olisi

kyse ihmisen oman identiteetin rakentamisesta (vrt. Belk 1988). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna koiravaatteet ja koiriin liittyvä kuluttaminen näyttäytyvät ihmisen identiteetin rakennuspalikoina ja puetun koiran rooli näyttäisi tyypistyvän ihmisen asusteeksi. Tämä lienee (se objektivoina) osa totuutta, mutta kuten jo edellisessä luvussa nostin esiin, tulkitsen koirien pukemiseen liittyvän myös toisenlaisia merkityksiä ja siinä olevan kyse muustakin kuin yksilökuluttajan itseilmaisusta tai minän esittämisestä (vrt. Warde 2015, 126).

Identiteetin käsite nousee kuitenkin pinnalle tarkasteltaessa koiriin liittyvää kulutusilmiötä. Kuten olen jo luvussa 4 tuonut ilmi, ovat koira(rotu)historiat muotoutuneet yhteydessä ja limittäin erilaisten inhimillisten luokkaan, maantieteelliseen sijaintiin ja sukupuoleen liittyvien luokittelujen kanssa, jotka ovat puolestaan keskeisiä analyysiyksiköitä identiteetin kysymysten nykyisessä intersektionaalisessa feministisessä tarkastelussa (Rossi 2008, 30). Tulkintani mukaan koirien ja niiden identiteettien rakentuminen (ja rakentaminen) aineistoni kontekstissa tapahtuu vastaavasti suhteessa erilaisiin ihmisidentiteeteille tyypillisiin pidettyihin kulttuurisiin kategorioihin ja kuten luvussa 5.1 nostin esiin, voidaan Urban Suburban Apparelin pitbull-kuvan ymmärtää rakentuvan vuorovaikutuksessa myös ”rodun” sekä kansalaisuuden kategorioihin liittyvien ymmärrysten kanssa. Muuntamalla niitä merkityksiä, joita koirien omistajiin ja ihmisten heille attribuoiimiin kulttuurisiin kategorioihin liitetään, voivat koirien identiteetteihin liitetyt merkitykset muokata myös ymmärryksiä koirien omistajista (vrt. Weaver 2013, 696) ja heidän identiteeteistään.

Luokan kategorian tarkastelu tulee tietysti kysymykseen jo tarkasteltaessa tuotteiden hintoja. Esimerkiksi Mustin ja Mirrin tarjoamien koirien toppa- ja sadetakkienn hinnat pyörivät 30–40 euron kieppeillä ja Urban Suburban Apparelin koirien klassikkovaatteen *Don't Bully My Breed* -hupparin hinta on tutkielmani kirjoitushetkellä 30 dollaria. Tuotteiden hinnat ovat lähellä laadukkaampina pidettyjen lastenvaatteiden hintoja ja niitä voidaan tulkita kohdennettavan ehkä ensisijaisesti keskiluokkaisille kuluttajille.

Toinen aineistosta selkeäpiirteisenä esiin nouseva muuttuja on sukupuoli. Mustin ja Mirrin tuotteita ei ole verkkomyyntisivustolla (2016c) eritelty sukupuolen mukaan ja ainoat suoraan sukupuolitetut tuotteet analyysijaksoni aikana ovat alushousunomaiset, naaraille juoksuajalle ja uroksille esimerkiksi sisätiloissa tapahtuvan ”merkkailun” varalle tarkoitettut *Hurttu nartunsuoja* ja *Hurttu*

Outdoors Fellow urossuoja. Urban Suburban Apparelin koiravaatteita ei myöskään ole lähtökohtaisesti tarjolla erikseen uros- ja naaraskoirille, mutta yrityksen verkkosivuston ihmisasiakkaat on eritelty miehiin ja naisiin huolimatta siitä, että suuri osa ihmisille tarkoitetuista tuotteista on nimetty ”unisex”-tuotteiksi ja että kyseiset tuotteet on luokiteltu myös tuotekuvausten kuten ”t-paidat”, ”takit” tai ”topit” alle. Ihmisiä sukupuolitetaan edelleen tarjoamalla naisille lähtökohtaisesti laajempaa värivalikoimaa.

Selkeää, vaikkakin epäsuoraa, koirien sukupuolittamista tapahtuu tulkintani mukaan kuitenkin sekä Mustin ja Mirrin että Urban Suburban Apparelin verkkomyyntisivustoilla huomattavassa määrin. Lienee ilmeistä, että Urban Suburban Apparelin ”Angel”, ”Prince” ja ”Princess” -printeillä varustetut koiravaatteet pitävät sisällään oletuksen käyttäjänsä sukupuolesta. Lisäksi molempien tarkastelemieni yritysten tuotteita on koodattu sukupuolittavalla tavalla värein, ja esimerkiksi Mustin ja Mirrin koiraneuleita ja -villapaitoja myös kuvioinnein. Feminiinisiksi ymmärrettävät vaaleanpunainen tai ”pinkki”/punainen (ks. Rossi 2003, 44) ovat Mustin ja Mirrin tyypillisimpiä väri vaihtoehtoja mustalle tai maskuliinisiksi tulkittavissa oleville siniselle/vihreälle (ks. emt., 44). Tästä esimerkkinä käyvät vaikkapa *Rukka Sport School colleget*, joita on tarjolla ainoastaan vaaleansinisenä ja pinkkinä. Kuvassa 2 näkyvää *Basic neule pöllöä* on puolestaan tarjolla ainoastaan vaaleanpunaisella ja keltaisella pohjavärillä, kun taas *Basic neulehuppari pääkallo* on mustavalkoinen. Urban Suburban Apparelin vaatteiden väriskaala on useiden tuotteiden kohdalla kohtalaisen laaja, mutta monia tuotteita on tarjolla mustan ja harmaan lisäksi ainoastaan sinisen ja punaisen eri sävyissä. Mustaa ja harmaata lukuun ottamatta punaisen ja sinisen eri sävyt ovat huomattavasti muita värejä paremmin edustettuina myös yrityksen Instagram-tilin kuvissa. Tulkitsen punaisen ja sinisen/vihreän eri sävyjen toistuvaa tarjoamista ainoana väri vaihtoehtoina samojen tuotteiden kohdalla tapana tehdä ihmiskuluttajalle mahdolliseksi valita tuotteita koiralleen koiran sukupuolen perusteella.

Koska koiran kannalta ei oletusarvoisesti ole olennaista, minkä värinen hänen vaatteensa on, tulkitsen koiravaatteiden sukupuolijärjestelmän mukaisen tuotteistamisen kertovan sukupuolen kategoriaan liittyvän eronteon tärkeydestä nimenomaan ihmiselle (vrt. Blaise 2013, 390). Aineistoni valossa voidaan sukupuolen kategorian tulkita olevan ihmislajille olennainen jopa siinä määrin, että koiran normia tukeva sukupuolittaminen näyttäytyy keinona inhimillistää koira

entisestään tai tapana tehdä koirasta yksilöä, koiratyttöä tai -poikaa.

Verkkoaineistossani esiintyvien koiravaatteiden voidaan tulkita värein, mallein, tekstein ja kuosein materialisoivan sukupuoleen, lajiin, luokkaan, kansalaisuuteen ja (koira)rotuun liittyviä oletuksia, diskursseja ja normeja, joiden voidaan näin tulkita koiravaatteissa ja niiden käytössä risteävän. Materialisoidessaan diskursseja ja normeja voidaan koiravaatteiden tulkita myös tuottavan niitä. Koiriin liittyvän kulutuskulttuurin välityksellä ihmisen on mahdollista tuottaa koiransa sukupuolta ja sukupuolinormeja, ei ainoastaan nimeämällä, vaan myös pukemalla koira sukupuolittavalla tavalla ja kenties reagoimalla ”tyttö-” ja ”poikakoiriin” eri tavoin. Näin tehdessään ihminen osallistuu sukupuolinormien muokkaukseen yhdessä puetun koiransa kanssa (Blaise 2013, 390). Koska kuluttajien ei voida automaattisesti tulkita toimivan ja tekevän kulutusvalintojaan ja tulkintojaan markkinoiden heille tarjoaman ”hallitsevan koodin” varassa, voi ihminen kulutusvalinnoillaan myös haastaa näitä normeja ja kapinoida niitä vastaan (Rossi 2003, 15; Askegaard & Linnet 2011, 388–9), tässä tapauksessa esimerkiksi pukemalla ja asustamalla koira sukupuolinormin vastaisesti.

Aineistoni puitteissa voidaan myös koiravaatteet ymmärtää tekijöiksi lajienvälisessä identiteettityössä. Mustin ja Mirrin ja Urban Suburban Apparelin koiravaatteiden voidaan ajatella vaikuttavan siihen, miten puetun koiran, mutta myös koiran kanssa liikkuvan ihmisen lajia, (koira)rotua, sukupuolta ja luokkaa luetaan. Jos kuluttaminen, kuten ehkä myös muoti, ymmärretään kulttuurisesti lähtökohtaisesti feminiiniseksi toiminnaksi (Cronin 2000, 2 [Bowlby 1985, 1993]), on mahdollista, että myös puetun koiran kanssa liikkuvaan ihmiseen liitetään hanakammin kyseinen määre. Lisäksi esimerkiksi Urban Suburban Apparelin ”I’m a Lover Not a Biter” -tekstillä varustettuun vaaleanpunaiseen huppariin puetun pitbullin kanssa esiintyvä henkilö antanee koiran lisäksi myös itsestään ”feminiinisemmän” ja ”kesymmän” kuvan, jolloin hänen voidaan ajatella henkilöstä riippuen representoivan vaikkapa joillekin pitbull-kulttuureille tyypillisistä maskuliinisuuden esityksistä poikkeavaa maskuliinisuutta. Täten koiriin liittyvän kulutustoiminnan välityksellä voidaan kuluttajalle tulkita avautuvan uusia tapoja ilmaista sukupuoltaan ja muita identiteettinsä puolia. Koska lajiin, (koira)rotuun, sukupuoleen ja luokkaan liittyvät kamppailut materialisoituvat ja risteävät koiravaatteissa, voidaan koiravaatteiden ja niiden käytön koiran ja ihmisen yhteistyössä näin tulkita luovan myös edellytyksiä erityisille

kokemuksille kyseisistä kategorioista ja niiden risteymistä (vrt. Weaver 2013, 690–1).

Kirjoittaessani koirien identiteeteistä muotoutuvina suhteessa inhimillisiin luokittelukäytäntöihin tulen osaltani väistämättä toistaneeksi ihmiskeskeistä maailmankuvaa, sillä lajin, luokan, sukupuolen ja (koira)rodun kategoriat ovat jaotteluja, joita koiran ei voida olettaa tunnistavan, sellaisinaan kokevan tai tietoisesti haastavan, vaikka ne ihmisten muuttuvien tulkintojen kautta muokkaavatkin koiran biologiaa ja kokemusmaailmaa (vrt. Weaver 2013, 704). Pysin tulkinallani paikkaamaan lähestymistapaani liittyviä ihmiskeskeisyyden ongelmia. Aineistoni antaa tukea ajatukselle, että koirien ja ihmisten identiteetit eivät rakennu ja muokkaudu irrallaan toisistaan, vaan pikemminkin suhteessa toisiinsa ja vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, toisin sanoen osana koira-ihmis-yhteisöjä ja niiden sosiaalisia suhteita ja käytäntöjä. Tämä puolestaan viittaa koiran vaikutukseen ihmis-ei-ihmis-sommitelmassa, jonka osana tulkitseen myös inhimillisen identiteettityön koiriin liittyvän kulutuskulttuurin piirissä tapahtuvan.

Tutkielmani posthumanistisessa viitekehyksessä tulkitseen erilaisten eron kategorioiden yhteenkietoutumisen kertovan siitä, miten koirat ja ihmiset eivät ole yksin maailmassa, vaan ovat kehoineen ja elämineen kietoutuneina toisiinsa monimutkaisissa ja alati muuttuvissa vallan ja väkivallan, mutta kuten seuraavassa luvussa pyrin havainnollistamaan, myös rakkauden värittämissä suhdeverkostoissa. Haraway (2008b, 18) kirjoittaa lajien ”löyhkäävän” rodulta ja sukupuolelta ja kehottaa lajien kohdatessa pyrkimään tämän perinnön purkamiseen ja parempien ”kumppanuuden solmujen” muodostamiseen ”erojen sisällä ja läpi”. Vaikka myös koiravaatteet haiskahtavat vallalta ja kategorisoinneilta, tulkitseen niiden toisaalta tarjoavan mahdollisuuden myös toisenlaiseen vuorovaikutukseen; sellaiseen, jossa huomio kohdentuu sekä lajien välisiin eroavaisuuksiin että samankaltaisuuteen ja joka voi osaltaan ohjata osoittamaan ja kokemaan lajien välistä läheisyyttä, hellyyttä ja rakkautta.

5.4 Rakkaus ja toimijuus ihmis-ei-ihmis-sommitelmissa

Merkkejä lajienvälisestä rakkaudesta on luettavissa kauttaaltaan tarkastelemastani aineistosta. Jos Mustin ja Mirrin toimitusjohtaja Mika Sutiseen on uskominen, on se läsnä jo Mustin ja Mirrin työntekijöiden työmotivaatiossa (Lyytinen 2016). Urban Suburban Apparel puolestaan markkinoi

tuotteitaan ”ihmisille, jotka rakastavat koiria” (Urban Suburban Apparel 2016), minkä lisäksi tuntuu loogiselta ajatella yrityksen toiminnan taustalla vaikuttavan ainakin jonkinasteisen emotionaalisen sitoumuksen pitbull-koiriin. Fudge (2008, 16) tulkitseekin lemmikin omistajuuden jo itsessään perustuvan lajien rajat ylittävän rakkauden oletukselle – ajatukselle siitä, että ihmisellä voi olla aidosti merkityksellinen tunneside ei-ihmisolennon kanssa.

Representaatioiden tasolla koirien ja ihmisten välistä rakkautta tuotetaan Urban Suburban Apparelin tuotteissa paikoin hyvinkin suoraviivaisesti. Ihmisille on tarjolla vaatteita, joihin on painettuna slogan ”I Work Hard so my Dog Can Have a Better Life”, mikä luo miellelyhtymiä ihmisten perhesuhteisiin ja niissä vallitseviin tunne- ja valta-asetelmiin. Rakkaus sellaisena kuin se ihmisten välisissä popularisoiduissa romanttisissa rakkaussuhteiden representaatioissa usein esitetään on myös läsnä, kuten ihmisten vaatteisiin painettu iskulause ”A Dog Is for Life” antaa ymmärtää. Tässä lajienvälisessä rakkaussuhteessa koiria kuvataan rakastajiksi, kuten ”Pitbulls are Lovers” -iskulause tietää kertoa, jotka rikollisen tavoin ”varastavat ihmisen sydämen”. Ihmiset puolestaan määritetään rakkauden kohteena olevan kollektiivin kautta: tarjoamalla ”Apparel for People Who Love Dogs”. Romantisoitua kuvaa ihmisen ja koiran välisistä suhteista tuottavat osaltaan myös @ursubin Instagram-kuvat, joissa koira ja ihminen istuvat painautuneina toisiinsa samanlaisiin, mutta erivärisiin huppareihin puettuina. Kuva ei kuitenkaan ole ainoastaan romantsoitu, sillä @ursubin otoksissa esiintyvät mallien sijaan ketkä tahansa yrityksen tuotteita käyttävät koirat ja ihmiset. Näin ollen tulkitsemisen yrityksen Instagram-kuvien kertovan kuvien koirien ja ihmisten läheisyydestä myös materiaalisessa ja eleyssä maailmassa.

Osa Urban Suburban Apparelin tuotteista tuntuisi tukevan ajatusta koiriin liittyvästä kuluttamisesta eräänlaisena lajienvälisen rakkauden tai ainakin sen ilmaisun muotona. Mustin ja Mirrin tuotteista rakkaus ei ole luettavissa yhtä suoraviivaisesti. Kuitenkin myös Mustin ja Mirrin koiravaatteiden markkinoinnin voidaan tulkita perustuvan oletukselle siitä, että ihminen välittää lemmikistään ja tahtoo pitää siitä huolta. Yrityksen verkkomyyntisivustolla ohjeistetaan ihmistä valitsemaan koiran vaatteet koiran ”mukavuutta ja hyvinvointia” ajatellen ja koiralle sopivan vaateen valinta kehoitetaan tekemään erilaisten koiraturkkien ”lämpö- ja suojaominaisuuksien” ja koiran harrastusten perusteella (Musti ja Mirri 2016c). Verkkosivuston mukaan ihmisen on näin mahdollista ”helpottaa koiran oloa” ja esimerkiksi pitää paleleva koira lämpimänä. Se, minkälainen

”koiravanhempi” ihmisestä tulee, ei yrityksen markkinoinnissa näin ollen rakennu ainoastaan ihmisen suhteessa lemmikkikoiraan, vaan myös Mustin ja Mirrin tarjoamiin koiravaatteisiin, joista koiran hyvinvointi esitetään riippuvaisena. Täten tarkastelemieni koiriin liittyvien kulutus- ja pukemiskäytäntöjen voidaan tulkita tarjoavan ihmiselle konkreettisia ja materiaalisia välineitä, joiden avulla huolehtia ja osoittaa välittävänsä koirastaan.

Tulkinnassani koiravaatteet eivät kuitenkaan ole ”vain” välineitä tai objekteja, joiden avulla ihminen voi osoittaa rakkautta (tai valtaa) suhteessa lemmikkikoiraansa, vaan toimijoita, jotka tekevät jotain (vrt. Bennett 2010, 21) ja osallistuvat aktiivisina osapuolina neuvotteluun ihmisen ja koiran suhteesta. Tulkintani mukaan aineistoni koiravaatteet tuottavat ihmisenkaltaistamalla ja yksilöimällä kuvaa koirasta olentona, josta on tärkeää pitää huolta. Ihmis-ei-ihmis-sommitelmissa toimivina affektiivisina aktanteina tulkitsen koiravaatteiden osaltaan mahdollistavan lajien välisen rakkauden ja huolenpidon osoittamisen sekä tuottavan ihmiselle, ja miksei koirallekin, erityisiä kokemuksia kyseessä olevasta rakkaudesta.

Puhe koirien ja ihmisten välisestä rakkaudesta voi herättää epämukavuutta ottaen huomioon koiran alisteisen aseman ja riippuvuuden ihmisestä. Ymmärryksiä kesyistä koirista omistajiensa pyyteettömän rakkauden lähteinä on kritisoitu muun muassa siksi, että ne asettavat koiran alttiiksi väärinkäytöksille ja väärinymmärryksille ilman, että ajattelun taustalla vaikuttaviin ideologioihin puututaan (ks. Hillsburg 2010, 35). Koirien omistajien ei kuitenkaan tarvitse toistaa käsityksiä koirista omaisuutena tai pyyteettömän rakkauden lähteinä, vaan he voivat ottaa koirien erityislaadun ja aseman perheenjäsenenä vakavasti, mikä Hillsburgin (2010, 36) mukaan tarkoittaa koirien kohtelemista rakkaudella, kunnioituksella ja kurilla kuten muitakin perheenjäseniä.

Hillsburgin (2013, 36) luonnehdinta kuvaa hyvin omia kokemuksiani lemmikkikoirieni Janen ja Karhun kanssa, sillä vaikka koirien kanssa oli usein hankalaa, eivätkä ne läheskään aina toimineet halutulla tavalla, ei tämä koskaan johtanut perheessämme keskusteluihin koirista luopumisesta, saati koirien fyysiseen rankaisemiseen. Oli selvää, että kyseessä olivat omanlaisensa olennot, joilla oli omia tarpeitaan, taipumuksiaan ja mielihalujaan ja jotka tästä huolimatta, tai ehkä juuri tästä syystä, olivat meille rakkaita. Omaan näkökulmaani nojaten en tietenkään voi väittää, että Jane ja Karhu olisivat kokeneet suhteemme kanssani (tai edes keskenään) samalla tavalla tai että he olisivat

tunteneet rakkautta minua tai muita perheenjäseniämme kohtaan. Sen sijaan voin omiin kokemuksiini nojaten todeta, että suhteessa, jonka jaoin Janen ja Karhun kanssa oli rakkautta ja että tämä elementti teki suhteestamme tasa-arvoisemman ja vastavuoroisemman kuin mitä se olisi rakkautta vailla ollut. Vastaavasti ajattelen, että tarkastelemani koira-ihmis-koiravaate-sommitelmat voivat sitoa elementtejä toisiinsa rakkaudella ilman, että sommitelman elementtien täytyy olla symmetrisessä suhteessa keskenään tai tuntea rakkautta rakastavan ihmisen kokemalla tai haluamalla tavalla.

Harawayn (2003, 16) mukaan joustavuus ja opportunisti ovat ”pelin henki” koiran ja ihmisen yhä jatkuvassa yhteisevoluutiossa. Opportunismista huolimatta myös Haraway (2003, 3) kertoo ”merkityksillisinä toisina toisilleen” ruumiillistavansa oman koiransa Cayenne Pepperin kanssa ”rakkaudeksi kutsuttua häijyä kehityksellistä tartuntaa”. Harawayn (1997b, 124) mukaan rakkaus onkin usein häiritsevää, ei koskaan viatonta, eikä yleensä vastavuoroista tavalla, jolla rakastajat toivovat sen olevan. Samoin se on aina partikulaarista, erityistä, ehdollista ja historiallisesti vaihtelevaa, eikä salli kenellekään viimeistä sanaa (emt., 124).

Myös koiran toimijuus sommitelmissa näyttyy riippuvuuden ja muutoksen kautta. Tulkitseen koiran toimijuuden olevan läsnä kauttaaltaan kaikessa tarkastelemassani kulutustoiminnassa, sillä ilman koiran ja ihmisen yhteenkietoutumista, yhteistyötä ja myös koiran vaikutusta koira-ihmis-sommitelmassa, ei olisi olemassa koiravaatetta, johon kuluttaa, saati koira ihmisen lemmikkinä, jonka tähden tai jota palvellen kuluttaa (vrt. Kylkilahti & al. 2016, 128). Koiravaatteen voidaan tulkita olevan koiran ja ihmisen yhteistyön ja kumppanuuden tulos, joka yhtäältä ilmentää kyseistä kumppanuutta ja toisaalta aktiivisesti tuottaa sitä. Tämä ei poista ihmisen toimijuutta, mutta asettaa sen vähemmän dominoivaan asemaan sommitelmassa, jossa toimijuus on jakaantuneena ontologisesti heterogeeniselle kentälle (Bennett 2010, 23; Deleuze & Guattari 1987, 90).

Despret'n (2013, 44) mukaan toimijuudessa ei ole kyse itsenäisyydestä, vaan huomio pitäisi kohdistaa niihin moniin tapoihin, joilla tarkasteltu olento on riippuvainen muista olennoista. Tarkasteltaessa aineistoni kontekstissa tekojen ja toiminnan kokonaisuutta ja ihmisten ja ei-ihmisasioiden yhteyttä voidaan todeta seuraavaa: Koirat ja koirakehot ovat muuntautuneet suhteessa ihmiseen ja koirien pastpresent-ruumiit toimivat konkreettisenä esimerkkinä paikasta,

figuurista tai sommitelmasta, jossa erilaiset kulttuuriset käsitykset ja odotukset sekä biologia kohtaavat ja jossa ”ruumiin ulkopuoliset tekijät muuntautuvat osaksi ruumiin biologiaa” (vrt. Landecker 2011, 178, viitattu lähteessä Warin 2015). Koirat ja ihmiset ovat muuntautuneet suhteessa toisiinsa ja muuntautuvat edelleen myös suhteessa kulutuskulttuuriin ja nykyisiin kulutuskäytäntöihin. Koiriin liittyvä kulutuskulttuuri sitoo koiran, ihmisen ja koiravaatteen toisiinsa materiaalis-semioottiseksi sommitelmaksi, joka on liikkeessä, mutta jonka suunta ei ole ihmisen yksin määrättävissä.

6. Lopuksi

Olen tutkielmassani paneutunut siihen, miten ihminen ymmärtää koiran kulttuurisesti ja mitä tarkastelemieni yritysten, Mustin ja Mirrin ja Urban Suburban Apparelin, koiravaatteet, niiden markkinointi ja niihin liittyvät kulutus- ja vaatetuskäytännöt kertovat koiran ja ihmisen välisestä suhteesta; minkälaista koirakuvaa ja koiruutta ja minkälaisia koira-ihmis-suhteita ne välittävät ja tuottavat. Suhteessa yksinkertaistavina ja koiraa objektivoivina kokemiini selitysmalleihin ja reaktioihin olen pyrkinyt selvittämään, missä määrin koiran voidaan tulkita harjoittavan ja harjoittaneen toimijuutta lajien välisen suhteen muotoutumisessa sellaiseksi, minkälaisena se tarkastelemieni yritysten välittämien mainostekstien, -kuvien, tuotteiden ja käytäntöjen valossa näyttäytyy. Lisäksi olen nostanut esiin kysymyksen siitä, voidaanko koiran toiminta ymmärtää koiran pyrkimyksenä parantaa asemaansa tai harjoittaa vastarintaa suhteessa lähtökohtaisesti alisteiseen asemaansa verrattuna ihmiseen.

Tutkielmassani käy ilmi, miten ihmisten ymmärrykset (tietyyntyyppisistä) koirista ja niiden ominaisuuksista vaikuttavat koirien, ja joissain tapauksissa myös koirien ihmisten, kohteluun, asemaan ja oloihin, jolloin sillä, minkälaista koirakuvaa tuotetaan, on eettistä, materiaalista ja poliittistakin merkitystä tarkastelemieni yritysten taloudellista pyrkimyksistä riippumatta. Koska käsitykset koirien ihmisistä ja ihmisten kokemukset itsestään rakentuvat tarkastelemani kulutuskulttuurin piirissä vuorovaikutteisessa suhteessa tarkastelemini tuotteisiin ja pukemis- ja kulutuskäytäntöihin sekä tuotettuun koirakuvaan, voidaan koirien ja ihmisten identiteettien ymmärtää rakentuvan lajien välisinä, osana ihmis-ei-ihmis-sommitelmia. Samalla koiriin liittyvät käsitykset muokkaavat ja tuottavat tietynlaisia koiria ja ihmisiä ja tapoja olla koira-ihmis-suhteissa.

Tutkielmani antaa osviittaa siihen, miten koiriin liittyvän kulutuskulttuurin avulla on mahdollista, myös strategisesti, vaikuttaa vallitsevaan koirakuvaan ja haastaa luokkien rajoja. Tulkinnassani koirien inhimillistäminen vaatteiden ja pukemiskäytäntöjen avulla näyttäytyy eräänä keskeisenä tapana, jolla ihmisen on mahdollista pyrkiä kamppailemaan toisen lajin edustajien aseman puolesta ja neuvotella ihmisen ja koiran välisestä suhteesta. Toisaalta pyrkimys parantaa koiran asemaa nimenomaan ihmisenkaltaistamalla koiraa kuvaa ja uusintaa ajatusta ihmisestä arvon mittana.

Tarkastelemani kulutuskulttuurin valossa ja tutkielmani posthumanistisessa teoreettisessa viitekehyksessä sekä koira että koiran ja ihmisen välinen suhde näyttäytyvät sommitelmina. Koira on erilaisten toisiaan muokkaavien ja tuottavien diskurssien, käytäntöjen, oletusten ja odotusten sekä materiaalistien objektien liikkeessä oleva kietoutunut sommitelma, jossa nykyhetki ja menneisyys sekä luonto ja kulttuuri kohtaavat. Koirien ja ihmisen väliset suhteet tapahtuvat vastaavasti vuorovaikutteisissa ihmis-ei-ihmis-sommitelmissa, joiden aktiivisina elementteinä koiralla ja ihmisellä on kyky vaikuttaa ja tulla vaikutetuiksi toisistaan, toisin sanoen harjoittaa toimijuutta ja muuttaa toisiaan. Ilman koiran aktiivista osallistumista koira-ihmis-sommitelmiin ei olisi koiriin liittyvää kulutuskulttuuria, jonka materiaalisena tuotoksena koiravaate edelleen sitoo koiraa ja ihmistä, myös affekteilla, toisiinsa.

Tutkielmani osoittaa, miten teoreettisilla ja metodologisilla valinnoilla – sillä miten tutkimuskysymys muotoillaan ja kontekstualisoidaan ja miten tutkimuksen kohteita lähestytään – voidaan vaikuttaa saatuihin tutkimustuloksiin. Irtisanoutumalla ihmiserityisyyteen nojaavista tulkinnoista ja lähestymällä koiran toimijuutta sommitelman käsitteen ja jakaantuneen toimijuuden näkökulmasta avautuu tutkielmassani mahdollisuus nähdä koiran osallisuus ja toimijuus toiminnassa, joka ensisilmäyksellä voi näyttäytyä puhtaasti inhimillisenä toimintana ihmistä varten. Näin ollen koen tutkimusprosessini kertovan myös jotain olennaista metodologian, etiikan ja ”todellisuuden” suhteesta: koska metodologia on se väline, jolla tutkija tutkimuskohteitaan lähestyy ja niihin tarttuu ja lopulta se tapa, jolla tutkija maailmaa ymmärtää, ei metodologiaa ole mahdollista ajatella etiikasta ja ontologiasta irrallaan. Tutkimuksesta ja tutkijasta tulee sitä, *miten* ajatellaan, lähestytään, tartutaan ja tutkitaan ja tutkimuksen kohteet näyttäytyvät tutkijalle ainoastaan siinä määrin, missä tutkija on valmis antamaan tutkimuksen kohteiden puhutella itseään.

Omalla kohdallani koen ajatteluni muuttuneen tutkimus- ja kirjoitusprosessini aikana: opin ymmärtämään toimijuutta itselleni uudella tavalla, minkä seurauksena olen päätenyt näkemään sommitelmia ja toimijuutta mitä yllättävämmissä paikoissa, olennoissa ja yhteyksissä. Oppimani nojalla näen koiran toiminnan tutkielmani kontekstissa olevan alkuperäisen intuitioni vastaisesti tulkittavissa myös koiran pyrkimyksiksi vastustaa alisteista asemaansa suhteessa ihmiseen ja harjoittaa vastarintaa. Koira on vuosituhansien saatossa solminut ihmisen kanssa yhä uusia kumppanuuden solmuja ja kulkenut ihmisen rinnalla kumppanilajina itse muuttuen ja ihmistä muokaten. Liittoutumalla ihmisen kanssa on koira jättäytynyt toisenlaisten sommitelmien ulkopuolelle. Koiran asettuminen koira-ihmis-sommitelmiin, jotka mahdollistavat ”parempien kumppanuuden solmujen” (Haraway 2008b, 18) solmimisen kertoo koiran kyvystä tuottaa vaikutusta tavalla, joka on saanut ihmisen toimimaan koiran puolesta ja on mahdollistanut ja mahdollistaa edelleen lajien välisen kehityksen vinoutuneita valta-asetelmia purkaen ja entistä eettisempään suuntaan.

Olen tutkielmassani keskittynyt koiriin, mistä syystä ihmisen suhde muihin lajeihin on jäänyt tekstissäni vähäiselle huomiolle. Kuten tutkielmani osoittaa, on koira elimellinen, merkityksellinen ja monella tapaa arvostettu osa länsimaisen ihmisen perhettä ja elämäntapaa. Koiran aktiivisuus koira-ihmis-suhteissa ja osallistuminen (ihmis)maailmaan valottaa koiran toimijuutta. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti paranna muiden ei-ihmislajien asemaa, saati edesauta ekologisesti kestävien sommitelmien syntyä. Osoittaessaan koiran vaikutuksen, merkityksen ja koiran toimijuuden maailmassa toivoisin tutkielmani kuitenkin lisäävän mielenkiintoa, arvostusta ja ymmärrystä myös muita lajeja kohtaan. Ihmisen ja muiden, myös ei-organisten, lajien välisen suhteen tarkasteleminen jakaantuneen toimijuuden näkökulmasta voisi auttaa edelleen ymmärtämään ihmisen moniasteista ja -tahoista riippuvuutta muista olennoista ja sitä, miten myös ihminen on jatkuvasti ja väistämättä erilaisten ei-ihmisoloiden vaikutuksen alaisena, usein tietämättäänkin. Toisaalta soisin tutkielmani ohjaavan pohtimaan koirien lisäksi myös muiden ei-ihmislajien toimijuutta ja merkitystä niissäkin ympäristöissä, joissa ihminen ei välttämättä ole yhtä aktiivisesti ja kiinteästi läsnä kuin lemmikkikoirien kontekstissa.

Ihmis-ei-ihmis-suhteiden ymmärtäminen tapahtuviksi sommitelmissa siirtää ihmisen pois tarkastelun keskiöstä, yhdeksi osapuoleksi muiden joukossa, ja ohjaa tarkastelemaan

kokonaisuuksia ja useita näkökulmia samanaikaisesti, jolloin kyseinen lähestymistapa voisi auttaa arvioimaan neutraalimmin myös ihmisen toiminnan vaikutuksia muihin lajeihin ja ympäristöihin. Tämä näkökulman vaihdos voisi puolestaan auttaa hahmottamaan ihmisen paikkaa maailmassa tavalla, jolla on voimaa purkaa tuhoisia valta-asetelmia ja hierarkioita. Mahdollisena jatkotutkimuskohteena kyseessä on loppumaton, joskin myös rajallinen, aarreaitta.

Kirjallisuus

- Aaltola, Elisa (2013) Johdanto: Ihminen, eläin vai molemmat? Teoksessa Aaltola, Elisa (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Tallinna: Gaudeamus, 9–27. Suomentanut Johanna Koskinen.
- Aaltola, Elisa (2015) Inhimillistäminen, Disney ja eläinteollisuus. *Hermitandhounds* 21.2.2015. <http://hermitandhounds.com/2015/02/> (haettu 10.11.2015)
- Anderson, Brian C. (1999) Scared of Pit Bulls? You'd Better Be! *City Journal*. <http://www.city-journal.org/html/scared-pit-bulls-you%E2%80%99d-better-be-11995.html> (haettu 22.3.2016)
- Askegaard, Soren & Linnet, Jeppe Trolle (2011) Towards an epistemology of consumer culture theory: Phenomenology and the context of context. *Marketing Theory* 11:4, 381–404.
- BADRAP (2011) *Monster Myths*. <http://www.badrap.org/monster-myths> (haettu 1.11.2015)
- Beebee, Helen & Sabbarton-Leary, Nigel (2010) Introduction. Teoksessa Beebee, Helen & Sabbarton-Leary, Nigel (toim.) *The Semantics and Metaphysics of Natural Kinds*. New York: Routledge, 1–25.
- Benjamin, Walter (1940) Theses on the Philosophy of History. Teoksessa Arendt, Hannah (toim.) *Illuminations*. New York: Schocken Books, 253–264. Kääntänyt Harry Zohn.
- Belk, Russell W. (1988) Possessions and the Extended Self. *Journal of Consumer Research* 15:2, 139–168.
- Bennett, Jane (2010) *Vibrant Matter: A political Ecology of Things*. Durham: Duke University Press.
- Bennett, Jane (2004) The Force of Things: Steps toward an Ecology of Matter. *Political Theory* 32:3, 347–372.
- Best Friend Group (2016) *Yrityksen historia lyhyesti*. <http://www.bestfriendgroup.com/fi/> (haettu 3.5.2016)
- Bettany, Shona & Daly, Rory (2008) Figuring companion-species consumption: A multi-site ethnography of the post-canine Afghan hound. *Journal of Business Research* 61:5, 408–418.
- BioPop. Biotieteiden opetuksen keskus. Helsingin Yliopiston Luma-keskus (2015) *Eliöiden luokittelusta ja tieteellisistä nimistä*. <http://www.luma.fi/biopop/2755/elioiden-luokittelusta-ja-tieteellisista-nimista> (haettu 7.9.2015)
- Bixby, Jones (2013) Pit Bulls, White Trash, and Ghetto Fabulous A-hole. <https://duhmerica.wordpress.com/2013/01/03/794/> (haettu 22.3.2016)
- Blaise, Mindy (2013) Situating Hong Kong Pet-Dog-Child Figures within Colonialist Flows and Disjunctures. *Global Studies of Childhood* 3:4, 380–394.

- Bradshaw, John (2013) *Koiruus. Tiede auttaa ymmärtämään koiraasi*. Juva: Gemm Oy. Suomentanut Eija Valtari.
- Bragg, Jeffrey J. (1996) *Purebred Dog Breeds into the Twenty-First Century: Achieving Genetic Health for Our Dogs*. <http://www.seppalakennels.com/articles/purebred-dog-breeds-21st-century1.htm> (haettu 18.9.2016)
- Chiew, Florence (2014) Posthuman Ethics with Cary Wolfe and Karen Barad: Animal Compassion as Trans-Species Entanglement. *Theory, Culture & Society* 31:4, 51–69.
- Coile, Caroline (2002) *Pit Bulls for Dummies*. Hoboken, NJ: Wiley Publishing, Inc.
- Collier, Stephen (2006) Breed-specific legislation and the pit bull terrier: Are the laws justified? *Journal of Veterinary Behavior* 1:1, 17–22.
- Cronin, Anne, M. (2000) *Advertising and Consumer Citizenship. Gender, Images and Rights*. Lontoo: Routledge.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (1987) 1914: One or Several Wolves. Teoksessa *Capitalism and Schizophrenia. A Thousand Plateaus*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 26–38. Käännös ja esipuhe Brian Massoumi.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (1987) November 20, 1923–Postulates of Linguistics. Teoksessa *Capitalism and Schizophrenia. A Thousand Plateaus*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 75–110. Käännös ja esipuhe Brian Massoumi.
- Delise, Karen (2007) *The Pit Bull Placebo: The Media, Myths, and Politics of Canine Aggression*. Ramsey, NJ: Anubis Publishing.
- Dell'Aversano, Carmen (2010) The Love Whose Name Cannot be Spoken: Queering the Human-Animal Bond. *Journal for Critical Animal Studies*. VIII: ½, 73–125.
- Derrida, Jacques (1999) Marx and Sons. Teoksessa Sprinker, Michael (toim.) *Ghostly Demarcations: A Symposium of Jacques Derrida's Specters of Marx*. Lontoo: Verso, 213–269.
- Doucet, Andrea & Mauthner, Natasha (2002) Knowing responsibly: Linking Ethics, Research Practice and Epistemology. Teoksessa Birch, Maxine, Jessop, Julie, Mauthner, Melanie, & Miller, Tina *Ethics in Qualitative Research*. Lontoo: Sage, 122–139.
- Despret, Vinciane (2013) From Secret Agents to Interagency *History and Theory* 52:4, 29–44.
- Dickinson, William R. (2000) Changing Times: The Holocene Legacy. *Environmental History* 5:4, 483–502.
- Dupré, John (1999) On the Impossibility of Monistic Account of Species. Teoksessa Wilson, Robert A. (toim.) *Species. New Interdisciplinary Essays*. Cambridge: MIT Press, 3–22.
- Eagleton, Terry (1981) *Walter Benjamin: or Towards a Revolutionary Criticism*. Lontoo: NLB.
- Ereshefsky, Marc (1999) Species and the Linnean Hierarchy. Teoksessa Wilson, Robert A. (toim.) *Species. New Interdisciplinary Essays*. Cambridge: MIT Press, 286–305.
- Foster, Ken (2012) *I'm a good dog. Pit Bulls, America's Most Beautiful (and Misunderstood) Pet*. New York: Penguin Group.
- Fudge, Erica (2008) *Pets*. Durham: Acumen, Routledge.
- Fudge, Erica (2012) Renaissance Animal Things. *New Formations* 76, 86–100.
- Fudge, Erica (2014) What Was it Like to be a Cow? Teoksessa Kalof, Linda (toim.) *History and Animal Studies. The Oxford Handbook of Animal Studies*. Oxford Handbooks Online, 258–272.

- Gladwell, Malcom (2006) Troublemakers: What Pit Bulls Can Teach Us about Profiling. *New Yorker* 6.2.2006. <http://www.newyorker.com/magazine/2006/02/06/troublemakers-2> (haettu 1.11.2015)
- Haraway, Donna J. (1991) Situated Knowledges: The Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century. Teoksessa Haraway, Donna J. (toim.) *Simians, Cyborgs, and Women. The Reinvention of Nature*. Lontoo: Free Association Books, 149–182.
- Haraway, Donna J. (1997) *Modest_Witness@Second_Millennium. FemaleMan_Meets_OncoMouse: Feminism and Technoscience*. New York: Routledge.
- Haraway, Donna J. (1997b) enlightenment@science_wars.com: A Personal Reflection on Love and War. *Social Text* 50: Spring 1997, 123–129.
- Haraway, Donna J. (2003) *The Companion Species Manifesto: Dogs, People, and Significant Otherness*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Haraway, Donna J. (2008) Foreword: Companion Species, Mis-recognition, and Queer Worlding by Donna J. Haraway. Teoksessa Giffney, Noreen & Hird, Myra J. (toim) *Queering the Non/Human*. Hampshire: Ashgate Publishing, xxiii–xxvi.
- Haraway, Donna J. (2008b) *When Species Meet*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Hawley, Katherine & Bird, Alexander (2011) What are Natural Kinds. *Philosophical Perspectives* 25:1, 205–221.
- Hillsburg, Heather (2010) My Pet Needs Philosophy: Ambiguity, Capabilities and the Welfare of Domestic Dogs. *Journal for Critical Animal Studies* VIII:1/2, 33–46.
- Homanen, Riikka (2014) Suhteellinen ja moninainen sikiö. Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos kustannus, 57–80.
- Huuki, Tuija (2016) Pinoa, pusua ja puserrusta. Vallan sukupuolistuneet virtaukset lasten leikissä. *Sukupuolentutkimus – Genusforskning*, 29:3, 11–24.
- Katz, Jonathan D. (2013) Queer Activist Fashion. Teoksessa Steel, Valerie (toim.) *A Queer History of Fashion: From the Closet to the Catwalk*. New Haven: Yale University Press, 219–233.
- Kean, Hilda (2012) Challenges for Historians Writing Animal-Human History: What is Really Enough? *Anthrozoös* 25, Supplement, 57–72.
- Keil, Frank C. & Richardson, Daniel C. (1999) Species, Stuff and Patterns of Causation. Teoksessa Wilson, Robert A. (toim.) *Species. New Interdisciplinary Essays*. Cambridge: MIT Press, 263–281.
- Kennelliitto (2013) *Koirabuumi jatkuu Suomessa*. <http://www.kennelliitto.fi/uutiset/koirabuumi-jatkuu-suomessa> (haettu 5.12.2015)
- Kennelliitto (2016) *Koirat*. <http://www.kennelliitto.fi/koirat> (haettu 17.10.2016)
- Kennelliitto (2016b) *Koirarodut ja rotumääritelmät*. <http://www.kennelliitto.fi/koirat/koirarodut-ja-rotumaaritelmat> (haettu 30.12.2016)
- Koler-Matznic, Janice (2002) The Origin of the Dog Revisited. *Anthrozoös* 15:2, 98–118.
- Kokkonen, Tuija (2014) Kun emme tiedä. Keskustelemassa ”meitä” uusiksi: lajienväliset esitykset ja esitystaiteen rooli ekokriisien aikakaudella. Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos kustannus, 179–209.
- Kylkilahti, Eliisa, Syrjälä, Henna, Autio, Jaakko, Kuismin, Ari & Autio, Minna (2016) Understanding co-consumption between consumers and their pets. *International Journal of Consumer Studies* 40:1, 125–131.

- Latour, Bruno (2004) *Politics of Nature: How to Bring the Sciences into Democracy*. Cambridge: Harvard University Press. Kääntänyt Catherine Porter.
- Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (2014) Johdanto: Mitä posthumanismi on? Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos kustannus, 13–32.
- Lummaa, Karoliina (2014) Antroposeeni ja objektien ekologia. Teoksessa Lummaa, Karoliina & Rojola, Lea (toim.) *Posthumanismi*. Turku: Eetos kustannus, 265–288.
- Lupton, Deborah (2013) The digital cyborg assemblage: Haraway's cyborg theory and the new digital health technologies (preprint). Teoksessa Collyer, F. (ed.) (forthcoming) *The Handbook of Social Theory for the Sociology of Health and Medicine*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
- Loadenthal, Michael (2012) Operation Splash Back!: Queering Animal Liberation Through the Contributions of Neo-Insurrectionist Queers. *Journal for Critical Animal Studies* 3:10, 81–108.
- Lyytinen, Jaakko (2016) Mika Sutinen 14-kertaisti bisneksensä Sarasvuo-tempauksella - ja nyt hän aikoo tehdä Mustista ja Mirristä Suomen Ikean. *Helsingin Sanomat* 2.4.2016.
- Martin, Jennifer Adams (2011) When Sharks (don't) Attack: Wild Animal Agency in Historical Narratives. *Environmental History* 16, 451–5.
- Mikhail, Alan (2014) *The Animal in Ottoman Egypt*. New York: Oxford University Press.
- Musti ja Mirri (2015a) Ajankohtaista. 16.9.2015 Musti ja Mirri avaa myymälän Helsingin keskustan Stockmannille marraskuussa. <https://www.mustijamirri.fi/ajankohtaista> (haettu 11.4.2016)
- Musti ja Mirri (2015b) Ajankohtaista. 24.11.2015 Porin Itäkeskuksen Musti ja Mirri -myymälä muuttaa Mikkolaan. <https://www.mustijamirri.fi/ajankohtaista> (haettu 11.4.2016)
- Musti ja Mirri (2016c) Koiran vaatteet ja jalkineet. <https://www.mustijamirri.fi/koirat/koiran-ulkoilu/vaatteet-ja-jalkineet> (haettu 11.4.2016)
- Musti ja Mirri (2016d) Tietoa yrityksestä. https://www.mustijamirri.fi/tietoja_yrityksesta (haettu 2.5.2016)
- Nussbaum, Martha (2006) *Frontiers of justice*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Oxford English Dictionary (2015) Hakusana "pet". Huntingdon Valley: Farlex, Inc. <http://www.thefreedictionary.com/pet> (haettu 22.11.2015)
- Pearson, Chris (2013) Dogs, History, And Agency. *History and Theory* 52:4, 128–145.
- Phillips, Kenneth M. (2016) Overview of "Breed Specific" Laws. <http://dogbitelaw.com/breed-specific-laws/overview-of-breed-specific-laws> (haettu 21.3.2016)
- Pietiläinen, Petri (2013) *Koirien maailmanhistoria*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Pietiläinen, Petri (2014) *Koirien Suomi. Kansanperinnettä ja historiaa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Potts, Annie & Haraway, Donna J. (2010) Kiwi chicken advocate talks with Californian dog companion. *Feminism & Psychology* 20:3, 318–336.
- Puar, Jasbir K. (2005) Queer Times, Queer Assemblages. *Social Text* 84–85 23: 3–4, 121–139.
- Puar, Jasbir K. (2007) *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Durham: Duke University Press.
- Raevaara, Tiina (2011) *Koiraksi ihmiselle*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Rangarajan, Mahesh (2013) Animals with Rich Histories: The Case of the Lions of Gir Forest, Gujarat, India. *History and Theory* 52:4, 109–127.

- Redmalm, David (2014) Holy bonsai wolves: Chihuahuas and the Paris Hilton syndrome. *International Journal of Cultural Studies* 17:1, 93–109.
- Ritvo, Harriet (2008) Beasts in the jungle (or wherever). *Daedalus, the Journal of the American Academy of Arts & Sciences*. Spring 2008, 22–30.
- Rollin, Bernard E. (2013) Tieteellinen ideologia, antropomorfismi, anekdootti ja etiikka. Teoksessa Aaltola, Elisa (toim.) *Johdatus eläinfilosofiaan*. Tallinna: Gaudeamus, 48–63. Suomentanut Johanna Koskinen.
- Rossi, Leena-Maija (2003) *Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuoliutuotantona*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Leena-Maija (2008) Identiteetti, queer ja seksuaalisuus - hankala yhtälö? *Kulttuurintutkimus* 25 (2008):1, 29–39.
- SATHY ry. (2006) *Tappajakoirat – median luoma myytti*. <http://www.sathy.fi/mediamyytti.htm> (haettu 1.11.2015)
- Singer, Peter (1989) All Animals Are Equal. Teoksessa Regan, Tom & Singer, Peter (toim.) *Animal Rights and Human Obligations*. New Jersey: Prentice-Hall, 148–162.
- Stahlkuppe, Joe (2013/2000) *The American Pit Bull Terrier Handbook*. New York: Barron's.
- Sullivan, Nikki (2003) *A Critical introduction to queer theory*. New York: New York University Press.
- Suutari, Virpi (2015) *Eleganssi*. Dokumenttielokuva. Helsinki: Virpi Suutari/Euphoria Film Oy.
- Tiira, Katriina (2011) *Rotukoira on aina sisäsiittäinen*. Haastattelu Ylen uutisissa. http://yle.fi/uutiset/rotukoira_on_aina_sisasiittoinen/5371672 (haettu 18.9.2016)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Tzanelli, Rodanthi (2011) Cultural Flows. Teoksessa Southerton, Dale (toim.) *Encyclopaedia of Consumer Culture*. 1. osa. Thousand Oaks: SAGE Publications, Inc, 384–386.
- Unhola, Kaija (2014) *Elämää koiran kanssa. Suomalainen koiraharrastus ennen ja nyt*. Helsinki: Art House.
- Urban Suburban (2016) *Tietoja*. Facebook. https://www.facebook.com/UrbanSuburbanApparel/info/?tab=page_info (haettu 12.5.2016)
- Urban Suburban Apparel (2016) *Verkkomyyntisivusto*. <http://www.urbansuburbanapparel.com/> (haettu 12.5.2016)
- Vaahtera, Elina & Emmi Vähäpassi (2014) Vammaisuuden haluaminen ja kulttuuriset normit. Teoksessa Sari Irni, Mianna Meskus & Venla Oikkonen (toim.) *Muokattu elämä. Teknotiede, sukupuoli ja materiaalisuus*. Tampere: Vastapaino, 233–263.
- Vänskä, Annamari (2006) *Vikuroivia vilkaisuja: Ruumis, sukupuoli, seksuaalisuus ja visuaalisen kulttuurin tutkimus*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vänskä, Annamari (2012) *Muodikas lapsuus. Lapset mainoskuvissa*. Tampere: Gaudeamus.
- Vänskä, Annamari (2014) New kids on the mall: babyfied dogs as fashionable co-consumers. *Young Consumers* 15:3, 263–273.
- Vänskä, Annamari (2015) *Koiriakin hellittää kalliilla luksusmuodilla*. Haastattelu Ylen aamutv:ssä. <http://areena.yle.fi/1-2712621> (haettu 10.11.2015)
- Warde, Alan (2005) Consumption and Theories of Practice. *Journal of Consumer Culture* 5:2, 131–153.
- Warde, Alan (2015) The Sociology of Consumption: It's Recent Development. *The Annual Review of Sociology* 41, 117–34.

- Warin, Megan (2015) Material Feminism, Obesity Science and the Limits of Discursive Critique. *Body & Society* 21:4, 48–76.
- Wayne, Robert K. & Ostrander, Elaine A. (1999) Canine Morphology: Hunting for Genes and Tracking Mutations. *BioEssays* 21, 247–257.
- Weaver, Harlan (2013) "Becoming in Kind": Race, Class, Gender, and Nation in Cultures of Dog Rescue and Dogfighting. *American Quarterly* 65:3, 689–709.
- Weiss, Linda S. (2001) *Breed-Specific Legislation in the United States*. Michigan State University College of Law: Animal Legal & historical Center.
<https://www.animallaw.info/article/breed-specific-legislation-united-states>
(haettu 21.3.2016)
- Williamson, Judith (1991) The rhetorical forces of evil. *The Guardian* 10.10.1991, s. 26.